

**BUKET UZUNER'İN "KARAYEL HÜZNÜ"
ADLI ESERİNİN SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ**

İsmail Gürkan GÜRER

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

Haziran, 2015

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BUKET UZUNER'İN "KARAYEL HÜZNÜ" ADLI
ESERİNİN SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ**

Hazırlayan: İsmail Gürkan GÜRER

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

AFYONKARAHİSAR 2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Buket UZUNER’in ‘Karayel Hüznü’ Adlı Eserinin Söz Dizimi İncelemesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17/06/2015

İsmail Gürkan GÜRER

İmza

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı : Yrd.Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

.....

Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. İmdat DEMİR

.....

: Yrd. Doç. Dr. Murat ÖZŞAHİN

.....

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi İsmail Gürkan GÜRER'in "**Buket UZUNER'in 'Karayel Hüznü' Adlı Eserinin Söz Dizimi İncelemesi**" başlıklı tezi, 17.06.2015 günü, saat 09.00'da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

BUKET UZUNER'İN “KARAYEL HÜZÜNÜ” ADLI ESERİNİN SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ

İsmail Gürkan GÜRER

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Haziran 2015

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

Bu çalışmada Buket Uzuner'in Everest yayınlarından çıkmış “Karayel Hüzünü” adlı eseri söz dizimi açısından incelenmiştir. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, önemi ve araştırmada uygulanan yöntem anlatılmaktadır.

Çalışmamız; yazarın hayatı, edebi kişiliği ve “Karayel Hüzünü” eserinin söz dizimi olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Söz dizimi çalışmasını yaptığımız bölümde, önce kelime grupları ile bu grupların cümle içindeki görevleri örnek cümleler verilerek ele alınmış, ardından cümle yapısı, cümlenin ögeleri, son olarak da cümle tahlillerine yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda bu örneklerden hareketle genel yargılara varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kelime, Kelime Grubu, Cümle, Söz Dizimi, Karayel Hüzünü.

ABSTRACT

THE SYNTAX IN THE WORK “KARAYEL HÜZNÜ” BY BUKET UZUNER

İsmail Gürkan GÜRER

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE

June, 2015

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet KARAMAN

In this study, Buket Uzuner's "Karayel Hüznü", from Everest Publishing House is analysed in terms of the syntax, that is word order. In the introductory chapter, the objective and significance of the study, and the methods applied in the study are presented.

Our study consists of two main parts, the life and the literary identity of the author, and the syntax of the work "Karayel Hüznü". In the part where the syntax is examined, first, the phrases and their functions in the sentence are examined by providing examples, then the sentence structure and frame, and the sentence analysis of the work are presented. At the end of the study, considering all these, a balanced judgement is made.

Key Words: Word, Phrases, Sentence, Syntax, Karayel Hüznü.

ÖN SÖZ

Hikâye ve romanlarında modern bir tarz yakalama çabasıyla pek çok yenilik yapmış, dili ustaca kullanma yönüyle Çağdaş Türk yazarları içinde önemli bir yere sahip olan Buket UZUNER'in eserleri üzerinde söz dizimi konusunda çalışma yapılmamıştır.

İncelememizde Buket UZUNER'in özellikle eserleri ile ilgili hiçbir sözdizimi çalışması yapılmaması çalışmamızı daha anlamlı kılmıştır. Bu amaçla Buket UZUNER'in "Karayel Hüznü" adlı eserindeki öyküler, söz dizimi açısından incelenerek; öykülerdeki kelime grupları, cümle unsurları ve cümle türleri tespit edilerek sanatçının eserindeki dil ve üslubu hakkında söz dizimi yönünden yargılara ulaşılabacaktır.

Çalışmamızın amacı, ses bilgisi (fonoloji) ve biçim bilgisi (morfoloji) ile ilgili çalışmalara oranla daha az ilgi gören sözdizimi çalışmalarına bir katkıda bulunmak; ayrıca Uzuner'in en popüler eserlerinden biri olduğunu düşündüğümüz "Karayel Hüznü" adlı eserin dil yapısı ve özelliklerini tespit etmektir. Böylece yaptığımız bu incelemenin Türk dilinin söz dizimi üzerine çalışma yapanlara faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

Bu yorucu çalışma sırasında anlayışı, yol göstericiliği, ilgisi ve bana ayırdığı değerli zamanı için çalışmamın her aşamasını titizlikle inceleyen kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Ahmet KARAMAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İsmail Gürkan GÜRER

Afyonkarahisar-2015

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BUKET UZUNER VE "KARAYEL HÜZNÜ"

1.BUKET UZUNER.....	2
1.1. HAYATI.....	2
1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ	3
1.2.1.Eserleri.....	5
2. "KARAYEL HÜZNÜ" HİKÂYESİ	8
2.1. HİKÂYENİN KONUSU	9
2.2. HİKÂYEDE DİL VE ÜSLUP	11

İKİNCİ BÖLÜM

KELİME GRUPLARI VE CÜMLE

1. KELİME GRUPLARI VE CÜMLE	14
1.1. KELİME GRUPLARI.....	14
1.1.1. İsim Tamlaması.....	18
1.1.2. Sıfat Tamlaması	30
1.1.3. Sıfat Fiil Grubu	40
1.1.4. Zarf Fiil Grubu	48
1.1.5. İsim Fiil Grubu.....	53
1.1.6. Tekrar Grubu.....	56
1.1.7. Edat Grubu.....	65

1.1.8. Bağlama Grubu.....	72
1.1.9. Birleşik İsim.....	79
1.1.10. Ünlem Grubu.....	80
1.1.11. Sayı Grubu.....	81
1.1.12. Birleşik Fiil	83
1.1.13. Kısaltma Grupları.....	88
1.2. CÜMLE	89
1.3. CÜMLE UNSURLARI	97
1.3.1. Yüklem.....	97
1.3.2. Özne.....	101
1.3.3. Nesne	107
1.3.4. Yer Tamlayıcısı	110
1.3.5. Zarf.....	114
1.3.6. Cümle Dışı Unsurlar	117
2. CÜMLE ÇEŞİTLERİ	119
2.1. CÜMLELERİN BAĞLANMA ŞEKİLLERİ	119
2.1.1. Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler	119
2.1.1.1. “Ki” Bağlama Edatı İle Bağlanan Cümleler	119
2.1.1.2. “Ve” Bağlama Edatı İle Bağlanan Cümleler.....	122
2.1.1.3. Diğer Bazı Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler	123
2.1.2. Ortak Cümle Öğeleriyle Bağlanan Cümleler	124
2.1.2.1. Ortak Yüklemli Cümleler.....	124
2.1.2.2. Ortak Özneli Cümleler	124
2.1.2.3. Ortak Nesneli Cümleler	125
2.1.2.4. Ortak Yer Tamlayıcılı Cümleler	125
2.1.2.5. Ortak Zarflı Cümleler.....	126
2.1.2. Ortak Kip / Şahıs Ekleriyle Bağlanan Cümleler.....	126
2.1.3. Anlam İlişkisiyle Bağlanan Cümleler	127
2.2. YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER	128
2.2.1. Fiil Cümleleri.....	128
2.2.2. İsim Cümleleri.....	129

2.3. YÜKLEMİN YERİNE GÖRE CÜMLELER.....	132
2.3.1. Kuralh (Düz) Cümleler	132
2.3.2. Devrik Cümleler.....	132
2.4. CÜMLELERİN ANLAM ÖZELLİKLERİ.....	134
2.4.1. Olumlu ve Olumsuz Cümleler	135
2.4.1.1. Olumlu Cümleler.....	135
2.4.1.2. Olumsuz Cümleler	136
2.4.2. Soru Cümleleri	139
2.4.2.1. Soru Eki -mİ İle Kurulan Soru Cümleleri.....	139
2.4.1.2. Soru Kelimeleri İle Kurulan Soru Cümleleri	141
3. CÜMLE TAHLİLLERİ	144
SONUÇ.....	173
KAYNAKÇA	176

KISALTMALAR

Terim Kısaltmaları:

be	: bağlama edatı
bln	: belirtili nesne
bsn	: belirtisiz nesne
cdö	: cümle dışı öge
çe	: çekim edatı
f	: fiil
i	: isim
iu	: isim unsuru
n	: nesne
ö	: özne
s	: sıfat
tn	: tamlanan
ty	: tamlayan
u	: unvan
ü	: ünlem
y	: yüklem
yf	: yardımcı fiil
yt	: yer tamlayıcısı
z	: zarf

GİRİŞ

Buket Uzuner'in olayları anlatmak için farklı tekniklere başvurması eserlerinin diline de yansımıştır. Zaman zaman mahallî söyleyişlere de yer vermesi dil ile birlikte sosyal ortamın da yansıtılmasını sağlamıştır. Eserlerinde yaptığı yenilikler onun özellikle gençler tarafından fazlaca beğenilmesine; kurguda yakaladığı canlılık edebiyat dünyasına yeni bir soluk getirmesine neden olmuştur.

Bu amaçla Buket UZUNER'in "Karayel Hüznü" adlı eserindeki öyküler, söz dizimi açısından incelenerek; öykülerdeki kelime grupları, cümle unsurları ve cümle türleri tespit edilerek sanatçının eserindeki dil ve üslubu hakkında söz dizimi yönünden yargılara ulaşılabacaktır.

Çalışmamızda söz dizimi incelemesi yapılırken öncelikle konu ile ilgili dilbilgisi ve diğer kaynak kitaplar taranmıştır. Daha sonra eseri oluşturan sözcüklerden ziyade, kullanılan dil örgüsünü ağırlıklı şekilde temsil edecek örnek cümleler seçilerek bu cümleler arasındaki söz dizimi ilişkisi incelenmiştir. Söz dizimi ile ilgili iki bölümde olan bu çalışmada; eserin birinci bölümünü yazarın hayatı ve edebi kişiliği, ikinci bölümünü ise "Karayel Hüznü" adlı eserin söz dizimi oluşturmaktadır.

İlk bölümde Uzuner'in hayatı ve edebi kişiliği, çeşitli kaynaklardan yola çıkılarak verilmiştir. Söz dizimi bölümünde ise Prof. Dr. Leyla KARAHAN'ın "Türkçede Söz Dizimi" adlı eserindeki yöntem esas alınmıştır. Önce kelime grupları daha sonra cümle unsurları ardından cümle çeşitleri incelenecektir. Söz konusu başlıklar altında örneklendirmeler yapılmış ve çalışmanın sonunda bu örneklerden hareketle genel yargılara varılmıştır.

Söz dizimi inceleme bölümünde örnekler cümleler sıralanırken eserdeki imla hataları düzeltilmemiş, eser içinde buldukları sayfa ve satır numaraları, cümle sonundaki parantezler içinde verilmiştir. Numaralandırmada "Karayel Hüznü" adlı eserin Everest yayınlarından çıkan 2009 yılında yayımlanan 10. baskısı kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BUKET UZUNER VE "KARAYEL HÜZNÜ"

1.BUKET UZUNER

1.1. HAYATI

Buket Uzuner, 3 Ekim 1955 yılında Ankara'da dünyaya gözlerini açmıştır. Yazar çocukluk yıllarını Ankara'da geçirmiştir. Babasını Batılı, annesini Doğu-Batı kültürü taşıyan biri olarak gören yazar, anne ve babasını şöyle anlatır: *“Ankaralı olmakla övünen, Ankara'nın köklü ailelerinden gelen bir babanın kızıyım ben. Öte yandan İstanbul'da büyümüş, okumuş, Ankara kendisine hep dar gelen bir annenin de kızıyım. Annemin kökeni birçoğumuzun ki gibi çok kalabalık ve zengin. Anne ve baba, dedeleri ve nineleriyle Maraş, Erzincan, Azeri, Gürcü ve İzmirli-Egeli bir kültürel mirası taşıyan tam bir Doğu-Batı melezidir annem. Bu aile fotoğrafıma biraz dikkatlice bakınca, babamın muhafazakâr, annemin modern köşede oturdukları anlaşılıyor, diye düşünmüşümdür hep.”*(Uzuner, 2002:18).

Babası, Ziraat Bankasında müdürlük görevi yapmıştır. Annesi ise Arkeoloji mezunu olup öğretmenlik yapmıştır. Anne ve babasının renkli kültüründen yararlanan yazar mutlu bir çocukluk geçirmiştir. Özellikle babasının statüsü sayesinde Ankara'nın kültürel etkinliklerine katılma fırsatı yakalamıştır: *“Babamın görevi nedeniyle ona her hafta protokol davetiyeleri gelirdi. Haftada en az bir kere tiyatroya, ayda bir iki kez bale ve operaya gidilirdi. Çocukluğunda benim kadar tiyatro, bale ve opera izlemiş birisi zor bulunur, diye düşünürüm... Shakespeare, Melih Cevdet Anday, Bernard Shaw oyunlarıyla çok küçükken tanışma şansım böylece olmuştu.”* (Uzuner, 2002:22).

Yazarın kültür dünyasının genişliğini de bu cümlelerden anlamak mümkündür. Bunların dışında anne ve babasının etkisiyle Türk ve Batı edebiyatıyla tanışmıştır. Gençliğinin favori kitaplarını şöyle açıklar: *“Jule Verne, Arzun Merkezine*

Seyahat, Robinson Crusoe, Küçük Kadınlar ve İnce Memed, Nazım Hikmet, cep fotoromanları, Sevgi Soysal, Pınar Kür, Tomris Uyar, Leyla Erbil, Firuzan” (Uzuner, 2002:34).

Lise yıllarında kompozisyon birincilikleriyle taçlanan edebiyat merakı, ileride Attila İLHAN gibi yazarlarla tanışmasıyla pekişecektir. Üniversite hayatı, Hacettepe Üniversitesi Biyoloji bölümünde başlar. Yine bu dönemde pek çok dergiye yazılar gönderir. Böylece amatör de olsa ilk yazıları bu şekilde yayımlanmaya başlar.

Üniversiteyi başarıyla bitiren Uzuner, Biyolog olarak gittiği Bergen Üniversitesi’nde Mikrobiyel Ekoloji ve Sosyoloji, Michigan Üniversitesinde ise Toplum Sağlığı konularında yüksek lisans çalışmaları yapmıştır. Tampere Teknik Üniversitesi ve ODTÜ’de araştırmacı olarak çalışmıştır.

Kuzey Sahra Afrika’sı, Kuzey Amerika, Kanada ve Avrupa’da uzun tren seyahatleri yapan ve yaşayan Buket Uzuner, gezgin, araştırmacı ve öğrenci olarak hayatını yurt dışında sürdürebilmek için kazandığı üniversite burslarına ek olarak yaşadığı ülkelerde çocuk bakıcılığı, garsonluk, çevirmenlik, barmenlik ve aşçılık yapmıştır. Tam zamanlı yazar olabilmek için akademik yaşamına son verince, sinema, turizm, reklam ve yabancı dil sektörlerinde çalışarak hayatta kaldı.

Yazarın yurtdışına gitmesi edebiyat dünyasına girişini geciktirmiştir. Yurtdışından döndükten sonra daha çok edebiyatla ilgilenen yazarımızın hikâye ve romanları, edebiyat dünyamızda oldukça ilgi çeker. Yirmi birinci yüzyılın en çok okunan kadın yazarları arasında bulunmaktadır. Genç kuşak tarafından oldukça beğenilen ve okunan yazar edebiyat dünyamızda önemli bir yere sahiptir.

1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Buket Uzuner henüz yaşı küçük olmasına rağmen yazar olmak isteyen bir çocuk olarak büyümüştür. Yazarlık, Uzuner için çok önemlidir ve yazar olmak tek hayalidir. Bunu kendi cümleleri ile şöyle aktarır:

“Ben çocukluğumdan beri yazar olmak isteyen çocuklardım. Çocukken hayallerim vardı, yani beni şöyle insanlar okusun, böyle insanlar okusun; ama belli bir noktaya geldikten sonra anladım ki bunların hepsi çok komik şeyler.” (Kaleli, 2005: Ek 363).

Daha önce de öyküler yazmasına rağmen hep geri çevrilen yazarın ilk öyküsü “Dönemeç” dergisinde yayımlanmıştır. Atilla İlhan’ın da bu yayında etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu yayımla birlikte Türk Dili, Sesimiz, Yarın, Oluşum dergilerinde öyküleri yayımlanmaya başlamıştır. Sevgi Soysal, Uzuner’in rehberi olmuştur. Uzuner, yazarlık serüveninde etkilendiği yazarları kendi diliyle şöyle ifade etmektedir:

“Türk hikâyeciliğinde etkilendiğim ilk adlar arasında Sait Faik, Orhan Kemal, Nezihe Meriç, Tomris Uyar, Adalet Ağaoğlu, Füzûzan, Ayhan Bozfirat, Selçuk Baran ve tabii Sevgi Soysal ilk gençlik yıllarımda çok zevkle ve dikkatle okuduğum yazarlardı” (Uzuner, 2002:47).

Uzuner’in eğitim hayatının bir bölümünün uzun bir süre yurtdışında geçmesi onun edebiyatla ilgilenmesini belli oranda etkilemiş, edebiyat dünyamıza girişini de geciktirmiştir. Fakat bu durum aynı zamanda kendisine katkı da sağlamıştır. Özellikle Norveç yılları onun dünya görüşünü etkilemiştir. Uzuner, insanların ideolojilerinin, etnik kökenlerinden daha önemli olduğunu farkına varır.

Uzuner, yurtdışından döndükten sonra olaylara bakış açısını zenginleştirmiştir. Yazılarında, yurtdışı tecrübelerinden faydalanan ve zaten geniş olan hayal dünyasını iyice renklendiren yazar, öykülerinin ünüyle geniş kitlelere ulaşmıştır.

1986 yılında “Benim Adım Mayıs” isimli kitabını çıkartmıştır. İki yıl sonra 1988 yılında, “Aydın Ne Çıplak Günü” bir yıl sonra “Güneş Yiyen Çingene” ve “Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları” kitapları yayınlanmıştır.

80’li yılların hareketli siyasal yaşamında, kadın kimliğini ön plana çıkaran yazar, hikâyeleriyle oluşan ününü daha da kuvvetlendirir. Fakat yazılarında günlük

siyasal olaylardan kaçınan ve siyasal ideoloji gruplarının dışında kalan yazar, kendine has fikirleriyle toplumun geneline seslenir.

Sonraki yıllarda 100,000'den fazla satan ilk romanı “İki Yeşil Su Samuru” eseriyle ününe ün katan Uzuner; “Balık İzlerinin Sesi” romanıyla Yunus Nadi ödülüne layık görülmüştür.

Yazarın renkli çocukluk ve gençlik dönemi, dünyanın değişik ülkelerinde süren akademik hayatı; Afrika, Amerika ve Avrupa seyahatleri düşünce dünyasını zenginleştirmiştir. Eserlerindeki çok kültürlülük, zengin şahıs kadrosu yazarın evrensel bakış açısının göstergesidir. Nitekim eserleri yurtiçinde okunmakla kalmamış, birçok eseri farklı dillerde yayınlanmıştır.

Roman, hikâye, gezi, deneme, biyografi, çizgi roman gibi değişik alanlarda eserler vücuda getiren Uzuner, günümüz edebiyatının saygın yazarları arasında yerini korumaktadır.

1.2.1.Eserleri

Hikâye:

- Benim Adım Mayıs (1986),
- Ayın En Çıplak Günü (1988),
- Güneş Yiyen Çingene (1989),
- Karayel Hüznü (1993),
- Şairler Şehri (1994),
- Şiirin Kızkardeşi Öykü (2003),
- Yolda (2009),
- Bir Yılbaşı Hikâyesi (2013)

Gezi:

- Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları (1989),
- Şehir Romantığının Günlüğü (1998),
- New York Seyir Defteri (2000)

Roman:

- İki Yeşil Susamuru, Anneleri, Babaları, Sevgilileri ve Diğerleri (1991),
- Balık İzlerinin Sesi (1993 Yunus Nadi Roman Ödülü) (1992),
- Kumral Ada~Mavi Tuna (1998 İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Ödülü) (1997),
- Uzun Beyaz Bulut- Gelibolu (2001),
- İstanbullular (2007),
- Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları/SU (2012)

Biyografi:

- Gümüş Yaz, Gümüş Kız (2002)

Deneme:

- Selin ve Cem'le Yolculuklar (2004),
- Benim Adım İstanbul (2011)

Çizgi Roman

- İstanbullular (2011- çizer Ayşe Nur Ataysoy)

Uluslararası Yayınlar

İtalya

Kumral Ada-Mavi Tuna (Sellerio, Sicilya)

Yunanistan

Kumral Beyaz Bulut Ada- Mavi Tuna (Psichogios, Atina),

Uzun Beyaz Bulut - Gelibolu (Psichogios; Atina)

İsrail

Kumral Ada- Mavi Tuna (Cartaben, Tel Aviv)

İngiltere

A Cup of Turkish Coffee (Milet, Londra)

G. Kore

Kumral Ada-Mavi Tuna (Chungeoram, Seoul) (çeviri aşamasında)

Romanya

Kumral Ada-Mavi Tuna (Ars Longa Co., Bükreş)

İspanya

Kumral Ada-Mavi Tuna (ThereBorders, Murcia)

İstanbullular (Edebe, Barcelona)

İstanbullular (Katalanca çeviri aşamasındadır.

Amerika Birleşik Devletleri

Kumral Ada-Mavi Tuna (Dalkey Archive Press, USA)

2. “KARAYEL HÜZNÜ” HİKÂYESİ

"Belki sevgili, belki arkadaş, belki de kardeşiler..."

Ama eski bir yazın sevincini böyle yürekte özlemelerine bakılırsa, onlar ancak has çocukluk arkadaşı olmalıydılar.

Eski bir yazı hâlâ tutkuyla özlemek, yalnızca çocukluk arkadaşlarının ayrıcalığıdır.

Eski âşıklar, geçmişteki yazıları hüznü bir özlemle anarlar!" (Uzuner, 2009:61).

Buket Uzuner “Karayel Hüznü” adlı hikâyesine karayelin tanımıyla başlar. “Denizciler, kuzeybatıdan esen, soğuk ve kar yüklü rüzgâra, KARAYEL derler” (2009:1).

Yazarın 1993 senesinde yayımladığı dört öyküden oluşan bu eser, adını ilk hikâye olan “Karayel Hüznü” adlı öyküden almıştır. Bu hikâyede geçmişte yaşanan Sivas olayları anlatılmaktadır. Yaşanan olaylara eleştirel bir gözle bakan Uzuner, bu eseri yaşanan olaylarda hayatını kaybeden Metin Altıok’a ithaf etmiştir. “*Bu kitabı, kan, ter ve gözyaşıyla biraz da bizler için sevinç ve keder çılgınlıkları atan düşler kuran ve hatta ölen o şairlere ithaf ediyorum*” (Uzuner, 2009:1). Kitapta dört öykü bulunmaktadır.

İlk öykü ‘Karayel Hüznü’ diğer üç hikâyeden farklı olarak, şiirsel bir dille kaleme alınmıştır.

2.1. HİKÂYENİN KONUSU

Eserin ilk öyküsünü oluşturan “*Karayel Hüzni*”, manzum biçimde yazılmış bir şiir niteliği taşır. Keder ve hüznle doludur. Yazar, ağıt niteliğinde bir şiir yazmıştır. Bu hikâye, Uzuner’in Sivas olaylarında hayatını kaybeden çok sevdiği şair Metin Altıok’a ithafen yazılmış eleştirel bir manzum hikâye niteliği taşır.

“İşte bir şiir yazabilseydim böyle eğer, Kuşkusuz ölümlerden döner,

Kalkar ayağa,

Ve dikilirdin şafağa bir kez daha.

Hem dumanla boğulur,

Ateşle yanar mı şairler?

Yok canım, daha neler...” (2009:13)

Bu diziler öykümüzü özetler niteliktedir. Uzuner, bu dizilerle hayatını yanarak kaybeden çok sevdiği arkadaşı şair Metin Altıok’un ölümünden dolayı yaşadığı keder ve hüznü anlatmıştır.

“*Otuz Yedi Yaş*” adlı öykü, kahramanımızın monoton, yoğun, sıkıldığı bir doğum günü öncesi bunalımlı bir ruh haliyle başlar. Diğer yıllardan farklı bir doğum günü kutlanmıştır. Hikâyenin kahramanı, her yıl diğer aile üyeleri tarafından unutulmuş doğum gününü hep üzüntülü geçirmektedir. Kahramanın kendisi için hazırladığı, her yıl aynı şekilde kutlanan doğum günleri, diğer aile fertleri tarafından önemsenmediğinin göstergesidir. Bu duyguyu umursamayan ve yıllardır içine atan kahramanımız, yaşadığı tekdüze yaşamının kendisine sunduğu “anne”, “eş”, “arkadaş” rollerini yıllardır ezberlemekte ve noksansız yerine getirmektedir. Hep başkaları için yaşayan kahraman, ansızın kendisi için ertelediklerinin farkına vararak gözünü bambaşka bir güne açmıştır. O gün, otuz yedi yıldır yaşadığı monoton yaşamının bunalımlarının, ertelenmişliklerinin ve yalnızlıklarının ilk defa farkına varmıştır.

Hikâyede yedi başlangıç vardır. Her birinde yazar, yaşantısının ne kadar az kendine ait olduğunu anımsar. Öykülerin içine yayılan “*Sonuncu Son, Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Başlangıç ve En Son*” başlıkları ile otuz yedi yıldır yaşananlar ve farkındalığı aktarılmıştır. Bu anlatımda, hep başka birileri için yaşanmış bir hayat aktarılır. Yeniden gözden geçirilen bir hayat ve pişmanlıklar... O zamana kadar ertelediklerini artık yapmaya ve kendini yaşamaya karar verir kahraman. Beşinci başlangıç bölümünde karşımıza çıkan Tomris karakteri kahramanımızın üniversiteden arkadaşıdır. İstediklerini elde etmeyi başaran Tomris, kahramanımızın gerçekleştirmek isteyip gerçekleştiremediği her şeyi yapmış başarılı bir kadındır. “En Son” adlı kısımda kahraman, ben olmak için değiştirilemeyecek ve geri dönüşü olmayacak bir yolculuğa çıkmıştır. Otuz yedinci yaşında artık yeni bir başlangıç yapacaktır.

“*İkizlerden Biri*” isimli öykü, farklı karakterlere sahip ikizlerin ayrıntılı bir şekilde tanıtılması ile başlamaktadır. Kızların isimleri, Sezin ve Sezen’dir. Sezin çalışkan, başarılı, etkileyici, zeki ve hoş bir kızdır. Sezen, kendini sıska, kumral, tozlu yeşil gözlü kemikli bir kız olarak tanıtır. Sezen annesi tarafından bir zavallı, hatta bulaşıcı bir atılmış gibi gösterilmektedir. Sezin’se, herkesin hatta en fazla annelerinin hayranlığını kazanmıştır. Anneleri Sezin’i daima korur, her defasında ona olan hayranlığını belli eder ve onu över.

Yazar, bu öyküye beklenmedik bir sonla damgasını vurur. İkizler aslında aynı kişidir. Kahramanın kişilik bölünmesi ile Sezen karakterinin ortaya çıktığı görülür. Öykü boyunca ikiz kardeş olduğu sanılan Sezen ve Sezin’in, öykü sonunda aslında aynı kişi olduğu, kahramanın intiharıyla ve bu intihar sonunda bıraktığı intihar mektubuyla açıklığa kavuşturulur.

“Bütün K Harflerinden Uzak” adlı öyküde anlatıcı, aslında olayın kahramanlarından biri olan Belkız’dır. Yıllar sonra Trio adlı bir barda buluşan üç arkadaşın hayatın getirdiği sorumluluklar altında ezilişi ve yaşlandıklarında nelerle karşılaşacağı anlatılır. Öyküde kaçan insanların hep adalarda bulunduğu ve adanın kaçmak için daima seçilen ilk yer olduğunu belirten yazar, ada için şunları söylemektedir: “Kaçanlar hep adada buluşmayı umut ederler. Kaçış ütopyalarının merkezidir ada” (2009:55).

Olay, otuzlu yaşlardaki üç arkadaşın bir barda buluşmasıyla başlar. Yan masada oturan bir kişi sürekli onları izler ve sohbetleri hakkında bir tahminde bulunur. Emre, Merter ve Belkız'ın ruh halleri ve fiziki durumları anlatılır. Her üçünün de beklentileri, hayalleri ve bunların hayatın getirdiği sorumluluklar nedeniyle engellenişi, üç kahramanın geçmişleri ile anlatılır. Bu sırada kahramanlarının neşesini 'K' harfleri kaçırır. Zira bu 'K' harfleri karılar, kocalar ve kardeşleri sembolize etmektedir.

Hikâyenin sonunu yazar, yine ilginç bir şekilde bitirerek okuyucuyu şaşırtır. Yan masada oturan kişinin aslında hikâyenin kahramanlarından biri olduğu anlaşılır. O kişi ise Belkız'ın yaşlılık halidir.

2.2. HİKÂYEDE DİL VE ÜSLUP

'Karayel Hüznü' adlı eserin dil ve üslubuna bakıldığında; Buket UZUNER'in gerek sözcük seçiminde gerek cümle oluşumunda dilin imkânlarından geniş ölçüde faydalandığı görülür.

Buket Uzuner, Türkçe kelimelerinin yanı sıra "*Otuz Yedi Yaş ve Bütün K Harflerinden Uzak*" isimli hikâyelerinde kullandığı İngilizce kelimelerle de dikkat çekmektedir. Böylece, oluşan kelime zenginliğiyle kurulan cümlelerden de anlaşılacağı gibi Uzuner, dilin imkânlarını kullanarak; hareketli bir dil oluşmasını sağlamıştır.

"Şarkıda sık sık "At the age of thirty seven/She realized she never rode through Paris/in a sport car/ with the warm/ wind in her hair" sözleri kulağa doluyordu." (8)

"Şarkıların hemen tümü o yılın taze zevkini yansıtısa da, doğum günü kokteyli daima aynı şarkıyla başlardı.

"It's now or never come, hold me tight..." (12)

Eserde şiir dilini kullanması ve yabancı dil eğitiminin etkisi nedeniyle, devrik ve eksilteli cümlelere sıkça yer vermiştir:

“İşte bir şiir yazabilseydim böyle eğer, Kuşkusuz ölümlerden döner” (3)

Şiir dilinin etkisi bazı nesir cümlelerinde de kendini göstermektedir. Dört hikâye şiirle başlamaktadır. Bu hikâyelerin nesir bölümlerinde şiirsel söyleyişlere yer verilmiştir. Şiirsel ifadelerin sık sık kullanılması, konuşma dilinin sürükleyiciliği okuyucuda merak uyandıracak şekilde sunulmuştur. Ayrıca bu eserde, zaman zaman ses tekrarlarına ve aliterasyona başvurmuştur. Hikâye içerisinde şiirin bir niteliği olan aynı sesle başlayan cümlelerde görülmektedir:

“Kaçmak, uzaklaşmak, saklanmak, en çok da yalnız kalmak!

Kaçış, ille de sevilmeyen, istenmeyen, lezzetsiz, sevimsiz ve despottan olmaz her zaman.

Kaçış, en çok sevilenin karşı kıyısına geçmektir kimi zaman.

Kaçmak, en güzelden soluklanmak anlamına gelebilir hazan.” (56)

Hikâye içerisinde sıfat ve isim tamlamalarının yanında “ve” bağlacına da sık rastlanmaktadır.

Kelime ve ikilemelerin sık sık tekrar edilmesi de hikâyenin akıcılığını kuvvetlendirmiştir. Özellikle *Otuz Yedi Yaş* adlı hikâyesinde, sürekli “otuz yedi yaş” kelime grubunun yineleniği görülür. Bunun yanında zaman terimlerinin de tekrarlar dikkat çekmektedir: Bu zaman kavramı geçmiş ve gelecek arasında gelgit yaşayan olay kahramanının bilinçaltındaki karmaşasını anlatmaktadır.

“Ya şimdi, ya da asla!

Olacaksa şimdi, az sonra geç olacak... hatta hiç olmayacak... hiçbir zaman!

Bugün. Şimdi. Hemen.

Ya şimdi, ya asla.

Şimdi. Hemen. Bugün.

Haydi. Şimdi. Bugün.

Ya da asla! Hiçbir zaman! Asla!

Bugün!” (15)

Buket Uzuner’in hikâyelerinde göze çarpan başka bir şey de eser kahramanlarının karmaşık bir yapıda anlatılmasıdır. Bu durum yazarın diline de yansımıştır. Ard arda sıralanmış, uzun, karmaşık, bitirilmemiş cümleler; soru-cevap, test sorusu şeklinde oluşturulmuştur. Özellikle “Otuz Yedi Yaş” adlı hikâyesinde Yedinci Başlangıç bölümünde duygularını test tekniği şeklinde sunmuştur.

Yedinci Başlangıç

“Sıradan Test

Bir yatılı okul tedirginliğiyle

geceye girdiğinizde

eksikse yastığımızda kokusu

A- Sevdiğinizin

B- Uykunun

C- Dostluğun” (25)

Dikkat çeken diğer bir üslup özelliği ise bazı sözcüklerin büyük harflerle aynı cümle içerisinde gösterilmesidir. Bu sayede yazar okuyucunun dikkatini çekme amacına ulaşmıştır. Büyük harf kullanımını aynı cümle içerisinde yan yana kullandığı gibi, alt alta kullanarak da bir kavram karmaşası oluşturmayı başarmıştır. Bu karmaşa, olay kahramanının kafasındaki problemlerin büyüklüğünün sözcüklere yansıma şeklidir.

“Eski bir YAZın sevincini özlüyor yüreği.” (61)

“BUGÜN BENİM DOĞUM GÜNÜM.

DEĞİŞİKLİK OLSUN DİYE BU KEZ

SİZE DOMUZ KANINDAN NEFİS BİR ÇORBA

HAZIRLADIM.

İÇİNE DE ZEHİR KATTIM. ” (9)

İKİNCİ BÖLÜM

KELİME GRUPLARI VE CÜMLE

1. KELİME GRUPLARI VE CÜMLE

1.1. KELİME GRUPLARI

Kelime gruplarının yer aldığı eserlerde grupların sayısı ve sınıflandırılmasındaki farklılıklar dikkat çekmektedir. Aşağıda kelime gruplarının tanımları yer almaktadır:

Ergin (1998: 373), *Türk Dil Bilgisi*'nde kelime grubunu, “*Birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve manasında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir.*” şeklinde tanımlamıştır. Banguoğlu (1998: 496), *Türkçenin Grameri* isimli eserinde kelime grupları ile ilgili olarak, “*Sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenirler, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara kelime öbekleri diyoruz*” demektedir.

Hatipoğlu (1972: 2), *Türkçenin Sözdizimi*'nde “*yargısız anlatımlar*” dediği kelime grupları hakkında şunları söylemektedir: “*Yargısız anlatımlar, yargılı anlatımlara çeşitli yönlerden yardımcı olurlar. Yargısız anlatımlar en az iki sözcüğün türlü ilgi ve nedenlerle yan yana sıralanmasından doğan birliklerdir. Yargı bildirmeyen bu birlikler, anlatımlar ya kalıplaşmamış sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır ya da kalıplaşmış sözcüklerden kurulan birleşik sözcükler, deyimler veya ikilemelerdir.*” tanımını yapmıştır.

Korkmaz (1992: 100), *Grammer Terimleri Sözlüğü*'nde kelime grubunu, “*Cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük*

dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu." şeklinde tarif eder.

Usta (2009: 416), "kelime grupları, dilbilgisinin diğer alanlarındakine benzer şekillerle tasnif edilebileceğini" söyler:

- "Kuruluşlarına göre,
- Kullanımlarına göre,
- Kelime türlerine göre,
- Kalıplaşmış olup olmamasına göre"

Güneş (1997: 329), kelime grubunu "birden fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan, kendi içinde -yapı ve anlam yönünden- bir bütünlük taşıyan ve bir cümlede bir bütün olarak görev alan gramer unsurlarına kelime grubu denir." diye tanımlar.

Koç (1996: 515), kelime gruplarını "öbek" olarak adlandırır ve bunların şu dört öbektan oluştuğunu belirtir: "eylem öbeği, ad öbeği, ilgeç öbeği ve belirteç öbeği". Bir cümlede bu dört öbek dışında bir öbeğin bulunamayacağını belirtir.

Bilgegil (1963: 116-162), Türkçe Dilbilgisi'nde "belirtme grupları" olarak adlandırdığı kelime gruplarını "isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, bağlaç grupları, zarf grupları, isim grupları, edat grupları, ikizleme ve ünlem grupları" olarak sekiz başlık altında gruplandırmıştır.

Şimşek (1987: 321), kelime gruplarını "belirtme öbekleri" olarak isimlendirmektedir ve "Belirtme öbekleri, yargı bildirmez. Bu dil birimlerinin ortak işlevi, kavramları açıp genişleterek belli etmektir. Bu belli ediş; kimi kez açıklama ya da belirtme (masanın örtüsü), kimi kez niteleme (yeşil örtü), kimi kez de güçlendirme ya da pekiştirme (pek hızlı biçiminde olur)" şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca, kelime gruplarını:

- İyelik öbekleri,
- Niteleme öbekleri,
- Çekim öbekleri,
- İkileme öbeği,
- Bağlaç öbeği,

- Ünlem öbeği şeklinde altı gruba ayırmaktadır (Şimşek, 1987: 322).

Türkiye’de akademik dil bilgisi yazımında en sık kullanılan eserlerin başında Muharrem Ergin’in “Türk Dil Bilgisi” isimli eseri gelmektedir. Yazarın kelime grubu tasnifini aşağıdaki gibidir:

1. Tekrarlar
2. Bağlama grubu
3. Sıfat tamlaması
4. İyelik grubu ve isim tamlaması
5. Âitlik grubu
6. Birleşik isim
7. Birleşik fiil
8. Unvan grubu
9. Ünlem grubu
10. Sayı grubu
11. Edat grubu
12. İsnat grubu
13. Genitif, datif, lokatif, ablatif grupları
14. Fiil grubu
15. Partisip grubu
16. Gerundium grubu
17. Kısaltma grupları
18. Akkuzatif grubu (Ergin, 1998: 374-397)

Tez çalışmamızda metot olarak benimsediğimiz Leyla Karahan (2014: 39) “Türkçede Söz Dizimi” adlı eserinde ise kelime grubunu, “bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir” diye tanımlar.

Karahan'a Göre Kelime Grupları;

1. Tek kelime ile karşılanamayan varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri karşılar.

Meselâ bilgisayar, akciğer, yarımada, ipekböceği, fotoğraf makinesi, telefon etmek, yok etmek, kör olmak, söz vermek gibi nesne ve kavramların dilimizde tek kelimelik karşılıkları yoktur. “Hastalanmak / hasta olmak, iyileşmek / iyi olmak” gibi bazı kavramların da hem tek kelimelik hem de iki kelimelik karşılıkları bulunmaktadır. Türkçede varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketler, kelime ve kelime grupları ile karşılanır. İki dil birliği arasındaki fark, kelime grubunun bir kelimeler topluluğu oluşudur.

2. Varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri, anlamlarını genişleterek, belirterek, niteleyerek pekiştirerek karşılar.

“Çocuk çiçeği arkadaşına uzattı.” cümlesini, “Küçük çocuk elindeki kır çiçeklerini çok sevdiği arkadaşına uzattı.” şeklinde varlıkların niteliklerini belirterek de kurabiliriz (Karahan, 2014: 39).

Özellikleri:

- a. Kelime grupları yargısız dil birimleridir.
- b. Kelime grupları, cümle ve diğer kelime grupları içinde, tek kelime gibi; isim, sıfat, zarf ve fiil görevi yapar.
- c. Kelimelerin grup içinde sıralanışı kurallıdır.
- ç. Kelime gruplarında unsurların sırası özellikle konuşma ve şiir dilinde değişebilir.
- d. Kelime gruplarının diğer kelime ve kelime gruplarıyla ilişkisi grubun sonundaki hal ekleri ile sağlanır. Hal eki bağlandığı kelimeye değil o kelime grubuna aittir.
- e. Fiile dayalı sıfat-fiil, isim-fiil ve zarf-fiil gruplarında fiilin anlamı, cümlede olduğu gibi özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen ögelerle tamamlanır. Ancak bu gruplar yargı bildirmediği için cümle değildir.
- f. İki den fazla kelimeli kelime gruplarında iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan başka kelime grupları da bulunur (Karahan, 2014: 40-41).

Türkçede başlıca şu kelime grupları bulunmaktadır: (Karahan, 2014: 42-79)

1. İsim Tamlaması
2. Sıfat Tamlaması
3. Sıfat-fiil Grubu
4. Zarf-fiil Grubu
5. İsim-fiil Grubu
6. Tekrar Grubu
7. Edat Grubu
8. Bağlama Grubu
9. Unvan Grubu
10. Birleşik İsim
11. Ünlem Grubu
12. Sayı Grubu
13. Birleşik Fiil
14. Kısaltma Grupları

1.1.1. İsim Tamlaması

İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime grubudur. Bu kelime grubunda iki isim unsuru aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri çerçevesinde birbirine bağlanır (Karahan, 2014: 42).

a. *İsim tamlamasında birinci unsurun ikinci unsurla bağlantısı, zamirlerde ekli, isimlerde ise ekli veya eksizdir. Tamlamanın ikinci unsuru daima iyelik eki taşır (Karahana, 2014: 42).*

Karayel Hüzünü (2)

Yüreğimin yerini (7)

Teybin elektronik saatini (8)

Bunların tümü (10)

Kışın tadı (18)

Onun burnu (38)

Kedimin adı (43)

Emre'nin gönlü (64)

b. *Bu tamlamada ana unsur, sonda bulunur. Birinci unsur tamlayan, ikinci unsur tamlanandır (Karahana, 2014: 42).*

Yüreğimin yeri (5)

Evin içi (8)

Domates çorbası (8)

Şarkının sözü (18)

Kızın biri (38)

Babamın suçu (40)

Ağlama nöbetleri (40)

Telefonun sesi (46)

Evin içi (51)

Ütopya yazarları (56)

Birinin kardeşi (61)

Emre'nin dürtüsü (70)

c. Birinci unsuru ilgi eki taşıyan isim tamlaması belirtili isim tamlamasıdır (Karahana, 2014: 43).

Barajın kapakları (16)

Amerika'nın Pasifik kıyıları (18)

Los Angeles'in karanlık yüzü (18)

Şarkının sözü (18)

Televizyonun sesi (40)

Kedimin adı (43)

Seçil'in evi(44)

Annemizin bir akrabası (44)

Seçil'in adı (45)

Yüreğimin yabancı sancısı (45)

Telefonun sesi (46)

Sezin'in tiyatro kursları (46)

Onun akli fikri (63)

Ayağının ucu (63)

Sıcağın omuzları (63)

Emre'nin gönlü (64)

Emre'nin telefon konuşması (68)

Emre'nin dürtüsü (70)

Sıcağın omuzları (70)

Uzun yaşamanın tek yolu (71)

Onun ölümü (75)

ç. *Belirtili isim tamlamasının unsurları yer değiştirebilir (Karahan, 2014: 43).*

Mevsimi yazdır gençliğin. (16)

Gümbürtüsünü duymak için yüreğimin (25)

Sevinçleri, düşgücü, cansuyu, dokuları kurur insanın (62)

d. *Belirtili isim tamlamasının unsurları arasına başka unsurlar da girebilir (Karahan, 2014: 43).*

Evin dört odasında (8)

Kan kokusunun çiğ tadı (8)

Fotoğraf malzemesi ve kimyasallar satan Karaköy'ün ünlü dükkânından aldığı siyanürü (8)

Öbürlerinin sevdiği yemekleri (11)

Elvis'in kadife kaymak sesi (12)

Gözyaşlarının yatıştırıcı serinliğini (14)

Bir kadının en zengin çeyizi (19)

Umudun yarı ışıltısında (22)

Vişne reçelinin ekşiyle tatlısının aykırı lezzeti (27)

Siyah rengin bende yarattığı tehlike ve kargaşa imgesini (33)

Ağlayan bebeklerin kocaman açılmış ağızları (33)

Babamın şaka niyetine soruları (40)

Evin eski karanlık sessizliğini (40-41)

Yüreğimin yabancı sancısını (45)

Ölümün soğuk dokunuşuyla damgalayanı (50)

Otuz yaşlarının filanca yılında (56)

Uzun sürmüş evliliklerin tekdüze yorgunluğunun hesabını (63)

Türk sinemasının kötü ışık kaderi (64)

Belkız'ın yaşama sevincini üreten en güçlü enerji kaynağı (71)

Bu sıcakta öfkelenmenin yan etkileri (75)

e. Belirtili isim tamlamasının tamlayan unsuru da belirtili isim tamlaması olabilir. Böyle bir yapıda üç isim unsuru bulunduğu düşünülmemelidir (Karahana, 2014: 44).

Bu soruların hiçbirinin yanıtını (12)

Annesiyle babasının dans ederken seçtiği bir şarkının çocukluk anlarına sinmiş resminin sesiydi (12)

Vişne reçelinin ekşiyle tatlısının aykırı lezzeti (27)

Otuzlu yaşlarla insanların çoğunun kendi kendini mahkûm ettiği sorumluluk + zorunluluk zinciri (59)

Uzun sürmüş evliliklerin tekdüze yorgunluğunun hesabını (63)

Fellini'nin soyut dehasının bir sentezini (64)

Ailesinin mobilya işinin başına geçmek zorunda kalışı (67)

Rus salatasının, buz gibi taze domates, salatalık dilimleriyle süslenişinin ve bu lezzetin soğuk bira ve/veya beyaz şarapla o saatte iyi gidiyor oluşunun rolü (72)

f. Birinci unsurunda ilgi hâli eki bulunmayan isim tamlaması, belirtisiz isim tamlamasıdır. Bu tamlama, belirsiz, genel bir nesneyi, bir türü karşılar (Karahana, 2014: 44).

Karayel hüznü (2)
İnşaat işçileri (7)
Düş gücü (8)
Krema sosu (9)
Ayak kokusu (8)
Domuz kanı (8,28)
Kan kokusu (8)
Domates çorbası (8)
Başucu masası (10)
Kol saati (10)
Ciğer ezmesi (11)
Doğum günü (13)
Sabah güneşi (14)
Kırbaç darbesi (14)
Film müziği (14)
Avrupa kenti (15)
Elmacık kemikleri (16)
Gençlik mevsimi (16)
Ev kadını (17,21)
Çocuk sayfası (17)
Aşk sayısı (17)
Akşam pazarı (18)
Yaz mevsimi (18,21)
Düğün pastası (19)

Düğün marşı (19)
Mama şişeleri (19)
Çocuk bakıcısı (20)
Doktora tezi (20)
Okul kitapları (22)
Ünite dergileri (22)
Araştırma gezisi (22)
Kahve lekesi (23)
Af yasası (23)
Ev işleri (24)
Vişne reçeli (26,27,29)
Kahvaltı masası (27)
Erkek ve evlât kokusu (27)
Erzak dolabı (30)
Uyku ilacı (30)
Boyama kitabı (37)
Köşe kırilenti (39)
Gece sohbetleri (39)
Çocuk serüvenleri (39)
Sessizlik duvarı (39)
Sessizlik nöbetleri (40)
Ağlama nöbetleri (40)
Kedi yavrusu (42)
Türk fili (43)
Yaz tatili (43)

Yasak listesi (46)
Kahvaltı lokması (46)
Bebek muamelesi (47)
İntihar mektubu (48)
Bir intihar mektubu (49)
Can yoldaşı (51)
Ütopya yazarları (56)
Beden dili (57)
Mum ışığı (57)
Bir yastık oyunu (58)
Yaz işleri (63)
Film setleri (63)
Başlama zili (67)
Lise öğretmeni (67)
Telefon konuşması (68)
Mühendislik diploması (70)

g. Belirtisiz isim tamlamasının iki unsuru arasında daimî bir ilişki mevcuttur. Tamlamada iki unsur arasına başka bir unsur giremez ve unsurlar yer değiştiremez. Bundan dolayı nesne adı olarak kullanılmaya en elverişli kelime gruplarından biri belirtisiz isim tamlamasıdır. Meselâ “buzdolabı, kahverengi, gökyüzü, atasözü, hanımeli, yüzbaşı, yayınevi” gibi isimler, belirtisiz isim tamlaması kuruluşundadır (Karahan, 2014: 44).

Buzdolabı (8)
Kazandibi (12)

Bilinçaltı (13)
Pazaryeri (18)
Kahvaltı (19)
Gökkuşu (59)
Hintişi (60)
Gökyüzü (69)
Elyazısı (72)

ğ. *Her belirtisiz isim tamlamasını belirtili, her belirtili isim tamlamasını da belirtisiz isim tamlamasına dönüştürmek mümkün değildir. Meselâ “öğle vakti, 1951 yılı, Türkiye Cumhuriyeti, Ankara şehri” gibi belirtisiz isim tamlamaları ile “onun elbisesi, gördüklerimin hepsi” gibi belirtili isim tamlamalarında böyle bir yapı değişikliği olamaz. Değişikliği veya değişmezliği belirleyen tamlama unsurları arasındaki anlam ilişkisidir (Karahan, 2014: 45).*

Elmacık kemikleri (16)
Doktora tezi (20)
Bebek muamelesi (47)
İntihar mektubu (48)
Yastık oyunu (58)
Seçil’in evi (44)
Emre’nin dürtüsü (70)
Onun ölümü (75)

h. *Bir isim tamlaması, başka bir isim tamlamasında tamlanan unsur olarak görev yaptığında, kendi iyelik ekini değil ana tamlamanın iyelik ekini taşır.*

Çamaşır makinesi- Benim çamaşır makinem

Duvar saati- Bizim duvar saatimiz

Dünya görüşü- Senin dünya görüşün

Şiir dünyası - Onun şiir dünyası (Karahana, 2014: 45).

İntihar mektubu (48)-Benim intihar mektubum

Telefon konuşması (68)- Onun telefon konuşması

1. *Tamlanan unsuru sıfat fiil veya sıfat fiil grubu olan bir isim tamlamasında, tamlayan unsur daima ilgi eki taşır (Karahana, 2014: 46).*

Boya kokusuna karışan, sahiplerinin çoktan unuttuğu çoraplardan (8)

Annesiyle babasının dans ederken seçtiği bir şarkı (12)

Genç ve cesur olanların çoktan terk ettiği taşta! (15)

Dünyanın bütün zafer kapılarının yalnızca kendisine açık olduğunu sandığı o görkemli yirmi yaşı (17)

Gözünün tuttuklarına (37)

Gri bulutların bilerek oluşturduğu çok boynuzlu bir şeytan figürü (48)

Herkesin hemen ulaşamayacağı uzak ve irak bir adrestir ada (56)

Akşam çökmeden karanlığın bastığı o mevsim (57)

Lezzetin ve kokuların çok önemli olmadığı bir saatte yaşayanların tümü (57)

Belkız'ın gizliden gizliye bir beste yaptığını (66)

Geleceğin sonsuza dek uzandığı sanılan o yaşlarda (69)

Akşamın ilk saatlerinde Belkız'ın çalıştığı binanın taş merdivenlerine (71)

Batan güneşin beraberinde götürmediği o berbat sıcaklığın vıcık vıcık bulaştığı gecenin içinde (73)

i. *Tamlananı sıfat-fiil veya sıfat-fiil grubu olan isim tamlamalarında tamlananın bazı unsurları yer değiştirebilir.*

bu gerçek ve yüksek kültürü bugünkü okulların veremediği PS

(bugünkü okulların / bu gerçek ve yüksek kültürü veremediği) (Karahana, 2014: 46).

Annesiyle babasının dans ederken seçtiği bir şarkı (12)

(dans ederken annesiyle babasının seçtiği bir şarkı)

j. *İsim tamlamasının tamlayan ve tamlanan unsurları kelime grubu olabilir (Karahana, 2014: 46).*

Evin bütün odaları (7) (tamlanan: sıfat tamlaması)

Mutfak ve banyoya boydan boya gerdiği ipin üzerine (7) (tamlayan: sıfat tamlaması)

Kan kokusunun çiğ tadı (8) (tamlayan: isim tamlaması, tamlanan: sıfat tamlaması)

Minik saatin akrep ve yelkovanına (10) (tamlayan: sıfat tamlaması, tamlanan: bağlama grubu)

Özel bir günün sabahında (11) (tamlayan: sıfat tamlaması)

Ses ve renklerin asıl kökenine kim ulaşabiliyor ki, o... (13) (tamlayan: bağlama grubu, tamlanan: sıfat tamlaması)

(onun) ailesinin mobilya işinin başına geçmek zorunda kalışı (67) (tamlanan: isim fiil grubu)

Rus salatasının, buz gibi taze domates, salatalık dilimleriyle süslenişinin ve bu lezzetin soğuk bira ve/veya beyaz şarapla o saatte iyi gidiyor oluşunun rolü (72) (tamlayan: bağlama grubu)

Rus salatasının, buz gibi taze domates, salatalık dilimleriyle süslenişi (72) (tamlayan: isim tamlaması, tamlanan: isim fiil grubu)

Bu lezzetin soğuk bira ve/veya beyaz şarapla o saatte iyi gidiyor oluşu (72) (tamlayan: sıfat tamlaması, tamlanan: isim fiil grubu)

k. *Belirtili isim tamlamasında birden fazla tamlayan ve tamlanan unsur bulunabilir (Karahana, 2014: 47).*

Minik saatin akrep ve yelkovanına (10)

Beş yıllık saatimin akrep ve yelkovanını (10)

Saat kollarını ve bacaklarını (11)

Ses ve renklerin asıl kökenine kim ulaşabiliyor ki, o... (13)

Bu şarkının hiçbir anısı yoktu, hiçbir izi, uzantısı, rüzgârı, hatta esintisi... (13)

Mutlu aile ve ev kadını (20)

Ev, çocuk ve koca sahibi (20)

Yoksa Paris, Londra'da bir mahallenin, bir içki evinin ya da diskonun adı mı?.. (22)

Domuz kanı ve zehir esprisi (28)

Yıllardır onun varlığını, onun kimliğini böyle kuvvetle hissetmemiş olmanın eksikliğiyle, ağırlığıyla... (28)

Ellerinin, perdelerin, masa örtüsünün kıvrımlarına (29)

Sessizliğimi paylaşma çabasına ve sabrına (37)

Radyonun, televizyonun sesi (40)

Tehlike ve kargaşa imgesi (41)

Düzenli tuttuğum notların ve bildiğim yabancı dilin peşinde olduklarını (50)

Lezzetin ve kokuların çok önemli olmadığı bir saatte yaşayanların tümü (57)

Burnunun ve yanaklarının üzeri (60)

Sevinçleri, düşgücü, cansuyu, dokuları kurur insanın (62)

İncecik dokunan, çiçeklerin ve anıların kokusunu taşıyan, serin, ipil ipil bir rüzgâr (62)

Ev-iş yolculukları (63)

1. *İsim tamlamaları söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar* (Karahan, 2014: 47).

İnşaatlardan ve çöplerden topladığı eskimiş, delik deşik, pis, kullanılmaz olduktan sonra bile kullanılmış **erkek çoraplarını evin bütün odalarına, mutfak ve banyoya boydan boya gerdiği ipin üzerine mandalladı.** (7) (isim)

(Onun) Fotoğraf malzemesi ve kimyasallar satan Karaköy'ün ünlü dükkânından aldığı siyanürü çorbaya boca etti. (8) (sıfat)

İnsan hiç değilse **özel bir günün sabahında** uyanınca, ilk kez ne düşüneceğine kendisi karar verebilmeli. (11) (zarf)

Çok sevdiği koku, ses ve renklerin asıl kökenine kim ulaşabiliyor ki, o... (13) (isim)

Yazın **cinayet ve boşanma sayısı** düşermiş. (17) (isim)

Çoğu konuşmalarımız, **benim hüngür hüngür ağlayışlarımla**, olmazsa **kalbi kırık, sonsuz sessizlik nöbetlerimle** sonuçlanınca, benden vazgeçti. (40) (zarf)

Bu çocuklar, **otuz yaşlarının filanca yılında** yaşıyorlardı. (56) (zarf)

Sevinçleri, düşgücü, cansuyu, dokuları kurur **insanın.** (62) (isim)

1.1.2. Sıfat Tamlaması

Bir isim unsurunun, bir sıfat unsuruyla nitelendiği veya belirtildiği kelime grubudur (Karahan, 2014 :48).

a. *Sıfat tamlamasında ana unsur isimdir, sonda bulunur. Sıfat yardımcı unsurdur; ismin önünde yer alarak ismi tamamlar. Yani sıfat tamlayan, isim tamlanan unsurdur. Bu tamlamada, isim ve sıfat unsuru eksiz birleşir. İki unsur da gruplaşmayı sağlayan herhangi bir ek taşımaz* (Karahan, 2014: 48).

Çakır gözlü bir şiir (2)
Çakır gözlü (2)
Bir şiir (2,3)
Bu şiir (2)
Yeni şiirler (3)
Şu şiiri (3)
O gün (7)
Çok iş (7)
Bütün odalar (7)
Kirli ayak (7)
Tek çorap (7)
Bir görüntü (7)
Yapay çiçek (8)
Belgesel film (8)
Bu şarkı (8,12)
Aynı kaset (8)
Kırmızı ruj (9)
Küçük valiz (9)
Hiç iz (9)
Aynı yatak (10)
Aynı oda (10)
Bu oyun (10)
Bu saat (10)
Radyolu saat (10)
Taşlı bir yüzük (11)

Sallantılı bir küpe (11)
Özel yemekler (11)
Rengârenk kâğıt ve balonlar (11)
Pahalı parfüm (12)
Meyveli jöle (12)
Bir delikanlı (13)
Gizli bir mesaj (13)
Ilık rüzgâr (14)
Spor bir araba (14)
Bilimsel kongre (15)
Buğulu ela gözleri (16)
Bir aşk (16)
Bütün espriler (16)
Bütün zafer kapıları (17)
Bir arkadaşları (18)
Hangi şarkının sözü (18)
İkinci bebeği (19)
Neşeli kahvaltı (19)
İdeal aile (20)
Temizlikçi kadın (20)
Büyük oğlu Kerem (20)
Bazı geceler (20)
Hani o şarkı (21)
Bir mahalle (21)
Bir içki (22)

Her çizgi (22)
Bir biyolog (22)
Küçük kız (22)
Çizgi roman (22)
Teknik ressam (22)
Yeşil etek (23)
Üç çocuk (23)
Bir koca (23)
Uzun savaş (26)
Her çocuk (26)
Mahcup bir şaşkınlık (26)
Bir tuhaflık (26)
Bir sabah (26)
Üç oğlu (27)
Bir pencere (33)
Bütün pencere (33)
Bütün dalgalar (34)
Bir ırmak (35)
Güzel sözler (35)
Doğal besin (36)
Büyük adam (37)
Bir gazete (37)
Dişi bebek (42)
Genç adam (43)
Bütün yaralar (49)

Kötü şeyler (55)
Gerçeküstücü ressamlar (56)
Beyaz şarap (57)
Bir grafik (57)
Takım elbise (59)
Merter, ufak tefek, mavi gözlü, kumral bir genç adam (59)
Aynalı etekleri (60)
Kocaman gözleri (61)
Ateşli sevişmeler (63)
Bütün leylekler (63)
Bütün antenleri (63)
Bir film (64)
Bir jeton (68)
İki perde (68)
Kırmızı şarap (68)
Kimi insanlar (71)

b. Tamlayıcı sıfat fiil veya sıfat fiil grubu olan bir sıfat tamlamasında nesne, hareket niteliği ile tamamlanır (Karahan, 2014: 49).

Kediseven şairleri (3)
Yalnızca yaz mevsimi yaşayan ülkelerde (18)
İyice şaşırın kocası (26)
Sert bir tonla, kısacık konuşan babam (46)

c. *Bu tamlamada unsurların biri veya hepsi kelime grubu olabilir (Karahan, 2014: 50).*

Beyaz yatak odası (14) *(isim unsuru: isim tamlaması)*

Dolu bir baraj (16) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Beyaz kremalı düğün pastası (19) *(sıfat unsuru: sıfat tamlaması, isim unsuru: isim tamlaması)*

Küçük bir Avrupa kenti (15) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Bir Avrupa kenti (15) *(isim unsuru: isim tamlaması)*

Bütün ev kadınları (15) *(isim unsuru: isim tamlaması)*

Anlayışlı ve sevecen bir koca (20) *(sıfat unsuru: bağlama grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Bir çizgi film (22) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Şık spor bir takım (23) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Nefis süet pabuçlar (23) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Mis gibi taze kahve kokusu (26) *(sıfat unsuru: edat grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Taze kahve kokusu (26) *(isim unsuru: isim tamlaması)*

Bir tülbent oyası (25) *(isim unsuru: isim tamlaması)*

Hazır bir kahvaltı masası (27) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Bir kahvaltı masası (27) *(isim unsuru: isim tamlaması)*

Küçük bir şişe (30) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Büyük bir göl (34) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Şahane bir kaynak (35) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

En derin uçurum (35) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Herhangi bir kız (38) *(isim unsuru: sıfat tamlaması)*

Kalıtsal bir hastalık (41) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Küçük bir çanta (46) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Cinnetsiz bir tatil (46) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Her telefon sesi (46) (*isim unsuru: isim tamlaması*)

Karanlık bir perde (48) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Küçük bir bavul (51) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Bütün eşyasını ve anılarını (51) (*isim unsuru: bağlama grubu*)

İkiz kız kardeş (51) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Küçük bir bar (56) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Lacivert bir takım elbise (59) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Usta bir ressam (59) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Merter, ufak tefek, mavi gözlü, kumral bir genç adam (59) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Minicik bir gönül çelme (63) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Bir gönül çelme (63) (*isim unsuru: isim fiil grubu*)

Hiçbir Türk filmi (64) (*isim unsuru: isim tamlaması*)

Genç bir Türk bestecisi (64) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Bir Türk bestecisi (64) (*isim unsuru: isim tamlaması*)

O uzun geceli aylar (66) (*sıfat unsuru: sıfat tamlaması*)

Bir turizm okulu diploması (66) (*isim unsuru: isim tamlaması*)

Yepyeni bir yaşam (66) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Coşkulu, bembeyaz, genç ve umutlu bir parça (66) (*sıfat unsuru: bağlama grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması*)

İki erkek kardeş (67) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Tek bir yaprak (69) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Damgalı bir izin belgesi (70) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Bir izin belgesi (70) (*isim unsuru: isim tamlaması*)

İkinci büyük enerji kaynağı (70) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Büyük enerji kaynağı (70) (*isim unsuru: isim tamlaması*)

Büyük havuzlu, yemyeşil, kuğulu park (72) (*sıfat unsuru: sıfat tamlaması*)

ç. *Bir sıfat tamlamasında, ismi niteleyen aynı türden birden fazla sıfat unsuru bulunabilir (Karahana, 2014: 50).*

Sapsarışın, yabancı, seksi bir kadın (13)

Merter, ufak tefek, mavi gözlü, kumral bir genç adam (59)

İncecik dokunan, çiçeklerin ve anıların kokusunu taşıyan, serin, ipil ipil bir rüzgâr (62)

Özgün, olağanüstü bir yedinci sanat şaheseri (63)

Coşkulu, bembeyaz, genç ve umutlu bir parça (66)

d. *Bir sıfat tamlaması başka bir sıfat tamlamasının kuruluşuna sıfat veya isim unsuru olarak katılabilir (Karahana, 2014: 51).*

Herhangi bir şarkı (9)

Nefis bir çorba (9)

Yedi rakamı ile yanındaki çift sıfırı ayıran iki nokta (10)

Küçük bir armağan (11)

İri taşlı bir yüzük (11)

Sallantılı bir küpe (11)

Tek bir kaset (12)

Bambaşka bir öykü (14)

Küçük bir kasaba (14)

Küçük bir sinema (15)

İki yıllık üniversite (17)

Saf bir üniversiteli (18)

Küçücük bir gezi (20)

Bir çizgi roman (22)

O çizgi romanı (22)

Büyük havuzlu, yemyeşil, kuğulu park (72)

e. *Nesnenin neden yapıldığını belirten “demir kapı, cam bardak, mermer köşk” gibi tamlamalar isim tamlaması değil, sıfat tamlamasıdır. Bu tamlamaları, “demirden kapı, demirden yapılmış kapı, camdan bardak, camdan yapılmış bardak” şeklinde ve yine sıfat tamlaması kuruluşunda genişletebiliriz (Karahana, 2014: 52).¹*

Tahta kaşık (8)

Süet pabuçlar (23)

Süet botlar (60)

f. *Sıfat ve zarfların anlamlarını, miktar ve derece bakımından tamamlayan zarfların meydana getirdikleri kelime grupları da bir sıfat tamlamasıdır (Karahana, 2014: 52).*

En yeni elbisesi (12)

En sevdiği şarkı (12)

Çok sevdiği koku, ses ve renkler (13)

Çok bilmiş bakışlar (13)

¹ Tahir Nejat Gencan, Nurettin Demir, Hayati Develi bu tür tamlamalara takısız isim tamlaması demektir.

Bambaşka bir öykü (14)

En zengin çeyiz (19)

g. “Akdeniz, akciğer, karabiber, başbakan, atardamar” gibi birleşik kelimeler, sıfat tamlaması kuruluşundadır (Karahan, 2014:52).

Karayel (1)

Karakalem (4)

Karaköy (8)

Bugün (13)

Tekdüze (15)

Sonbahar (17)

İlkbahar (17)

ğ. Sıfat tamlamalarında sıfat ve isim unsurları arasına “da / de” edatı ve -mi soru eki girebilir (Karahan, 2014:52).

Hiçbir zaman genç olmamış, hep orta yaşlı görünen, sopa gibi sıska, katır denli inatçı, boğa kadar da güçlü bir Anadolu köylüsüydü Ünzile (36)

Daracık, önemsiz bir sokakta, hiç ilgi çekmeyen iki dükkânın ortasında, biraz salaş, **biraz da özensiz** sayılacak, küçük, bol sigara dumanlı, gaz sobalı bir bar (56-57)

Belki biraz serüven, **biraz da intikam** duygusu (74)

h. Sıfat tamlaması, söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar (Karahan, 2014: 52).

Çoğu inşaat işçilerinin attığı, yırtık, delik, tek kalmış, berbat şeylerdi. (7) (isim)

Üstelik **doğuştan eksik kol ve bacakları**. (10) (isim)

O gün otuz yedi yaşına girdi. (10) (zarf, sıfat)

Geçen yıl 36 yazmıştı. (11) (zarf)

Merter, **ufak tefek, mavi gözlü, kumral bir genç adam**. (59) (isim)

1.1.3. Sıfat Fiil Grubu

Bir sıfat fiil ile bu sıfat fiile bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur (Karahana, 2014: 53).

a. *Grubun ana unsuru sıfat fiildir, sonda bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan sıfat fiilin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Yüklem olan sıfat-fiil yargı bildirmez (Karahana, 2014: 53).*

Hani 'yaşmalıyım, ayaktayım hala' **dedirten** insana (2)

Boya kokusuna **karışan**, sahiplerinin çoktan **unuttuğu** çoraplardan buram buram **yavılan** leş gibi ayak kokusu (8)

Marianne Faithfull adında sapsarışın, yabanıl, seksi bir kadın, **derin bir yarığı andıran** yorgun ağzını **örten** iri dudaklarını koyu kırmızı bir krema gibi **saran** rujuyla gülümsüyor. (13)

Ama o, **deliler gibi çalan** telefona meydan okuyarak, **çocukluğundan anımsadığı** tekerlemeleri sessizce söylemeyi yeğler (14)

Anneannesinin Boşnak köklerinden **gelen**, kendinden sarı, pırıl pırıl saçları, çıkık elmacık kemikleri, buğulu elâ gözleri ve **bütün bu soğuk tip özelliklerini yerle bir eden**, gamzeli taze gülüşüyle üniversitede peşinden **koşan** pek çok delikanlı vardı. (16)

Yalnızca yaz mevsimi **yaşayan** ülkelerde herkes her zaman mutlu ve genç mi yani?
(18)

İçinden güvercin **çıkan** beyaz kremalı düğün pastası (19)

Ancak eteklerinde, yükseklere **uzanamayan** yamaçlarında ılık rüzgârlara, yaz gevşekliklerine izin vardır. (21)

İyice **şasıran** kocası yattığı yerden doğrulmaya çalıştı. (26)

Hak edilmişliği hiç sorgulamadan **kabullenilen** eşyalar gibi **var olan** anneleri/karısı, aniden tıpkı kendileri gibi bir insan (28)

Öbürlerinin şaşkın bakışları üzerine üşüşmüşken, parmağına **bulasan** vişne reçelini diliyle yalayarak temizledi. (29)

Ağlayan bebeklerin kocaman açılmış ağızları, sevinçlerini başka zamana **ertelemiş bakan** babamın gözleri (33)

Fazlalık, rahatsızlık, sıkıntı yaratmak korkusu duymadan **var olabildiğim** tek yer
(35)

Sert bir tonla, kısacık **konuşan** babam (46)

Merdivenlerde **babama sarılarak ağlayan** annemin tavrını yeni bir kıskançlık krizi olarak değerlendirmiş, Seçil'den utanmıştım. (47)

Ünzile'nin iki yılda aniden **yaşlanan** yüreği bu tartışmaya dayanmıyor, hastalanıyordu. (49)

Hala doktordan kızını iyileştirmesi için bir umut **dilenen** babasını **yataştırın** Seçil, sık sık gözyaşlarıyla koltuğa yığılıyordu. (51)

Emre **gümbür gümbür yuvarlanan** bas kahkahalarını istese de alçak bir tona indiremiyor, Merter'se, sessizce gülümseyerek, eşlik ediyordu. (57)

Tuhaf gelebilir belki ama o karmaşık, o yaratıcı ve güçlü organizmaların her birinde **apayrı yaşanan** serüvenin, kolaycacık ilkel, bayağı ve birbirinin çok benzeri zavallı öykülere dönüşme hüznünü seviyorum galiba. (61)

Her sabah uyanıp, bir nefes serinlik için camları açmaya koşanlar, zaten geceler boyu açık bıraktıkları bütün pencerelerde sıkışıp kalmış, sıcak ve kalın hava duvarına çarpıp, umutlarını yitirmekten yorgun düşmüşlerdi. (62)

Bilinmez, kaçınılmaz ve sonsuz derinliğin daralttığı solukları, sıcakta iyiden sıklaşıyordu. (62)

İlk gençliğimde evlenip, hala evli kalan orta yaşlılar, uzun sürmüş evliliklerin tekdüze yorgunluğunun hesabını, sıcaktan soruyorlardı. (63)

Yabancı bir haber ajansında yarım gün çalışan Belkız olmalıydı. (64)

Kadınları, daha çok piyano ve kemanda görmeye alışan gözler, Belkız'ın gitar başarısını bir erkeğinkinden daha çok önemsediler. (65)

Terlemeden, sıcaktan boğulmadan çalışabileceği tek vakit, gecenin sabahla karşılaşma arefesinde: Sabahın üçünde; 03.00'de iki saat gitar çalışıyordu hiç sektirmeden, önünde daha uzun bir kış vardı; saatlerce, saatlerce... (66)

Çalışmadan yaşamayı hiç bilmeyen babasıysa, yıllardır özen göstermediği bedeninin intikam ateşiyle yanıp, kavruluyordu. (70)

Umarım, yaşı doksan bir dolunay yılına denk düşen benim gibi geçkin birinin bu kadcılık kuramsal, belki de teknik ayıklama yapması hoş karşılanacaktır. (70)

Gözle görünmeyen birileri, teknik üniversite diplomasını alıp, kurtulduğu o aynı anda artık film çekebileceğine dair imzalı, damgalı bir izin belgesini de eline tutuşturacakları sanki...(70)

Belkız'ın çalıştığı binanın merdivenlerine ilk gelen, oturup, öbürlerini bekliyordu. (71)

Asıl metin, biraz sonra, o günün yalnızca kendilerine ayıracakları gecesinde yazılacaktı; mavi-siyah mürekkepli bir dolmakalemle, şık bir el yazısıyla, özenli, tane tane... (72)

Aslında konuşan, sinema ve müzik üzerine sesli düşler kuran, Emre ve Belkız'dı. Merter sessizce dinler, gülümser ve hep eşlik ederdi. (73)

Parktan çıktıklarında uzun uzun yürür, batan güneşin beraberinde götürmediği o berbat sığağın vıcık vıcık bulduğu gecenin içinde, bol kahkahalı, cıvıl cıvıl sohbetlerini sürdürürlerdi. (73)

Ne caddeyi delice döven yaz çılgını sürücüler, ne de sokaklarda azıcık serinlik arayan feci kalabalık onlara engel olabilirdi. (73)

b. *Sıfat-fiilin grup içindeki yeri özellikle konuşma ve şiir dilinde değişebilir (Karahana, 2014: 54).*

Bütün dalgaların derinde **boğuştuğu** büyük bir göl gibiydim ben. (34)

c. *Bu grupta özne az kullanılır, özne olan unsur iyelik eki taşır (Karahana, 2014: 54).*

İyice **şaşıran** kocası(ö) yattığı yerden doğrulmaya çalıştı. (26)

ç. *Ortak bir sıfat-fiille kurulmuş bazı gruplarda sıfat-fiil tekrar edilmez (Karahana, 2014: 54).*

Sert bir tonla(z), (*konusan*) kısacık (z) konuşan (y) (babam) (46)

d. *Sıfat Fiil grubu, söz dizimi içinde, isim, sıfat ve zarf görevi yapar (Karahana, 2014: 54).*

İnşaatlardan ve çöplerden topladığı eskimiş, delik deşik, pis, kullanılmaz olduktan sonra bile kullanılmış erkek çoraplarını evin bütün odalarına, mutfak ve banyoya boydan boya girdiği ipin üzerine mandalladı. (7) (sıfat)

Onlarca, yirmilerce, otuzlarca rengârenk tek çorabın **asıldığı** ev acınacak bir görüntü kazandı/kaybetti. (7) (sıfat)

Videobanda Alp Dağları'na tırmanışı **gösteren** bir belgesel film kaydetmişti. (8) (sıfat)

Buzdolabından bir gün önce **pişirdiği** çorbayı çıkarttı. (8) (sıfat)

Fotoğraf malzemesi ve kimyasallar **satan** Karaköy'ün ünlü dükkânından **aldığı** siyanürü çorbaya boca etti. (8) (sıfat)

Radyolu saat, tam **kurulduğu** saate, yediye ayarlı olarak radyoyu çalıştırmış, kendine özgü bir **ezgi edinememiş** o şarkı da böylece odaya dolmuştu. (10) (sıfat)

Öbürlerinin **sevdiği** yemekleri pişirirdi hiç üşenmeden, hepsine ayrı ayrı, özenli... (11) (sıfat)

Özel günlerde **kullandığı** pahalı parfümü sürerdi. (12) (sıfat)

Annesiyle babasının dans ederken **seçtiği** bir şarkının çocukluk anılarına **sinmiş** resminin sesiydi bu belki, veya mahallede hayran **olduğu** bir delikanlının yoldan geçerken **mırıldandığı**... (12-13) (sıfat)

Çok **sevdiği** koku, ses ve renklerin asıl kökenine kim ulaşılabilir ki, o... (13) (sıfat)

Yüzüne gönüllü bir bayağılık bulaştırmayı önceden muzırca **planladığını (isim) belli eden, çokbilmiş (sıfat)** bakışlar. (13)

Bunların hepsi, eskimiş bir uzunçaların kapağındaki fotoğrafın orasına burasına **saklanmış** ipuçları. (14) (sıfat)

Ya da özenerek **süslediği** çiçekleri bozup, yeniden düzenleyebilir. (14) (sıfat)

Siz biliyorsunuz kim olduğunuzu hiç saklanmayın... hiç..." diye **kımıldayan** dudakları. (14) (sıfat)

Hiçbir şeyin hiç **değişmediği (sıfat)**, genç ve cesur **olanların (isim) çoktan terk ettiği (sıfat)** tahta! (15) (sıfat)

Ama birden, dolu bir barajın kapakları **açılmış gibi** coşkun, çağıl çağıl bir düşünce seli... (16) (edat grubunda isim unsuru)

Dünyanın bütün zafer kapılarının yalnızca kendisine açık **olduğunu** (isim) sandığı (sıfat) o görkemli yirmi yaşındayken. (17)

Kıyıya **çekilmiş** gövdeleri, dağ başlarında (17) (sıfat)

Hani kırk yaşında **olduğu için** (edat grubunda isim unsuru) çok yaşlı **bulduğu**, üstelik üç çocuklu, lise mezunu bir ev kadını diye ciddiye almayıp, kendi iki yıllık üniversite öğrenciliğiyle hor **gördüğü** annesi... (17) (sıfat)

Otuz yedi yaşına kadar gelip de, hep başkalarını hoşnut etmeye çalışmak, kendi için **istediği** küçücük bir geziyi bile... (22) (sıfat)

O gün için **giyebileceği** en iyi giysisi, yeşil eteği ve artık üç doğumdan sonra iyice **dar gelen** ikinci evlilik yıldönüm armağanı ipek bluzunu giymişti. (23) (sıfat)

Biraz dağınık ve zorla bir araya **getirilmiş** bir görünüşü vardı ama... (23) (sıfat)

Birkaç yıl sonra, yabancı bir üniversitede hocalık **yaptığı** sırada kısa bazı mektuplar yazdı. (24) (sıfat)

Ama hiç **beklemediği** bir acıyla yüzünü buruşturdu. (26) (sıfat)

Onlara göstermeden cebinden **çıkarttığı** küçük bir şişeyi, erzak dolabının dibine saklarken, kendi kendine fısıltıyla söylendi. (30) (sıfat)

Her ikisi de siyah rengin bende **yarattığı** tehlike ve kargaşa imgesini taşırdı. (33) (sıfat)

Bu rengârenk canlılığı, güzelliğini gün ışığına **çıkarttığı** için, herkes onu çok beğenirdi. (34) (edat grubunda isim unsuru)

Bütün dalgaların derinde **boğuştuğu** büyük bir göl gibiydim ben. (34) (sıfat)

Bu yüzden Sezin'in kendisine **benzediğine** inanır, bana hiç katlanamazdı. (35) (isim)

Belki de kendi kendine **oynadığı**, bizi neşelendirmek için **kurulmuş** bir oyundu bu. (38) (sıfat)

Uzun ağlama nöbetleri, günler **süren** iştahsızlık dönemleri, anımsamaktan **ürktüğüm** o 'çocukluğumun soğuk geceleri'nde, beni sevgisi, sabrı ve şefkatinden **dokuduğu** yorgana sarıp sarmalıyor, göğsüne, tam yüreğinin üzerine bastırıyordu. (40) (sıfat)

Seçil'le benim aramda sessizce yapılmış bir anlaşma uyarınca, mesafeli bir anlayış sınırı çizilmişti. (45) (sıfat)

Ama asıl saplantım o mektubu benim yerime yazıp, annemin evine bırakan kişiyi bulmaktı. (50) (sıfat)

Bir hafta sonra, bütün eşyasını ve anılarını küçük bir bavula doldurup, tüm ısrarla karşın köyüne dönmekte direnen Ünzile'yi yolcu eden babası sordu: (51) (sıfat)

Daracık, önemsiz bir sokakta, hiç ilgi çekmeyen iki dükkanın ortasında, biraz salaş, biraz da özensiz sayılacak, küçük., bol sigara dumanlı, gaz sobalı bir bar. (56-57) (sıfat)

İlk anda pek ayırımına varılacak birisi sayılmam. (57) (sıfat)

Soğukça bir gündü; Akşam çökmeden karanlığın bastığı o mevsim işte. (57) (sıfat)

Yanlış giysiler, yanlış insanlar üst üste gelince oluşan acıklı resim, usta bir ressamın elinden çıkmışcasına tam yanındaki masada oturuyor. (59) (sıfat)

Kadınlar, ev içlerinden bıkmışlıklarını (isim) sıcağın omuzlarına yüklüyor, sıcak bittiğinde yaşamlarından daha hoşnut olacaklarına (isim) inandırıyorlardı. (63)

Hiçbir Türk filminde hâlâ çözülemeyen ışık sorununu çözecekti bir kere. (64) (sıfat)

Sait Faik'in o çok sevdiği öykülerinden bir tanesini adada çekecekti. (64) (sıfat)

Emre'nin gönlünde yerli bir bestenin başarısı için açık bırakılmış sayfalar vardı. (64) (sıfat)

Parmaklarının gitar tellerine şaşılacak (sıfat) bir uyum gösterdiğini (isim) çoktan keşfetmiş, müziğin, gitar aracılığıyla tenine, oradan da ruhuna işleyişindeki hazzı tatmıştı artık. (65)

O yaşta şaşırtıcı gelen kıvrımlarına Asturias hüznü, zirvelerine Granada pırlıltısı sinmiş bir kompozisyon. (66) (sıfat)

Belkız'ın gizliden gizliye bir beste yaptığı yalnızca Emre ve Merter biliyordu. (66) (isim)

Yaptığı işe ve kendine saygı duyan insanlar böyledir. (66) (sıfat)

Merter, mobilya işinin bir ucundan tutmuş, isteksizce ortama alışmaya çalışıyor, bir yandan da babasının iyileşip, işin başına döneceği saat takvimini, terhis bekleyen asker gibi gün gün sayıyordu. (70) (sıfat)

Sanki finalleri verse, filanca mühendislik diplomasını alsa ivedilikle istediği filmi çekme olanağına kavuşacakmış gibi kesin bir heyecanla daralıyordu içi. (70) (sıfat)

İlk kez, içlerinde çok sayıda profesyonel müzisyenin de bulunduğu bir kitleye, ilk kez böyle önemli bir kültür merkezinde vereceği bu resitalin gücünde ‘ilk’lerin gizemli albenisinde saklı olmalıydı. (71) (sıfat)

Çirkin bir sığağın acımasızca insanlara işkence ettiği (sıfat) o yazı unutulmaz kılan (“*unutulmaz*” sıfat fiili, “*unutulmaz kıl-*“ eylem grubunda isim unsuru; “*kılan*” sıfat fiili adlaşmış sıfat fiil, yani isim) belki de buydu! (71)

Anlatacak ne çok şeyleri ve birbirlerini anladıklarına dair ne büyük inançları vardı. (73) (isim)

Merter, eşlik etme sanatında usta olacak tüm donanıma, zerâfete, inceliğe sahipti ve öbür ikisi, o sıralarda tamamen bilinçsizce, böylesi bir dostun nimetlerinden yararlanıyorlardı. (73) (sıfat)

Bir park konserine, soğutma aygıtı çalışan (sıfat) bir sinemaya, salaş bir meyhaneye ya da kapı görevlisi filancanın uzaktan tanıdığı (isim) olan (sıfat) bir diskoya giderlerdi. (73)

e. “*vatansever, çöpçatan, cankurtaran*” gibi bazı bileşik kelimeler sıfat fiil grubu kuruluşundadır (Karahana, 2014: 55).

Kediseven şairleri (3)

çokbilmiş bakışlar. (13)

1.1.4. Zarf Fiil Grubu

Bir zarf fiil ile bu zarf fiile bağlı unsur veya unsurlardan kurulan kelime grubudur (Karahana, 2014: 57).

a. Grubun ana unsuru zarf fiildir. Zarf fiil, genellikle grubun sonunda bulunur. Fiile dayalı sıfat-fiil ve isim-fiil gruplarında olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan zarf-fiilin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen ögelerle tamamlanır. Yüklem olan zarf-fiil yargı bildirmez (Karahana, 2014 : 57).

Ama o, deliler gibi çalan telefona meydan okuyarak, çocukluğundan anımsadığı tekerlemeleri sessizce söylemeyi yeğler. (14)

Louise Jordan'ın türküsü, küçük bir kasabada, beyaz yatak odasında, sabah güneşi gözlerine yumuşacık değerken ve o yatakları düzeltip, binlerce âşık düşerken başlıyor. (14)

Ya da özenerek süslediği çiçekleri bozup, yeniden düzenleyebilir. (14)

Aşk nedir diye sor/Pazaryerindeki bir kadına/Utanıp yere inerken bakışları/Fıkırdar saçındaki kına. (18)

Güçlkle ayağa kalkıp, ayaklarını sürüyerek odadan çıkarken yan gözle, ürkerek karısını izliyordu. (27)

Yıllardır varlığını gerçekten hissetmeden, vitrinde bol çiçekli bir vazo, mutfakta yemek dolu bir tencere, dolapta temiz çamaşır, yatakta bahar kokulu çarşaf, ayakkabılıkta cilâlı potinler, salondaki televizyon kadar mutlak, olağan ve hak edilmişliği hiç sorgulamadan kabullenilen eşyalar gibi var olan anneleri/karısı, aniden tıpkı kendileri gibi bir insan, bir birey olduğunu anımsatmıştı onlara. (28)

Öbürlerinin şaşkın bakışları üzerine üşüşmüşken, parmağına bulaşan vişne reçelini diliyle yalayarak temizledi; şapır şupur... (29)

Fazlalık, rahatsızlık, sıkıntı yaratmak korkusu **duymadan** var olabildiğim tek yer.
(35)

Ondaki öğrenme isteği, hırsı ve hızı önceleri ailedekileri, sonra çevremizdekileri çok **şaşırtırken, yıllar **gectikçe**** bu durum doğal sayılmaya, Ünzile'yle politika, spor ve sinema tartışılmaya başlandı. (37)

Ama Ünzile bile, biraz açılacağımı, dört günde Çisil'i rahatsız etmeyeceğimi **söyleyince,** azıcık heveslendim galiba. (46)

Sert bir tonla, kısacık konuşan babam, dört-beş kez art arda çalan her telefon sesiyle **daha da öfkelenip, karşısındakini **azarlayınca,**** hepimiz ona bakmaya başladık. (46)

Sinirli ve keyifsiz olduğunu gizleyemeyen babam, arabayı **çalıştırırken,** Sezin aşağıya inmiş ve **bana sımsıkı sarılarak,** kendime çok dikkat etmemi tembihlemişti sıkı sıkı. (47)

Neden, yaşamayı, sevdalanmayı, eğlenmeyi değil de ölümü düşünür, öyle deli **mektuplar yazarak,** zehir edersin, dünyamızı... (48)

Bana **baktıkça,** aynaya bakmış gibi **ürpererek** kendisinden nefret edeni... (50)

Bütün o günler **gecip** gitti şimdi Ama **geriye bakınca** bulduğum bir şey hâlâ geçerli O da sizleri hâlâ sevdiğimdir... ” (55)

Yan masada oturan üç kişinin beden dillerini **okuyarak,** yıllar önce ve şimdi nasıl birileri olduklarını, **biraz daha emek **verince**** de gelecek yıllarda hangi yollarda yürüyeceklerini üç aşağı, beş yukarı anlamam pek güç olmadı. (58)

Bir harfi eğip büküyor birbirlerine fırlatıyor, başına harf düşen, **gülerek** yeni bir atağa geçiyor, başka bir harfi atıyordu öbürlerinin üzerine. (58)

Onlarsa kendi dışlarına tamamen kapalı, ama ne içki ne harf jimnastiği, ne de kahkaha tempolarını hiç **düşürmeden** sürdürüyorlardı oyunu. (58)

Yanlış giysiler, yanlış insanlar üst üste **gelince** oluşan acıklı resim, usta bir ressamın elinden çıkmışçasına tam yanındaki masada oturuyor. (59)

Her iki halde de işin sonu mutlaka tatlıya bağlanıyor; ya onun süreğen tatlı bunalımına **acıyarak** ya da aynı şehvetle tatlıya **aşererek**... (60)

Duştan **çıkarken** yeniden terliyordu bedenler. (62)

Müzikle yıkandıkça serpildi, serpildikçe ilerledi, ilerledikçe daha çok sevdi, yeniden keşfetti, gelişti. (65)

Kimseye yük olmadan ve kendi başına dimdik var olmak için. (66)

Terlemeden, sıcaktan boğulmadan çalışabileceği tek vakit, gecenin sabahla karşılaşma arifesinde: Sabahın üçünde. (66)

Pilot olup, göklerde koşmayı düşlerken, boyunun kendi kontrolü dışındaki iki santimcik kısalığı, ardından turizmcilik yapmaya adım atarken, ailesinin mobilya işinin başına geçmek zorunda kalışı... (67)

Şaşkınlıktan küçük dilini yutmadan önce, güçlkle fısıldadı: (69)

Çalışma ve başarıyla beslenen bu güç, ideolojik tuzaklara yakalanmadan bağımsız soluklanabilirse, dünyamızın güneşten sonraki ikinci büyük enerji kaynağını oluşturur. (69)

Sıcak dostları, ihanete uğramanın bunalımında, son yaza bağlılık yeminleri ederken, Belkız, Merter ve Emre, aynı YAZı, aynı kentte kutsanmış bir cebinlik içinde yaşarcasına ayrıcalıklı geçiriyorlardı. (69)

Çalışmadan yaşamayı hiç bilmeyen babasıysa, yıllardır özen göstermediği bedeninin intikam ateşiyle yanıp kavruluyordu. (70)

Demek ki, evlâtlarından umudu kesmekte aceleci davranmıştı belki de artık yavaş yavaş çalışmadan yaşamayı öğrenmeli, biraz evlât-günü görmeliydi. (70)

Hemen, babası ile işi iyileşir iyileşmez kaçacaktı. (71)

Bir yandan yabancı haber ajansında yarım gün çalışıp, resital öncesi eve kapanma dönemi için para biriktiriyor, bir yandan da bestesi 'Ses'i bitirmeye çabalıyordu. (71)

b. Hâl ekleriyle çekime girmiş bazı sıfat fiiller, cümlede zarf görevi yapar. Bu sıfat fiillerle kurulan gruplar da birer zarf fiil grubudur. (Karahana, 2014: 58).

Özel bir günün sabahına uyanınca, ilk kez ne düşüneceğine kendisi karar verebilmeli. (11)

Evdeki cehennem alevleri sokaklara taşmaya, öbür evlere sıçramaya başladığında, hastane dönüşünden bir yıl kadar sonra, annemle babam boşandılar. (42)

Ne egosu fazla gelişmiş insanların, daima bir eşlik edene gereksindiğinden haberleri vardı, ne de egosu fazla gelişen herkesin ille sanatçı/yaratıcı olamayacağını biliyorlardı henüz. (73)

Gizli polis Hikmet, asıl kimliğini belli etmediğinden son derece emin, onlarla şakalaşır, indirimli ekmek içi kokoreç ikram eder, en çok da kendine ısmarladıkları biralara sevinir, güzel Laz fıkraları anlatıp, güler, güldürürdü. (73)

c. “-r /-mAz”, “-DI mI” ve “-DI/ -ALF” vb. kalıplarla kurulan gruplar da birer zarf-fiil grubudur (Karahana, 2014: 58).

Yeni eve taşınır taşınmaz, babam, bana yıllardır hep istediğim şahane bir armağan aldı. (42)

Sınavlar biter bitmez, kaçıp kurtulacaktı teknik üniversiteden. (70)

ç. *Bu grupta zarf-fiilin yeri özellikle şiir dilinde değişebilir (Karahana, 2014: 58).*

Aşk nedir diye sor/Pazaryerindeki bir kadına/Utanıp yere inerken bakışları/Fıkırdar saçındaki kına. (18)

d. “-ken ve -sA” eki ile kurulan ve yan yana sıralanan birden fazla zarf-fiil grubunda zarf-fiil eki sadece sondaki grupta bulunabilir (Karahana, 2014: 58).

Ne diyeceğimi şaşırmış(ken), çabucak toparlanıp, oradan uzaklaşmayı düşünürken, o benden erken davrandı, acı sarı bir sesle haykırdı: (77)

e. Zarf fiil grubu, söz dizimi içinde zaman, tarz, sebep, şart, bağlama, karşılaştırma vb. işlevlerle zarf görevi yapar (Karahan, 2014: 59).

Uyanır uyanmaz aslında saatler üzerine düşünmenin kendi seçimi olmadığını hissetti (11)

Kasım ayının ortasına denk düşen gününde mutlaka çikolatalı bir pasta yapar, uzun uzun özenerek pastanın üzerine beyaz kremayla yaşını gösteren rakamları işlerdi. (11)

Öbürleri eve dönünce ayrımsarlardı. (12)

Plak dönmeye, Marianne Faithfull'un yırtılmışçasına ürperten, edepsiz sesi duyulduğundaysa bambaşka bir öykü anlatmaya başlıyor. (14)

Bütün espriler eskitilmiş, güzellikler kullanılmış, limanlar boşaltılmış, trenler çekip gitmişti. (16)

“Bir çocuk dizindeki yaraya/Sahlanmayı ayak uyduruyor/saat tıkırtısına.” (25)

Sanatçı ruhludur o, “Ya domuz kanı ve zehir esprisi diye gülerek katıldı onlara Emre. (28)

“İyi ama şimdi ne olacak?” diye sormaya can atıyorlardı. (28)

“Bizi terk mi ediyorsun anne...!” diye ağlamaya başladı Emre. (29)

Bütün organlarım özenilerek yerine yerleştirilmiş, birbirleriyle uyumu gözetilerek renklendirilmişti. (34)

Kendini unutturmamaya özen göstererek dolaşırdı. (36)

Sezin'in soluk almadan anlattığı günlük çocuk serüvenlerini dinler, yer yer damarına başınak için, onu şaşırtır, beklenmedik sorularla sözünü keserdi. (39)

En kötü değişiklik, babama sürekli saldırması, onu iğneleyip, üzmeye çalışmasıydı. (42)

Birbirlerinin yarım sözlerini ve şakalarını havada yakalayıp, tamamlamaya bayılıyor, annemle babamda hiç görmediğim kahkaha dolu, sır bakışları paylaşıyorlardı. (44)

Acı çektirerek, bezdirerek, sündürerek yorar insanı. (62)

Bu yüzden ‘Acaba onları masama davet etsem mi?’ başlıklı bir düşüncenin, gökyüzümden çabucak uçup gitmesine izin verdim isteksizce. (69)

Buna karşın, dünya batmıyor yani, mobilya işi pekâlâ kendisi olmaksızın yürüyordu. (70)

Merter bekliyordu, bir an önce bu sıkıntıdan kurtulmaya ve yeniden kaçıp, uzaklara, çok uzaklara gitmeye ayarla ayarlamıştı saatlerini. (70)

Emre ve Merter, Belkız’ı beklerken mırıl mırıl konuşur, alçak sesle gülerlerdi. (72)

Bu üçü, birlikte olmayı çok severek yaşıyordu. (75)

1.1.5. İsim Fiil Grubu

Bir hareket ismi ile ona bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur (Karahan, 2014: 55).

a. *Hareket ismi, -mAk, -mA ve -İş ekleri ile yapılır. Grubun ana unsuru hareket ismidir, genellikle sonda bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan hareket isminin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen ögelerle tamamlanır. Yüklem olan isim-fiil yargı bildirmez (Karahan, 2014: 55).*

Teybin elektronik saatini beste calması için ayarladı. (8)

Çorbayı hazırlamak için saf domuz kanı bulmak oldukça güç olmuştu, ama aranınca her şey bulunabiliyordu işte. (8)

Göz kırpmak sevinci, şimşek çakmasıysa keyifsizliği çağrıştırır ona. (10)

Kolsuz, bacaksız, göz kırpıp, şimşek çakma taklidi yaparak. (10)

Bütün bu tatların aynı masada, üstelik el emeği olarak yan yana gelebilmesi için günlerce önceden listeler yapar, alışverişe çıkar, ince ince hazırlanırdı. (12)

Acayip, tuhaf, kaba, dehşet verici mi demeye getirmişti yani? (15)

Gümbürtüsünü duymak için yüreğimin... (25)

İyice şaşırın kocası yattığı yerden doğrulmaya çalıştı. (26)

Sonsuzluğu duyabilmek, hissedip koklayabilmek için çok uğraşım. (33)

Ondaki öğrenme isteği, hırsı ve hızı önceleri ailedekileri, sonra çevremizdekileri çok şaşırtırken, yıllar geçtikçe bu durum doğal sayılmaya, Ünzile'yle politika, spor ve sinema tartışılmaya başladı. (37)

Uzun ağlama nöbetleri, günler süren iştahsızlık dönemleri, anımsamaktan ürktüğüm o 'çocukluğumun soğuk geceleri'nde, beni sevgisi, sabrı ve şefkatinden dokuduğu yorgana sarıp sarmalıyor, göğsüne, tam yüreğinin üzerine bastırıyordu. (40)

Bazen yaptığı o ürkünç resimleri göstermek için beni odasına çağırırdı, ama eşikten içeri adım atmaya bile cesaret edemezdim. (41)

Annemle yalnız kalmaktan çekinirdim. (41)

Yine de hakkında tek kötü laf etmemek için sonuna dek direnmeye kararlı olduğunu bana kanıtlamıştı. (42)

Eve dönmeyi dört gözle bekledim. (47)

Durup dururken; ağlama krizlerimin sayısı artmaya, annemin evinden ayrılmamızla başlayan iyimserliğim tavsamaya, büyüüp, yetişkin olma umutlarım solmaya başladı. (48)

Seçil'le konuşmaya çekiniyordum. (49)

Bir film çekmeyi düşünüyordu. (63)

Ortaokuldayken kendi başına tıngırdattığı gitarla, lise yıllarında yaz akşamları bahçede küçük konserler vermeye başladı. (65)

Bütün yazlardan daha sıcak geçen o yaz, geçici olarak bir haber ajansında yarımgün çalışmaya başladı. (65)

Yirmili yaşlar, yadsımaya, reddetmeye ve kişilik kanıtlamaya daha yatkındır. (66)

Önemli bir resitale hazırlanmak üzere bütün kış yalnızca gitarıyla yaşayacağı o uzun geceli aylara kendini tümünden verebilmek için para biriktiriyordu. (66)

Babası iyileşene dek, kısa bir süre için, yalnızca kısa bir süre için, kesinlikle geçici olarak mobilya işine göz kulak olmak üzere ülkeye döndü. (67)

Benim varlığımdan ve onları okumakta olduğumdan habersizler. (67)

Yine de bir süredir, düzenli biçim de, sırayla kalkıp, telefonun olduğu bar masasına gidişleri gözümünden kaçmıyor. (68)

Niçin mühendislik diploması bu denli önemliydi ve film çekmek için önüne konmuş ölümcül bir engeldi? (70)

Bunu ayımsadığımızda, çoktan doksan bir dolunay yaşına erişmiş ve 'son'ların ilk lezzet anlarıyla oyalanmaktasınız, demektir. (71)

Kokoreç-ekmek satan gizli polis Hikmet'le sohbet etmeye bayılıyordu. (73)

Karşılıklı suçlama, kırgınlık ve/veya somurtkanlık kısa bir süre sonra orada tutunamayacağını anlıyor, çekip gidiyordu. (75)

Nazik bir gülümseyişle, benim ben olduğumu söylerim. (77)

b. *Bu grupta isim-filin yeri özellikle konuşma ve şiir dilinde değişebilir (Karahan, 2014: 56).*

Gümbürtüsünü duymak için yüreğimin... (25)

c. *Bu grup, söz dizimi içinde isim görevi yapar (Karahan, 2014: 56).*

Ama ben, gözetilen ve yardım edilen olmaktan hiçbir zaman hoşlanmazdım (38).

Annemle yalnız kalmaktan çekinirdim (41).

Adına gülmek de denebilecek, taşkın, gürültülü kahkahaları arasına serpiştirdikleri, üçünün dışında hiç kimseye bir anlam ifade etmeyen harfleri birbirlerine atıp tutuyorlardı. (58)

Demek ki, evlâtlarından umudu kesmekte aceleci davranmıştı belki de artık yavaş yavaş çalışmadan yaşamayı öğrenmeli, biraz evlât-günü görmeliydi. (70)

1.1.6. Tekrar Grubu

Bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubudur (Karahana, 2014: 60).²

Tekrar grubunu oluşturan kelimeler eş görevli olduklarından, aralarında dizesel bir bağlantı bulunmaktadır.

Buket Uzuner'in "Karayel Hüzünü" isimli kitabında ikilemelerin sınıflandırılması aşağıdaki gibi yapılabilir:

a. *Grupta yer alan kelimeler arasında, şekil ve anlamca bir ilişki vardır (Karahana, 2014: 60).*

Unsurları aynı olan tekrar grubu:

Hece hece (3)

Buram buram (8)

Sık sık (8, 40, 41, 47, 48, 51, 60, 65, 75)

Usul usul (8)

Yanıp yanıp (10)

Sıfır sıfır (10)

Uzun uzun (11, 28, 29, 73)

² Vecihe Hatiboğlu, ikilemeyi şöyle tanımlamaktadır: "İkileme, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır."

Ayrı ayrı (11)
İnce ince (12)
Baygın baygın (12)
Topu topu (15)
Çağıl çağıl (16)
Pırıl pırıl (16)
Fokur fokur (23)
Kıpır kıpır (26)
Çıtır çıtır (27)
Tek tek (29)
Hüngür hüngür (41)
Sıkı sıkı (47)
Doya doya (47)
Bile bile (50)
Döne döne (50)
Yana yana (50)
Ciyak ciyak (51)
Zaman zaman (56)
Gümbür gümbür (57)
Kıkır kıkır (60,72)
Buz buz (62)
Yavaş yavaş (62, 70)
İpil ipil (62)
Tıkır tıkır (64)
Avaz avaz (68)

Harıl harıl (70)

Mırıl mırıl (72)

Tane tane (72)

Vıcık vıcık (73)

Cıvıl cıvıl (73)

Vara vara (73)

Birer birer (75)

Unsurlarından bir sözcüğü anlamlı olan tekrar grubu:

Ufak tefek (34)

Unsurları zıt anlamlı olan tekrar grubu:

İçli dışlı (44)

Arkalı önlü (8)

b. *Tekrarlar, anlamı kuvvetlendirir; nesne ve harekete çokluk, süreklilik ve beraberlik anlamı kazandırır (Karahan, 2014: 60).*

Parktan çıktıklarında **uzun uzun** yürür, batan güneşin beraberinde götürmediği o berbat sıcaklığın **vıcık vıcık** bulaştığı gecenin içinde, bol kahkahalı, **cıvıl cıvıl** sohbetlerini sürdürürlerdi. (73)

c. *Bağlama ve çekim edatlarının dışında bütün kelimelerle tekrar grubu kurulabilir. Ünlem edatları, tekrara elverişli kelimelerdir (Karahan, 2014 :61).*

Çağıl çağıl (16)

Pırıl pırıl (16)

Fokur fokur (23)

Kıpır kıpır (26)

Çıtır çıtır (27)

Hüngür hüngür (41)

Ciyak ciyak (51)

Kıkır kıkır (60,72)

İpil ipil (62)

Tıkır tıkır (64)

Vıcık vıcık (73)

Cıvıl cıvıl (73)

ç. *Grubu meydana getiren unsurlar çekim eki taşıyabilir (Karahan, 2014 : 61).*

Boydan boya (7)

İçten içe (22)

Kol kola (19)

Üst üste (8, 58)

Yüz yüze (24)

Kendi kendine (30, 38)

El ele (39)

Diz dize (39)
Yan yana (68)
Baş başa (46, 47, 76)
Art arda (46)
Çoluk çocuğa (49)

d. *Grup içindeki kelimeler, eş görevlidir. Kelimeler arasında genellikle belirli bir ses düzeni bulunur. Bundan dolayı, tekrar gruplarının birçoğunda unsurların yeri değiştirilemez. Meselâ "eğri büğrü" tekrar grubu, "büğrü eğri" şeklinde ifade edilemez (Karahana, 2014: 61).*

Delik deşik (7)
Ufak tefek (34)
Ara sıra (35)
Abur cubur (43)
Apar topar (66)

e. *Tekrar grupları, söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar (Karahana, 2014: 61).*

İnşaatlarda ve çöplerden topladığı eskimiş, **delik deşik** (*sıfat*), pis, kullanılmaz olduktan sonra bile kullanılmış erkek çoraplarını evin bütün odalarına, mutfak ve banyoya **boydan boya** (*zarf*) gerdiği ipin üzerine mandalladı. (7)

Şarkıda **sık sık** “At the age of thirty... ..” sözleri kulağa doluyordu. (8) (Zarf)

Bu şarkıyı aynı kasete **arkalı önlü** tam on sekiz kez **üst üste** kaydetti. (8) (Zarf)

Boya kokusuna karışan, sahiplerinin çoktan unuttuğu çoraplardan **buram buram** yayılan leş gibi ayak kokusu evin havasını iyice bozdu. (8) (Zarf)

Usul usul karıştırarak zehiri iyice dağıttı domuz kanına (8) (Zarf)

Yedi rakamı ile yanındaki çift sıfırı ayıran iki nokta **üst üste**, yeşil fosforlu renkte **yamp yamp** sönüyordu. (10) (Zarf)

Her yılın kasım ayının ortasına denk düşen gününde mutlaka çikolatalı bir pasta yapar, **uzun uzun** özenerek pastanın üzerine beyaz kremayla yaşını gösteren rakamları işlerdi. (11) (Zarf)

Bu sabah **uyanır uyanmaz** aslında saatler üzerine düşünmenin kendi seçimi olmadığını hissetti. (11) (Zarf)

Öbürlerinin sevdiği yemekleri pişirirdi hiç üşenmeden, hepsine **ayrı ayrı**, özenli... (11) (Zarf)

Bütün bu tadların aynı masada, üstelik el emeği olarak **yan yana** gelebilmesi için günlerce önceden listeler yapar, alışverişe çıkar, **ince ince** hazırlanırdı. (12) (Zarf)

Elvis'in kadife kaymak sesi, **baygın baygın** yakardı. (12) (Zarf)

Zaten beş gün **topu topu** (15) (Sıfat)

Yine evlenir, pahalı gelinlik ve damatlık giyer, düğün marşıyla **kol kola** çıkarsınız kerevetine... (19) (Zarf)

Gerçek anlamda konuşmayı, **yüz yüze** görüşmeyi o günden sonra kestiler. (24) (Zarf)

Beşi bir yerde, **uzun uzun** güldüler. (28) (Zarf)

Hepinizi seviyorum, **tek tek** her birinizi. (29) (Zarf)

Uzun uzun kahvaltı etti iştahla. (29) (Zarf)

Onlara göstermeden cebinden çıkarttığı küçük bir şişeyi, erzak dolabının dibine saklarken, **kendi kendine** fısıltıyla söylendi. (30) (Zarf)

Her zaman diyemem ama **ara sıra**. (35) (Zarf)

Belki de **kendi kendine** oynadığı, bizi neşelendirmek için kurulmuş bir oyundu bu. (38) (Zarf)

Onları, ne arkadaşlarımmın anne ve babaları gibi birlikte kahaahalarla gülerken, ne birbirlerine gizli, çapkın bakışlar fırlatırken, ne de filmlerdeki gibi **el ele, diz dize** öpüşürken gördüm. (39) (Zarf)

Çoğu konuşmalarımız, benim **hüngür hüngür** ağlayışlarımla, olmazsa kalbi kırık, sonsuz sessizlik nöbetlerimle sonuçlanınca, benden vazgeçti. (40) (Zarf)

Hem Sezin'le beni birbirimizden hiç ayırmadığımı **sık sık** adlarımızı karıştırarak kanıtlayan da bir tek Ünzile değil miydi? (40) (Zarf)

Parlak renkleri **sık sık** bölen siyahlar. (41) (Zarf)

Seçil'le babamın **baş başa** kalması gerekirdi. (46) (Zarf)

Sert bir tonla, kısacık konuşan babam, dört-beş kez **art arda** çalan her telefon sesiyle daha da öfkelenip, karşısındakini azarlayınca, hepimiz ona bakmaya başladık. (46) (Zarf)

Babam gündüzleri işinden **sık sık** eve telefon edip, benimle konuşur olmuştu. (47) (Zarf)

Sezin aşağıya inmiş ve bana sımsıkı sarılarak, kendime çok dikkat etmemi tembihlemişti **sıkı sıkı**. (47) (Zarf)

Ne doğru dürüst **baş başa** kaldılar, ne **doya doya** eğlendiler, ne de birlikte uyudular. (47) (Zarf)

Bana bakarak **sık sık** ağlayan Ünzile bir gün ağzından kaçırıldı. (48) (Zarf)

Bulamadım. **Bile bile.. Döne döne... Yana yana..** (50) (Zarf)

Kimsenin anlamadığı bir şeyler mırıldanarak, çılgınca sigara içen annesi, genç kızın cesedi başında **ciyak ciyak** miyavlayan beyaz kediyi odadan atmaları için, evi dolduran akraba ve komşulara bağırıp duruyordu. (51) (Zarf)

Seçil, **sık sık**, gözyaşlarıyla koltuğa yığılıyordu. (51) (Zarf)

Kendinden kaçmaya çalışanlar olduğuna dair söylentiler bile duyulur **zaman zaman**. (56) (Zarf)

Emre **gümbür gümbür** yuvarlanan bas kahkahalarını istese de alçak bir tona indiremiyor, Merter'se, sessizce gülümseyerek, eşlik ediyordu. (57) (Zarf)

Yanlış giysiler, yanlış insanlar **üst üste** gelince oluşan acıklı resim, usta bir ressamın elinden çıkmışcasına tam yanındaki masada oturuyor. (59) (Zarf)

Satıcı kızların, bazen hayranlık, sevgi, çoğu kez de yadırgayan bakışlarına hiç aldırmadan; ‘giysi zevkinin bir zaman dilimine kilitlendiğini’ söyleyecek, **kıkır kıkır** gülerek. (60) (Zarf)

Kendini terbiye etmek için **sık sık** işkence ediyor ruhuna ve bedenine. (60) (Zarf)

Farfaradır, adını kötüye çıkartmak için **buz buz** bağırır. (62) (Zarf)

Yavaş yavaş hararetini artırır ve o zafer gününde, artık gücünün doruğunda teslim alır onları. (62) (Zarf)

Asansörlere meydan okumaya bayıldığından beş kat merdiveni **tıkır tıkır** inip, **tıkır tıkır** çıkan oydu. (64) (Zarf)

Bazı karanlık sokaklarda, sistematik ayak sesleri duyduğunu **sık sık** yineleyip, haber alma örgütüne takip edildiği korkusunu paranoyak bir kahkahayla bastırıyordu o günlerde. (65) (Zarf)

Babasının aniden rahatsızlanması üzerine **apar topar** dönmüştü memlekete. (66) (Zarf)

Kasadan aldıkları özel telefon jetonuyla bir yerleri arıyor, bir kulaklarını tıkayıp, **avaz avaz** bağırarak telefonun ahizesine birtakım sesler döküyorlar. (68) (Zarf)

Yan yana gelince, biraz hüzünlü, kaçamak, belki de sıkıntılı anlamalar yaratıyor bende. (68) (Zarf)

Emre'nin dürtüsü sinemaydı ve **harıl harıl** teknik üniversite sınavlarına hazırlanıyordu. (70) (Zarf)

Demek ki, evlâtlarından umudu kesmekte aceleci davranmıştı belki de artık **yavaş yavaş** çalışmadan yaşamayı öğrenmeli, biraz evlât-günü görmeliydi. (70) (Zarf)

Onların asıl mal varlığı, geleceğe dair düşleri, zevkine **vara vara** yaşadıkları dostluklarıydı. (73) (Zarf)

Üçü de **birer birer** telefona koşup, bu işi yapıyorlar **sık sık**. (75) (Zarf)

Yıllar sonra, aynı barda, bir akşamüstü **baş başa** buluşabilmek için, bütün büyük K harflerini atlatıp kaçmanın bedelini, asık suratlar, sitemli, iğneli sözcükler, tatsız

hafta sonları, hatta sürpriz fazlalıklar yaşamak da olsa burada birlikte olmaya değer buluyorlar. (76) (Zarf)

Ama birden, dolu bir barajın kapakları açılmış gibi coşkun, **çağıl çağıl** bir düşünce seli. (16) (Sıfat)

Anneannesinin Boşnak köklerinden gelen, kendinden sarı, **pırl pırl** saçları, çıkık elmacık kemikleri, buğulu elâ gözleri ve bütün bu soğuk tip özelliklerini yerle bir eden, gamzeli taze gülüşüyle üniversitede peşinden koşan pek çok delikanlı vardı. (16) (Sıfat)

Babasına **içten içe** bir kırgınlık yaşadı o yıllarda. (22) (Sıfat)

Nasıl da dökülmüştü o sıcak, **fokur fokur** kahve öyle? (23) (Sıfat)

Reçelli ekmekten ısırdı, **çıtır çıtır** bir lezzet aktı ağzına. (27) (Sıfat)

Olduğumdan da **ufak tefek**, çelimsiz bir izlenim verirdim. (34) (Sıfat)

İncecik dokunan, çiçeklerin ve anıların kokusunu taşıyan, serin, **ipil ipil** bir rüzgâr düşünüyorlardı. (62) (Sıfat)

İçi **kıpır kıpır**, yüreği serin, dudaklarında gerçek bir gülümseyişin artıkları, bir keyif, bir keyif... (26) (İsim)

Yemekten önce **abur cubur** yemek istediğimde, buzdolabını açık unuttuğumda, iştahsız olduğum için kahvaltı etmediğimde eskisi gibi kızmıyor, sitem etmiyordu artık. (43) (İsim)

Babamla ilişkisi, çok yakın iki arkadaşınki kadar dostluk dolu," birbirinin mimik ve gizlerini yıllardır bilen iki kardeşinki kadar **içli dışlı**, henüz tanımadığım sihirler taşıyan kadın-erkek aşkının kıvılcımıyla coşkuluydu. (44) (İsim)

1.1.7. Edat Grubu

Bir isim unsuru ile bir çekim edatından kurulan kelime grubudur (Karahana, 2014: 62).³

a. Bu grupta isim unsuru başta, çekim edatı sonda bulunur (Karahana, 2014: 63).

Su **gibi** aziz (2)

Gece **gibi** ben (4)

Leş **gibi** (8)

Beşte çalması **için** ayarlandı (8)

İnsan **gibi** (10)

Bir çadır **gibi** (17)

Ev kadını **diye** (17)

Tıpkı kendisi **gibi** (21)

Kendin **için** (23)

Kocaninki **gibi** (24)

Babaları **gibi** (27)

Eşyalar **gibi** (28)

Senin **gibi** (30)

Gözlerinin rengi **gibi** (35)

Sopa **gibi** sıksa (36)

Yaşlılar **için** (56)

³ Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Edatlar adlı eserinde edatı şöyle tanımlamaktadır: “Edatlar tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmağa yarayan alet sözlerdir, vasıtalar.”

Film **için** bir süit (64)

O yaz **için** (69)

Otuz yedi yaşına **kadar** (21)

Salondaki televizyon **kadar** (28)

Boğa **kadar** da güçlü (36)

b. *Bu grupta birleşme, isim unsurunun ve edatın türüne göre ekli veya eksiz olur (Karahan, 2014: 63).*

Beşte çalması **için** ayarlandı (8) (-sı eki)

Tıpkı kendisi **gibi** (21) (-sı eki)

Kendin **için** (23) (-n eki)

Kocanın **gibi** (24) (-nıki eki)

Babaları **gibi** (27) (-ları eki)

Eşyalar **gibi** (28)

Senin **gibi** (30) (-in eki)

Gözlerinin rengi **gibi** (35) (-i eki)

Sezin **gibi** ‘iftiharlık’ (44)

Seçil **gibi** olabilseydi diye belki (46)

Annem **gibi** kuruntulu (47) (-m eki)

Amipler **gibi** (48)

c. *Edat grubunda, isim unsuru kelime grubu olabilir (Karahan, 2014: 63).*

Kırmızı sprej boya ile duvarlara dev çarpı işaretleri (8) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Yüz yıllık konuşma orucunu bozmayan yeminli gibi sisli bakardı (39) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Küçük kıızı kadar (40) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Bir yastık oyunu gibi eğlendiriyordu onları (58) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Kısa bir süre için (67) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Terhis bekleyen asker gibi (70) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Özensiz bir nottaki gibi darmadağınık (72) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Bütün öbür dalları gibi (73) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

d. *Edat grubu, söz dizimi içinde, sıfat, zarf ve isim görevi yapar. Bu grup, cümlelerin kuruluşuna yüklem olarak da katılır. Grup, yapısındaki edatın türüne göre zaman, yön, durum, benzetme, sebep, miktar, şart vs. bildirir (Karahana, 2014: 63).*

Çorbayı hazırlamak **için** saf domuz kanı bulmak (8) (Zarf)

O sabah uyandı. Her sabahki **gibi**. (11) (Zarf)

Her günkü **gibi** yaşadı. (11) (Zarf)

Evdekileri hoşnut etmek **için** sürpriz şekerlemeler almadı, özel yemekler pişirmede. (11) (Zarf)

Bütün bu tadların aynı masada, üstelik el emeği olarak yan yana gelebilmesi **için** günlerce önceden listeler yapar, alışverişe çıkar, ince ince hazırlanırdı. (12) (Zarf)

Marianne Faithfull adında sapsarışın, yabanıl, seksi bir kadın, derin bir yarığı andıran yorgun ağzını örten iri dudaklarını koyu kırmızı bir krema **gibi** saran rujuyla gülümüyor. (13) (Sıfat)

Hem neden Londra, New York, Madrid **değil** de Paris? ... Kadın İngiliz olduğu **için** belki de... (14) (İsim)

Dünyanın bütün taşraları **gibi** sıkıcı ve renksiz (15) (Sıfat)

Herkes **gibi** olmanın dümdüz tehlikesizliği. (16) (Zarf)

Bir anaokuluna dönüşen evde çalışmadığı **için** bazı geceler üniversitede yatar olmuştur. (20) (Zarf)

Bir insan çaresiz ve bakımsız çıkmazına ulaşmak **için** böyle çok yorulur, bunalır ve çalışır mı hiç? (21) (Zarf)

Sanki bilerek, isteyerek, kızını üzme **için** biyolog olmamıştı. (22) (Zarf)

Kendi **için** istediği o tek şeyi gerçekleştiremeden... (22) (Zarf)

“Benim de karnım acıktı, felaket açım, sanki yıllardır bir şey yememiş **gibi**...(27) (Zarf)

Sizin **için** de kolay olmayacağım biliyorum. (30) (Zarf)

Sonsuzluğu duyabilmek, hissedip koklayabilmek **için** çok uğraşım. (33) (Zarf)

Hepsi sonsuzluktan ona **göre**. (34) (Sıfat)

Sonsuzluk, **bu denli** açık, anlaşılır, **bu kadar** yakındı Sezin’e. (34) (Sıfat)

Hâlbuki dikkat çekmek **için** (Zarf) aşırı bir çaba harcamadığını bilecek **kadar** yakındım (Sıfat) ona. (34)

Dünyada iki insanın biyolojik olarak birbirine en fazla yakın olacağı **kadar** Sezin’in varoluşu böyleydi; parlak, canlı ve çekici. (34) (Sıfat)

Annem, kazanmak **için**, zaten kazanmış olanı destekledi. (35) (Zarf)

Daima tevekkül içinde, iyimser ve bütün hastalıklarını ayakta atlatmak **gibi** gizemli bir güce sahip. (36) (Sıfat)

Belki de kendi kendine oynadığı, bizi neşelendirmek **için** kurulmuş bir oyundu bu. (38) (Zarf)

Ona **karşı** olumsuz hiçbir duygu beslemedim. (38) (Sıfat)

Aksine ikiz kardeşim olduğu **için** gurur duyardım. (38) (Zarf)

Bana, bir zavallı, bulaşmamasına dikkat edilen bir atıkmışım **gibi** yönelmesine kahrolurdum. (38) (Zarf)

Babam da vazgeçip, bana oyuncak bir bebekmişim **gibi** davranmaya, yaşım ne olursa olsun, daima minik bir çocuğa, hatta özürlü bir insana bakar **gibi**... (40) (Zarf)

Annemin hasta olduğu iyileşip eve dönmesi **için** uzun bir tedaviye gereksindiği söylendi bize. (41) (Zarf)

Bazen yaptığı o ürkünç resimleri göstermek **için** beni odasına çağırırdı, ama eşikten içeri adım atmaya bile cesaret edemezdim. (41) (Zarf)

Sanki bir gözünü odasında bırakmış da, beni gözetleyecekmiş **gibi** tuhaf bir çekingenlik. (41) (Sıfat)

Tıpkı sonsuzluk **gibi**. (41) (İsim)

Bunları, başka bir annenin başına gelmiş kadar sakın anlatıyor ve rahatlıkla günlük yaşamına dönüyor, hiçbir şey olmamış **gibi** yaşıyordu. (41) (Zarf)

Böyle olduğu için mi hastalanmıştı, yoksa hasta olduğu **için** mi böyle davranıyordu, hiç anlamazdım. (42) (Zarf)

Yaz tatilinde Efes'te 'Yedi Uyuyanlar Mağarası'nı gezip, dini inançlarından **ötürü** Roma İmparatoru'ndan saklanan yedi genç adamın efsanesini öğrendikten **beri**, sevdiklerini yalnız bırakmamak **için** onlarla birlikte uyuyan bu köpeğe tutkusal bir yakınlık duymuştum. (43) (Zarf)

Sezin'le aynı okulda, aynı sınıfta okuduğumuz **için** yine her gün görüşebiliyorduk. (43) (Zarf)

Bu boşlukta etkilenmemem **için** zavallı Ünzile, nefes almadan uğraşip, didiniyor, bir eksiğim kalmasın diye canfeda koşturuyordu. (43) (Zarf)

Yemekten önce abur cubur yemek istediğimde, buzdolabını açık unuttuğumda, iştahsız olduğum **için** kahvaltı etmediğimde eskisi **gibi** kızmıyor, sitem etmiyordu artık. (43) (Zarf)

Mektubu bulduklarında hepsi çok telâşlanmış, şaşkına dönmüş, deliler **gibi** koşturmuşlardı. (45) (Zarf)

Yalnızca Ünzile, Sezin ve Kıtırmir'e açabildiğim yüreğimin yabanıl sancısını anlamış **gibi**, ısrarsız, saygılı bir mesafeden, hiç zorlamadan ve hırpalamadan ilgileniyordu benimle. (45) (Zarf)

Kıtırmir'le vedalaşmak **için** odadan kaçtım. (46) (Zarf)

İçimdeki isteksizlik, karamsarlık ve kuşku, amipler **gibi** çoğalıyordu. (48) (Zarf)

İsteksizliği, karanlık bir perdenin üzerine düşmüş korkunç bir gölge, karamsarlığı, gri bulutların bilerek oluşturduğu çok boynuzlu bir şeytan figürü, kuşkuyu da koltuk altlarımdan fişkıran pis bir koku **gibi** somutlaştıran bir dönem yaşıyordum. (48) (Sıfat)

Belki de benden hep böyle bir şey bekledikleri **için**, rahatça, zorlanmadan...(49) (İsim)

Babam, zamanın bütün yaraları sardığına kesinlikle inandığı **için**, hiçbir şey olmamış gibiyi oynuyordu. (49) (Zarf)

Bana baktıkça, aynaya bakmış **gibi** ürpererek kendisinden nefret edeni... (50) (Zarf)

Hâlâ doktordan kızını iyileştirmesi **için** bir umut dilenen babasını yatıştıran Seçil, sık sık gözyaşlarıyla koltuğa yığılıyordu. (51) (Sıfat)

Genç kızın cesedi başında ciyak ciyak miyavlayan beyaz kediyi odadan atmaları **için**, evi dolduran akraba ve komşulara bağırp duruyordu. (51) (Zarf)

Beni şaşırtmak **için** bazen Sezin olurdu bazen de Sezen... (51) (Zarf)

Otuzlu yaşlar, benim **gibi** doksan bir tane dolunay yaşamış birisi **için** hâlâ çocuk sayılır... (56) (Zarf)

Lezzetin ve kokuların çok önemli olmadığı bir saatte yaşayanların tümü **gibi** yalnızca atıştırdılar. (57) (Zarf)

Onların, bir kaçış heyecanı yaşadıklarını ve yalnızca bunu önemsediklerini kendi tenimde duyar **gibi** irkildim. (57) (Zarf)

Bu harf jimnastiği, bir yakartop, bir yastık oyunu **gibi** eğlendiriyordu onları. (58) (Zarf)

İnsanlar "emeklerini daha degecek bir/ine/şeye sağlamak **için** de dikkatsiz değildirler. (58) (Zarf)

Belki de tanımış **gibi** yapıyor. (59) (Zarf)

En değerli inançları bile eritmek **için** tutkuyla yanar, tutuşur. (62) (Zarf)

Emre ayağının ucuyla yokladığı bu denizi, yüzmek **için** heyecansız, fazla sığ buluyor, atlamıyordu aynı sulara. (63) (Zarf)

Hem resitali, hem de bestesi **için**, kendine ait zamanına çok titizleniyordu Belkız. (66) (Zarf)

Babası iyileşene dek, kısa bir süre için, yalnızca kısa bir süre **için**, kesinlikle geçici olarak mobilya işine göz kulak olmak **üzere** ülkeye döndü. (67) (Zarf)

Telefon tuşlarına dokunuşlarındaki çeviklikten, konuştukları adresle ilişkilerini kavramak herhangi biri **için** bile güç değildi. (68) (Zarf)

Onların burada, bu küçük barda birkaç saat birlikte olabilmek **için**, aylardır plan yaptıklarına inanıyordum. (69) (Zarf)

Sanki finalleri verse, filanca mühendislik diplomasını alsa ivedilikle istediği filmi çekme olanağına kavuşacakmış **gibi** kesin bir heyecanla daralıyordu içi. (70) (Sıfat)

Niçin mühendislik diploması bu denli önemliydi ve film çekmek **için** önüne konmuş ölümcül bir engeldi? (70) (Sıfat)

Merter, mobilya işinin bir ucundan tutmuş, isteksizce ortama alışmaya çalışıyor, bir yandan da babasının iyileşip, işin başına döneceği saat takvimini, terhis bekleyen asker **gibi** gün gün sayıyordu. (70) (Zarf)

Kendi coğrafyasında, kendi yaşamını yaşayabilmek, biraz Anita biraz turizm ama en çok uzakta olmak **için** gidecekti. (71) (Zarf)

Bir yandan yabancı haber ajansında yarım gün çalışıp, resital öncesi eve kapanma dönemi **için** para biriktiriyor, bir yandan da bestesi 'Ses' i bitirmeye çabalıyordu. (71) (Zarf)

Olduğu **gibi** varoluşun doğallığına ve dostluğun kadife konforuna kendini bırakmanın keyfi olmalıydı bu. (72) (Sıfat)

Konuşmalarındaki harfler, acele bir el yazısından dökülmüş, özensiz bir nottaki **gibi** darmadağınık uçurdu. (72) (Zarf)

Bu sevgide, Rus Tabağı adıyla cömertçe servis edilen bol baharatlı, sıcacık sosis sote ve Rus salatasının, buz **gibi** taze domates, salatalık dilimleriyle süslenişinin ve bu lezzetin soğuk bira ve/veya beyaz şarapla o saatte iyi gidiyor oluşunun rolü de pek yadsınır **gibi** değildi. (72) (Sıfat)

Sanatın bütün öbür dalları **gibi** kesinlikle belli bir yetenek gerektirir. (73) (Zarf)

O çok sıcak yaz boyu, tuhaf bir randevuya gider **gibi**, her gece aynı saatlerde, ellerinde bira ve/veya sodalarla, üç genç insanın kokoreç tezgâh arabasının yanında belirmelerine gerçekten sevinen gizli polis Hikmet, onların kardeş mi, sevgili mi olup olmadıklarıyla, bu geç saatlerde hâlâ sokakta dolaşmalarına ailelerinin nasıl tepki verdiğiyle hiç ilgilenmezdi. (74) (Zarf)

Gizli polis Hikmet'e onun asıl mesleğini bildiklerini hiç belli etmemişler, hep bilmiyormuş **gibi** davranmışlardı. (74) (Zarf)

Gönüllerinde taht kurmuş, o yalnızca üçüne özel sıcak yazın anıların canlandırmak **için**, yaşadıkları ayrı kentlerden toparlanıp geldikleri bu, başkaları **için** son derece sıradan barda, sessizce içkilerini içtiler, somurtarak. (76) (Zarf)

Yaşamamış olanlar, yaşlılık yıllarında hep bunun **için** didinirler ama geç kalanlar **için** gençliğin taze coşkusu artık ekşimsi, kekrek, bayat ve hüznüldür. (77) (Zarf)

İşte içlerinden birinin, hayalet görmüş **gibi** ayağa fırlayıp, beni göstererek bağırması o sıralara denk düşüyordu. (77) (Zarf)

Ama yanılmışım, o bambaşka bir nedenle beni göstererek, deliler **gibi** bağırıyordu. (77) (Zarf)

1.1.8. Bağlama Grubu

Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurlarının meydana getirdiği kelime grubudur (Karahana, 2014: 65).

a. *Bağlama edatı (ve, veya, ile, ilâ, fakat, ama, değil vb.) isim unsurlarının arasında bulunur. İsim unsurları, grubun kuruluşuna eşit olarak katılırlar (Karahana, 2014: 65).*

Kırılan ve utanınca (2)

Romancı ve hikâyeciler (4)

İnşaatlardan ve çöplerden (7)

Karabiber ve nane (8)
Fotoğraf makinesi ve kimyasallar (8)
Eksik kol ve bacakları (10)
Yedi rakamı ile yanındaki çift sıfırı ayıran iki nokta (10)
Kol ve bacakları (10)
Akrep ve yelkovanına (10)
Sağlıklı ve sağlamdı bu saat (10)
Kâğıt ve balonlarla (11)
On ve yedi (13)
Karar ve terk (13)
Otuz ve yedi (14)
İlk ve son kez (15)
Sıkıcı ve renksiz (15)
Genç ve cesur (15)
Sonbahar ve ilkbahar (18)
Mutlu ve genç (18)
Mutlu aile ve ev kadını (20)
Mama şişeleri ve kakalı bezler arasında yorgun, solgun, ama âşık (20)
Akli ve düşleri (22)
Şık ve özenli (24)
Pijamalarım ve çarşaf (27)
Üç oğlu ve kocası (27)
Bacakları ve ayakları (27)
Domuz kanı ve zehir esprisi (28)
İnsancıl ve şefkatlidir (28)

Sonsuz ve mutlak değil (28)

Sakin ve huzurluydu (29)

Sizin için de kolay olmayacağını biliyorum (30)

Ölüm ve sonsuzluk (33)

Sonsuzluğu bir kez bile gözümde canlandıramadım (33)

Küçük bir çocukken bile sonsuzluğun resimlerini yapardı (33)

Her şeyin ve herkesin dışında (34)

Babamdan ve Sezin'den sonra (36)

Hırsı ve hızı (37)

Sağduyulu ve duygulu (38)

Anne ve babaları (39)

Özenli ve hırslı (39)

Canlı ve coşkuluydu (43)

Annemi ve kendimi (44)

Sınıfta da pek fark edilmez, sessiz, ama derinden, ortalama notlarla getirirdim yıl sonlarını. (44)

Sevdiğini ve seçtiğini (45)

Ben ve o meçhul mektup (45)

Babam ve Seçil (47)

Heyecanlı ve umutlu (50)

Bütün eşyasını ve anılarını (51)

Uzak ve ırak (56)

Uykusuz gece ve gündüzleri (56)

Umursamazlık ve sonsuzluk (57)

Yumuşak ve dostçadır (62)

Yılanlar ve akrepler (62)
Beklenti ve düşleri (62)
Çiçeklerin ve anıların (62)
İlk ve taze (64)
Tehlikeli' ve/veya 'düşman' kabul edilen bir ülke (65)
Güzellik ve değer (66)
Eğlenmeye ve dinlenmeye (67)
Çok heyecanlı ve tılsımlıdır (71)
Erişmiş ve sonların (71)
Sesler ve kahkahalar (72)
Doğallığına ve dostluğuna (72)
Sıkıntı ve angaryalarını (72)
Soğuk bira ve/veya beyaz şarapla (72)
Sinema ve müzik (73)

b. *İçinde ikiden fazla isim unsuru bulunan bir bağlama grubunda ve bağlama edatı, son iki isim unsurunun arasında yer alır (Karahana, 2014: 65).*

Ciğer ezmesi, bademli tavuk dolması, iç pilav, kazandibi ve meyveli jöle (12)
Koku, ses ve renklerin (13)
Çıkık elmacık kemikleri, buğulu ela gözleri ve bütün bu soğuk tip (16,17)
Çocuk kitapları, çocuk bakım kitapları, doktor telefonları ve aşı takvimleri almıştı ama.. (20)
Ev, çocuk ve koca sahibi (20)
Giysisi, yeşil eteği ve artık üç doğumdan sonra (23)
Şefkatli, güler yüzlü ve anlayışlı olmanın (24)

Kahve, kızarmış ekmek, endişe, tehlike, erkek ve evlat kokusu (27)

Zayıf, başarısız ve yenik olmaya (35)

Sevgisi, sabrı ve şefkatinden (40)

Babam, Seçil ve Ünzile (46)

İsteksizlik, karamsarlık ve kuşku (48)

Çekingen, pırlıtsız ve yalnızdım (50)

Emre, Merter ve Belkız (56)

Boş okullar, yarı dolu işyerleri, sıcaktan sünmüş parklar, terli ağaç altları ve canı sıkılan eviçleri (61)

Pencerelere sıkışıp kalmış, sıcak ve kalın hava (62)

Coşkulu, bembeyaz, genç ve umutlu bir parça (66)

Yirmili yaşlar, yadsımaya, reddetmeye ve kişilik kanıtlamaya (66)

Mektuplar, telefonlar ve telgraflar (66)

Bol baharatlı, sıcacık sosis sote ve Rus salatasının (72)

Sevgiyle, heyecanla, dostlukla ve inançla (75)

Kekrek, bayat ve hüznüldür (77)

Yumuşak, alçakgönüllü ve gösterilen sevinçten (77)

Şaşkınlık, korku ve panik (77)

c. “ne..ne..”, “hem..hem..”, “..da ..da”, “ister... ister...”, “ya... ya...” ..mi ...mi” gibi bağlama edatlarıyla kurulan bir bağlama grubunda bağlama edatları, isim unsurlarının başında veya sonunda bulunur (Karahan, 2014: 66).

Ya duyanlar ya görenler ve seni pek sevenler (3)

Ne kolları var ne de bacağı (10)

Ya şimdi ya da asla (12,16)

Ne ailesi var ne de sorumlulukları (23)
Ne müzik ne saat ne insan ne su sesi (26,27)
Hem annemi hem kariyerimi (30)
Ne anlatacak ilginç bir konum, ne güldürecek bir fikram ne de baygın bakışlarla (34)
Ne birbirlerine gizli, çapkın bakışlar fırlatırken, ne de filmlerdeki gibi (39)
Hem sizleri ve Kıtırmir'i hem de beni memnun etmeyi (45)
Ne Sezin, ne Kıtırmir, ne de babam (48)
Ne iştah kaldı ne de şevk (48)
Hem kendisinden hem yaptığı resimlerden hem de ona benzemekten (50)
Hem resitali hem de bestesi (66)
Ne caddeye delice döven yaz çılgını sürücüler ne de sokaklarda (73)
Kardeş mi sevgili mi (74)

ç. *Bu grupta, isim unsurları kelime grubu olabilir (Karahan, 2014: 67).*

Kalkmalı ve yazmalı şiirler (4)
Bütün köşe ve kıvrımlara sindi (8)
Yedi rakamı ile yanındaki çift sıfırı ayıran (10)
Otuz yedi yaş ve Paris (14)
Otuz beş ya da kırk değil, otuz yedi! (14)
Cinayet ve boşanma sayısı (17)
Mış ve miş gibi (17)
Yorgun, solgun, ama âşık (19)
Oyunları ve kadın erkek (19)
Seni çaresiz ve bakımsız görmeye içim elvermez (20)

Benzer ve yakın duruşları (22)

Neden And Dağları değil de, Alpler? (22)

Her çizgi ve sözcük (22)

Daha genç, daha taze ve yakışıklıydı. (26)

Üç oğlu ve kocası (27)

Neşesi, coşkuları ve yaşama dair tükenmez ilgisiyle (34)

Gülistan sözlerin ve cafcıflı kahkahaların havada uçuştığı özel günlerden (35)

Bilgisi, görgüsü ve en çok da sağduyusu (37)

Çok benzer sesli ama farklı anlamlı (38)

Ben, gözetilen ve yardım edilen olmaktan hiçbir zaman hoşlanmadım. (38)

Hiç zorlamadan ve hırpalamadan ilgileniyordu. (45)

Harf oyununda ve gülme yarışında (60)

Kaçınılmaz ve sonsuz derinliğin daralttığı solukları (62)

Tek belirleyici ve baskın etken sıcaktı o yaz (63)

Yabancı dil ve o dilin edebiyatını (65)

Kimseye yük olmadan ve kendi başına dimdik (66)

Yaptığı işe ve kendine saygı (66)

Ablası ve iki erkek kardeşi (67)

Benim varlığımdan ve onları okumakta olduğumdan habersizler (67)

Gülmekten ve harf oyunundan (67)

Gürültüye ve sigara dumanına (68)

Aksi gibi de, bu sözcükte yalnızca iki tane E vardır (68)

Oyunun keyfini de yitirdiler (68)

Kendini görmüş geçirmiş ve hiç istemeyerek, hatta üzülererek yaşlı, korkunç yaşlı sanan bir gülümseyişle (68-69)

Belki de teknik açıklama yapması hoş karşılanacaktır (70)

Bir izin belgesini de eline tutuşturacaklardı. (70)

Kurtulmaya ve yeniden kaçıp uzaklara çok uzaklara gitmeye (70)

Disiplinli çalışma ve sistemli bir yol izlemekle, bu sanatın ustası olunabilir. (73)

Zerafete, inceliğe sahipti ve öbür ikisi (73)

Kokoreççi Hikmet, sıradan biriydi, ama gizli polis oluşu ve bunu gizlediğini sanması (74)

d. *Bağlama grubu, cümle ve kelime grupları içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar (Karahana, 2014: 31).*

Ben, gözetilen ve yardım edilen olmaktan hiçbir zaman hoşlanmadım. (38) (İsim [Adlaşmış Sıfat Fiil])

Harf oyununda ve gülme yarışında (60) (İsim)

Kurtulmaya ve yeniden kaçıp uzaklara çok uzaklara gitmeye (70) (İsim)

1.1.9. Birleşik İsim

Bir şahsa özel ad olmak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğudur (Karahana, 2014:69).

isim+isim+... = birleşik isim grubu

Ziya +Gökalp = Ziya Gökalp

Yahya+Kemal+Beyatlı= Yahya Kemal Beyatlı (Karahana, 2014, 69).

a. İki veya daha fazla kelimeli bütün şahıs adları, bileşik isimdir. Bileşik isimlerin hepsi, özel isimdir. Bu grupta isimler eksiz birleşir (Karahan, 2014:69).⁴

Buket Uzuner (1)

Metin Altıok (1)

Carol Cassidy (7)

Sennur Sezer (7)

Marianne Faithfull (13)

Louise Jordan (14)

Mick Jagger (16)

b. Bu grup, söz dizimi içinde isim görevi yapar (Karahan, 2014:70).

Marianne Faithfull adında sapsarışın, yabanıl, seksi bir kadın, derin bir yarığı andıran yorgun ağzını örten iri dudaklarını koyu kırmızı bir krema gibi saran rujuyla gülümsüyor. (13)

Belki de filmin sonunda **Louise Jordan** tekdüze yaşantısını değiştiremiyordu da, kendisi böyle bir film izlediğine inanır olmuştu. Plağı da espri olsun diye almışlardı: ‘Broken English’. (15)

Marianne Faithfull vakti zamanında **Mick Jagger’la** fırtınalı bir aşk yaşamış. (16)

1.1.10. Ünlem Grubu

⁴ Leyla Karahan, özel isimleri bileşik isim olarak kabul etmektedir. Buna karşın, Günay Karaağaç “Özel Ad Bilgisi” adlı makalesinde özel adları yapı açısından kök ve türemiş sözcükler olarak nitelemektedir.

Bir ünlem edatı ile bir isim unsurundan meydana gelen kelime grubudur (Karahana, 2014:70).

a. Bu grupta ünlem edatı başta, isim unsuru sonda bulunur. Ünlem edatı ve isim unsuru, eksiz birleşir (Karahana, 2014:70).

Hay Allah, ben daha bir hafta var diye biliyordum! (12)

Ya domuz kanı ve zehir esprisi! (28)

Yok, öyle bir şey! (20)

Ah şu uçan şahane şeye bakın! (59)

Ah tabii, en eziyetlisi! (71)

E tabii, o bir gizli polis, her şeyi biliyordur, hah, hah, ha! (74)

b. Bu grupta, isim unsuru kelime grubu olabilir (Karahana, 2014:71).

Yok öyle bir şey! (20) (*isim unsuru: sıfat tamlaması*)

Ya domuz kanı ve zehir esprisi! (28) (*isim unsuru: isim tamlaması*)

1.1.11. Sayı Grubu

Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğudur (Karahana, 2014:72).

a. Gruptaki sayı isimlerinin dizilişi basamak sistemine göreler. Sayılar sondan başa doğru büyür. Küçük sayı sonda bulunur. Sayı isimleri eksiz birleşir. Sayı isimleri ayrı yazılır (Karahana, 2014:72).

Otuz yedi (8)

Otuz beş (14)

On üç (41)

İki yüz dokuz (43)

b. Kelime grubu hâlindeki sayılar, sıfat tamlaması veya sayı grubu kuruluşundadır. Genellikle ana sayılar sıfat tamlaması, ara sayılar sayı grubudur. Vurgu, sıfat tamlamasında başta, sayı grubunda sonda bulunur (Karahana, 2014:72).

Otuz yedi (8) (sayı grubu)

Otuz beş (14) (sayı grubu)

On üç (41) (sayı grubu)

İki yüz dokuz (43) (sayı grubu)

Doksan bir (56) (sayı grubu)

c. Sayı grubunda milyona kadar iki unsur vardır (Karahana, 2014:72).

İki yüz dokuz (43) (sayı grubu [iki/yüz: sıfat tamlaması])

ç. Sayı grubu, cümle ve kelime grupları içinde isim ve sıfat görevi yapar (Karahana, 2014:73).

Tam **otuz yedisinde**. (14) (isim)

Kız yirmi yaşında, delikanlı koskoca **yirmi beşinde!** (18) (sıfat, isim)

1.1.12. Birleşik Fiil

Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yan yana gelen kelimeler topluluğudur. Bu işlevlerden dolayı birleşik fiiller, “bir hareketi karşılayan birleşik fiiller” ve “bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller” olmak üzere iki grupta incelenebilir:

A. Bir Hareketi Karşılayan Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiiller, bir isim ile bir fiil unsurunun birleşmesinden meydana gelmiştir. Fiil, ya bir ana yardımcı fiildir, ya da sözlük anlamı dışında kullanılan bir başka fiildir (Karahana, 2014:73).

Ana Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller:

Özellikleri:

a. *Bu tip birleşik fiillerde “ et-, ol-, yap-, eyle-, kıl-, bulun- ” yardımcı fiil sonda bulunur. Asıl unsur olan isim başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Yardımcı fiil, bir çekim görevi yaparak anlamı üzerinde bulunduran isim unsurunu fiilleştirir (Karahana, 2014:73).*

isim unsuru + yardımcı fiil = birleşik fiil

terk + et- = terk et- (15)

yakın + ol- = yakın ol- (38)

çabuk + ol- = çabuk ol- (64)

telefon + et- = telefon et- (73)

b. *Bu tip bileşik fiillerin kuruluşunda “et-, ol-, yap-, eyle-“ fiilleri, yardımcı fiil olarak katılır. “kıl-“ ve “eyle-“ fiillerinin ise işlekliliği azalmıştır (Karahana, 2014:74).*

Âşık olmak neydi o sıralar? (18)

Çok güzel bir düzenimiz var ve benim için her şeyden önemlisi, önce aileme **sahip olmak!** (23)

Aslında kimse kimseye **dikkat etmez** pek. (58)

Ağabeyi mobilyacıliktan hep **nefret etmişti.** (67)

Çirkin bir sığağın acımasızca insanlara işkence ettiğı o yazı **unutulmaz kılan** belki de buydu! (71)

c. *Tek başına kullanılmayan veya kullanıldıklarında asli şekillerini koruyamayan bazı isimler, yardımcı fiile bitişik yazılır (Karahana, 2014:74).*

Hem kirli ayak, hem pislik, hem de toz kokuyorlardı. Onlarca, yirmilerce, otuzlarca rengârenk tek çorabın asıldığı ev acınacak bir görüntü kazandı/**kaybetti.** (7)

Bu sabah uyanır uyanmaz aslında saatler üzerine düşünmenin kendi seçimi olmadığını **hissetti.** (11)

Romanı defalarca okuyup, **hatmettikçe** küçük kızla öylesine özdeşleşmiş, (22)

ç. *Bu birleşik fiillerin isim unsuru, bir sıfat fiil olabilir (Karahana, 2014:74).*

Saat okumaktan hiç **korkmaz oldu.** (37)

Sezin'e düşkünlüğü artmış, onu **yerlere göklere koyamaz olmuştu.** (42)

d. *Bu birleşik fiillerde birden fazla isim unsuru bulunabilir “mutlu, başarılı ol-” (Karahan, 2014:75).*

Ama ben, **gözetilen ve yardım edilen olmaktan** hiçbir zaman hoşlanmadım. (38)

Evi dolduran **akraba ve komşulara bağırıp duruyordu.** (51)

e. *Bu birleşik fiillerin her isim unsuru kelime grubu olabilir (Karahan, 2014:75).*

Ama ben, **gözetilen ve yardım edilen olmaktan** hiçbir zaman hoşlanmadım. (38)
(*isim unsuru: bağlama grubu*)

Seçil’le babamın **baş başa kalması** gerekirdi. (46) (*isim unsuru: tekrar grubu*)

Annem gibi olmak istemiyorum... (47) (*isim unsuru: edat grubu*)

Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller:

Özellikleri:

a. *Bazı birleşik fiillerde, “ol-, et-, kıl-, yap-, bulun-, başla-“ yardımcı fiilleri yerine asıl fiiller kullanılır. “Yol al-, para ye-, boş ver-, baş kaldır-, yol ver-, şehit düş-, kan kustur-, türkü tuttur-, el koy-, diş bile-, yatağa düş-“ örneklerinde olduğu gibi bu yapıda yer alan kelimelerden biri veya hepsi, ya sözlük anlamlarının kaybetmiş, ya da deyimleşmiştir (Karahan, 2014:75).*

Fotoğraf malzemesi ve kimyasallar satan Karaköy’ün ünlü dükkânından aldığı siyanürü çorbaya **boca etti.** (8)

Limanlar boşalmış, trenler **çekip gitmişti.** (16)

Şahlanmayıp **ayak uyduruyor.** (25)

Seçil’le babamın **baş başa kalması** gerekirdi. (46)

Sonra hiç acımaz, hiç **insaf etmez**. (62)

Mobilya işine **göz kulak olmak** üzere ülkeye döndü. (67)

Bir daha semtine bile uğramamaya ölümcül **yeminler ettiği** kampüsten kaçacaktı. (70)

b. *Bu birleşik fiillerin isim unsuru, isim çekim eki alabilir (Karahan, 2014:76).*

Sözleri **kulağa doluyordu**. (8)

Yüzünde muzip, muzır bir gülümseyişle evi son kez **gözden geçirdi**. (9)

“Yine evlenir, pahalı gelinlik ve damatlık giyer, düğün marşıyla **kol kola çıkarsınız** kerevetine” (19)

Ama hiç beklemediği bir acıyla **yüzünü buruşturdu**, elini sırtına dayadı, inleyerek konuştu. (26)

Defalarca denedim ama, sonsuzluğu bir kez bile **gözümde canlandıramadım**. (33)

Asla **göze batmazdım**. (34)

Daima tevekkül içinde, iyimser ve bütün hastalıklarını **ayakta atlatmak** gibi gizemli bir güce sahip. (36)

Bir daha semtine bile uğramamaya ölümcül **yeminler ettiği** kampüsten kaçacaktı. (70)

c. *Bu birleşik fiillerin bazılarında isim unsuru bir tamlayan ile genişler. Hatta bazen bu genişleme cümledeki bütün kelimeleri içine alabilir. Böyle cümleleri hem anlam, hem de şekil bakımından ayrı ayrı değerlendirmek gerekir (Karahan, 2014:76).*

Seçil’le babamın baş başa kalması gerekirdi. (46)

ç. *Grubun unsurları, kelime grubu olabilir (Karahan, 2014:77).*

“Yine evlenir, pahalı gelinlik ve damatlık giyer, düğün marşıyla **kol kola çıkarsınız** kerevetine. (19) (*isim unsuru: tekrar grubu*)

B. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiiller, zarf-fiil eki taşıyan bir fiil ile bir tasvir fiilinin birleşmesinden meydana gelmiştir (Karahan, 2014:77).

Özellikleri:

a. *Bu birleşik fiiller, zarf-fiil eki taşıyan bir fiil unsuru ile bir tasvir fiilinden kurulur. Ana unsur başta, tasvir fiili sonda bulunur. Anlamı üzerinde bulunduran bu unsur -A, -I, -Ip zarf-fiil eklerinden birini taşır (Karahan, 2014:77).*

çek+ip +git- (16)

kaç+ıp+ git- (17)

kesil+i+ver- (35)

bağır+ıp +dur- (51)

gel +e+bil- (61)

b. *“Bil-, ver-, dur-, gel-, git- kal-, koy-, gör-, yaz-” yardımcı fiileri arası fiile yeterlik, ihtimal, tezlik, devamlılık, beklenmezlik, yaklaşma gibi anlamlar kazandırır (Karahan, 2014:77).*

Limanlar boşalmış, trenler **çekip gitmişti**. (16)

Kaçıp gitmek telâşında saçları (17)

Takımın altın yılında, Galatasaray'ın zafer tılsımına kapılıp, bir gecede koyu bir sarı-kırmızılı taraftar **kesilivermişti**. (35)

Yıllarca kendi adının anlamını **araştırdı durdu**. (36)

Seçil'le babamın **baş başa kalması** gerekirdi. (46)

“Sezen o mektubu yazamaz!” diye **diretir durur**. (49)

Evi dolduran akraba ve komşulara **bağırıp duruyordu**. (51)

Terlemeden, sıcaktan boğulmadan **çalışabileceği** tek vakit (66)

İstese, biraz yüzü tutsa, ‘hayır’ demeyi bir **öğrenebilse** (67)

Sonra dehşetle **donup kaldılar**. (77)

c. Bazı birleşik fiillerin birinci unsuru, bir kip eki taşır. Bu kip eki, zarf fiil ekinin yerini tutar (Karahana, 2014:78).

Yıllarca kendi adının anlamını **araştırdı durdu**. (36)

“Sezen o mektubu yazamaz!” diye **diretir durur**. (49)

ç. Bu birleşik fiillerin birinci unsuru bir kelime grubu olabilir (Karahana, 2014:79).

Çok da güç değil, o YAZI pekâlâ **hissedebiliyorum**. (61)

1.1.13. Kısaltma Grupları

Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma ve kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplardır (Karahana, 2014:79).

Özellikleri:

a. *Bu gruplar genellikle isim fiil, sıfat fiil veya zarf fiil gruplarından kısaltmış ve bunların bir kısmı kalıplaşmıştır (Karahan, 2014:79).*

Bana yakın (kişi) olmaktan (38)

Bütün antenleri **sinemaya dönük (olarak)** yaşıyordu (63) (zarf)

b. *Kısaltma grupları, iki isim unsurundan meydana gelir. Bu grupta ikinci unsur, genellikle bir nitelik ismidir. İkinci unsuru nitelik ismi olmayan kısaltma grupları da vardır (Karahan, 2014:80).*

Bana yakın (kişi) olmaktan (38)

c. *Bu gruplar söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yaparlar (Karahan, 2014:80).*

Bütün antenleri **sinemaya dönük (olarak)** yaşıyordu (63) (zarf)

1.2. CÜMLE

Cümlenin tanımıyla ilgili olarak araştırmacılar arasında -kelime gruplarının ayrımındaki fikir ayrılıklarının aksine- birbirine yakın tanımlar görülmektedir: Ergin (1998: 398) cümleyi “*bir fikri, bir düşüncüyü, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime grubu*” olarak tanımlamaktadır. Banguoğlu (1998: 522) ise, “*kendi kendine yeten bir yargı*” olarak tanımlar.

Delice (2007: 150) cümleyi, “*bir yargıyı dinleyende soruya yer bırakmayacak şekilde oluş veya kılış bildiren çekimli bir fiille sonuna cevher fiili getirilen ve durum bildiren bir isimle kullanılan kelimeler dizisine cümle denir.*” şeklinde açıklar. Ediskun (1999: 323) “*cümle, içinde ya bir tek bağımsız yargı, ya da yeteri kadar yan yargıyla bir tek temel yargı bulunan kelime dizisidir.*” demektedir. Hengirmen (1998: 322) cümleyi, “*duygu ve düşüncelerimizi anlatan ve içinde yargı bulunan sözcük dizisine cümle denir.*” diye tanımlamaktadır.

Hatipoğlu (1982: 99), “*bir yargı bildirmek üzere tek başına kullanılan çekimli bir eyleme veya çekimli bir eylemle birlikte kullanılan sözcükler dizisi*” diye tanımlamaktadır. Topaloğlu (1989: 48) cümleyi, “*bir hüküm, bir düşünce, bir duygu vb. ifade etmek üzere çekimli bir fiille veya sonuna cevher fiili getirilen bir isimle kullanılan kelimeler dizisi*” diye tanımlar. Koç (1996:515) ise “*aralarında birtakım ilişkiler bulunan, bazı kurallara göre bir araya gelen ve belli bir anlamı olan sözcük dizimi*” olarak tanımlamıştır.

Karahan (2014: 9) “*bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir*” der.

“*Cümle, dilin en küçük anlatım birimidir. Duygular düşünceler, olaylar ve durumlar, cümle veya cümlelerden meydana gelen dil birlikleri ile karşılanır.*”

a. *Cümle, yargı bildiren kelime ve kelime grupları ile kurulur. Cümlenin kurulabilmesi için yargı bildiren çekimli bir fiil veya isim yeterlidir. En küçük cümle, bu özelliğe sahip tek kelimelik cümledir. Bu cümlelerin anlamları, metin içinde önceki ve sonraki cümlelerin yardımıyla tamamlanmaktadır (Karahan, 2014: 10).*

Hoşçakalın. (9)

Uyandı. (10)

Düşünmezdi. (16)

Susmayın. (27)

Pasteldim. (29)

Yazmadım. (44)

Bilmiyorum. (44)

İstemiyorum! (47)

Bulamadım. (50)

Sıcaktı. (61, 73)

Gülümsedim. (72)

Gülümsediler. (72)

Kaçacaktı. (74)

Özendiricidir. (75)

b. *Varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri karşılayan bütün kelime ve kelime gruplarına, ekle veya eksiz olarak yargı yüklemek ve böylece bu yapılan cümleye dönüştürmek mümkündür. Meselâ;*

- *Adın ne?*

- Rüstem." HEA

örneğinde "Rüstem" kelimesine eksiz olarak yargı yüklenmiş ve bu kelime cümleye dönüştürülmüştür.

- *"-Bu adamlar nerede?*

-Bizim evde. " ÖS (Karahana, 2014: 10)

Işıkları cebine doldur hadi. Senden beklenen bu. (29)

Üstelik tek başıma gittim oraya. Kendim! (29)

Onun suçu değildi... Ya benim? (40)

— Mektup mu?

Eyvahhh... (48)

Bir mektup? Ölüm mektubu? (48)

Kolay mı anasız büyümek? (49)

Merter sen gerçekten çok bencilsin! (64)

c. *Bir soruya karşılık olarak kullanılan “evet, hayır” gibi sözler de cümle değerindeki yargılı sözlerdir (Karahana, 2014: 11).*

Yoksa biraz daha bayağılık ister misiniz? Hayır yeterince mideniz bulanmadıysa devam edebilirim, hem de zevkle.... (13)

- İyi misin sen?
- Evet, iyiyim (26)
- Yalnızca kendisi öyle sanıyordu. Kendisi? Evet. (28)
- “Bizi terk mi ediyorsun anneee...!” diye ağlamaya başladı Emre.
- “Hayır. (29)
- Anneee...” diye dehşetle haykırdı.
- Evet. (29)
- İtalya'ydı sanırım.
- Evet, bunu anımsıyorum. (65)

ç. *Cümlede yargı bildiren öge, yüklemidir. Cümle, yüklem üzerine kurulur. Bu öge, ihtiyaca göre başka ögelerle desteklenir (Karahana, 2014: 10).*

Mandalladı.

Evin bütün odalarına, mutfak ve banyoya boydan boya gerdiği ipin üzerine /mandalladı.

İnşaatlardan ve çöplerden topladığı eskimiş, delik deşik, pis, kullanılmaz olduktan sonra bile kullanılmış erkek çoraplarını/ evin bütün odalarına, mutfak ve banyoya boydan boya gerdiği ipin üzerine/ mandalladı. (7)

Bozdu.

İyice/ bozdu.

Evin havasını/ iyice/ bozdu.

Boya kokusuna karışan, sahiplerinin çoktan unuttuğu çoraplardan buram buram yayılan leş gibi ayak kokusu/ evin havasını/ iyice/ bozdu. (8)

Gülümsüyor.

Derin bir yarığı andıran yorgun ağzını örten iri dudaklarını koyu kırmızı bir krema gibi saran rujuyla/ gülümsüyor.

Marianne Faithfull adında sapsarışın, yabanıl, seksi bir kadın, /derin bir yarığı andıran yorgun ağzını örten iri dudaklarını koyu kırmızı bir krema gibi saran rujuyla /gülümsüyor. (13)

d. Bir metin içinde geçen bazı cümlelerle karşılıklı konuşmalarda kullanılan soru ve cevap cümleleri, bazen sadece yüklemden meydana gelebilir. Böyle bir cümlenin anlamı, yanındaki veya yakınındaki bir cümle ile tamamlanır (Karahana, 2014: 11).

Gençlik mevsimi gerçekten de yalnızca yaz mıdır?

Yaz. (Gençlik mevsimi yazdır.) (17)

Canı yandı.

Çok! (Çok canı yandı.) (23)

Ben yazmadım o mektubu! ?

Yazmadım. (O mektubu ben yazmadım) (44)

Annem gibi olmak istemiyorum... **İstemiyorum!.** (Annem gibi olmak istemiyorum)
(47)

Tersinden okununca; herkesin hemen ulaşamayacağı uzak ve ırak bir adrestir ada.

Dingin, huzurlu, özlenen.., (Dingin adadır, huzurlu adadır, özlenen adadır.) (56)

e. Yüklemin anlamı, “özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf” adı verilen öğelerle tamamlanır. Geçişli fiil cümleleri, bütün öğeleri alabilir (Karahan, 2014: 11).

Kum (ö) / sıçırıyor (y) / göz kapaklarıma (yt) (21)

Kahve (ö) / eteğine (dt) / döküldü (y) (26)

Babam (ö), işine (yt) / çok (z) / düşküdü (y) (39)

Kollarıyla (z) / kucakladı (y) / bacaklarını (n) (26)

İyice şaşırın kocası (ö) / yattığı yerden doğrulmaya (yt) / çalıştı (y) (26)

Sezin (ö) / , babamla birlikte (z) / birkaç kez (z) / annemi ziyaret için (z) / hastaneye
(yt) / gitti (y). (41)

Akşamın ilk saatlerinde Belkız’ın çalıştığı binanın taş merdivenlerine ilk gelen, (ö) /
oturup, (z) / öbürlerini (n) / bekliyordu (y). (71)

f. *Cümlenin ikinci derecede önemli ögesi öznedir. Öznenin varlığı, tek kelimelik bir cümlede dahi yüklem taşıdığı şahıs ifadesinden anlaşılabilir. Meselâ “Geldikti cümlesinde “-k” şahıs eki “biz” öznesini; “Gel. ” cümlesinde teklik 2. şahıs emir kipindeki yüklem de “sen ” öznesini işaret eder. Ancak cümleler, aşağıdaki örnekte olduğu gibi öznesiz de kurulabilmektedir.*

İkinci kata yayvan ve geniş merdivenlerle çıkılır AŞH (Karahan, 2014: 11).

Hemen kalkmalı ve yazmalı şiirler, Yoksa şiir yazmaya kalkacak, Şu bizim romancı ve hikâyeciler! (4)

Ya da böyle olduğu sanılır. (56)

g. *Nesne, geçişli fiil cümlelerinde bulunur ve bu cümlelerin zorunlu ögesi veya öğelerinden biridir. İsim cümlelerinde ve geçişsiz fiil cümlelerinde nesne bulunmaz (Karahan, 2014: 12).*

Çoraplar (ö) / çok (z) / kirliydiler (y) (8)

Birden (z) / acıdı (y) / sayısal saate (yt) (10)

Onlar (ö) / sanki (e) / yelkenlilere (dt) / benzer (y) (17)

Yazın (z) / aşk sayısı (ö) / artarmış (y) (17)

Bir arkadaşlarının evinde (yt) / tanıştılar (y) (18)

Bir pastanede (yt) / buluştular (y) (23)

Oturdu (y) / yatağın içine (yt) (25)

Anaokulunda (yt) / yaptığı bütün pencere resimleri (ö) / sonsuza (yt) bakardı (y) (33)

Beni rahat bıraktığı için (z) / ona (yt) / minnettardım (y) (45)

ğ. *Yer tamlayıcısı ve zarf cümlede yüklem niteliğine göre, zorunlu veya yardımcı öğe olarak yer alır (Karahan, 2014: 12).*

Soyunup (z), o ırmakta (yt) yüzerdim (y) / gün batımında (z) (35)

Babamla odasını ayırdıktan sonra (z),/ annemin odasına (yt) / hiç (z) / girmedim (y)
(41)

h. Ögelerin dizilişindeki genel eğilim şöyledir: Yüklem, cümlenin sonunda bulunur. Belirtisiz nesne ve bazı zarflar, yüklem yanısında yer alır. Diğer ögelerin yeri değişkendir. Genellikle vurgulanmak istenen öge, yüklem yanısında bulunur. Bu genel eğilime rağmen, değişkenlik, cümlenin bütün ögelerini kapsayabilir. Aynı kelimelerle kurulmuş birden çok cümledeki anlam farkı, ögelerin söz dizimindeki yerlerinden anlaşılmaktadır (Karahan, 2014: 12).

O **sabah** uyandı. (11)

Uyandı o **sabah**. (11)

Güçtür adadan bir yerlere ulaşmak çabucak. (55)

Çabucak bir yerlere ulaşmak güçtür **adadan**. (55)

Ögelerin dizilişindeki bu hareketlilik, bu esneklik, Türkçenin anlatım imkânlarını genişleten önemli bir özelliktir (Karahan, 2014: 12).

Teybin elektronik saatini **beşte çalması için** ayarladı. (8)

Bu hazırlıklar bitince, **mutfığa** geçti. (8)

Sokakta herkesin kendisine baktığından yakınır, daha çok **evde** saklanırdı. (39)

Ama **ben** yazmadım. (39)

Annemle konuştuğunu **hemen** anladım. (46)

Aylarca o **mektubu yazanı** aradım. (49)

1.3. CÜMLE UNSURLARI

1.3.1. Yüklem

Cümlede yargıyı üzerinde taşıyan öge, yüklemdir. Kılış, oluş ve durum yüklem tarafından karşılanır. Yüklem, cümlenin ana ögesidir. Diğer ögeler, yüklem anlamını çeşitli bakımlardan tamamlamak üzere cümlede yer alır (Karahan, 2014: 11).

Özellikleri:

a. *Yüklem, ekle veya eksiz olarak yargı yüklenmiş bir fiil veya isimdir (Karahan, 2014: 14).*

O gün öğleye kadar **düşündü.** (8)

Teybin elektronik saatini beşte çalması için **ayarladı.** (9)

İçine de zehir **kattım.** (8)

Aynı yatakta, aynı odadaydı. (10)

Kendi babası **teknik ressamdı.** (26)

Saat yediyi beş **geçiyordu.** (10)

Çok **şaşırdı.** (10)

Bugün otuz yedi yaşına **girdi.** (10)

Daha önce hiç **düşünmemişti.** (16)

Yirmi yaşındaydı. (16)

Bu kadar bilge miydi annesi yani? (17)

b. *Yüklem, genellikle cümlenin sonunda bulunur. Ancak bir anlamı öne çıkarma, vurgulama ihtiyacı, özellikle şiirde ahenk endişesi vb. sebepler, diğer öğelerin olduğu gibi yüklemde de yerini değiştirebilmektedir (Karahan, 2014: 14).*

Ateşle **yanar mı** şairler? (3)

Birazdan güne **varır** gece (3)

Âşık olmak **neydi** o sıralar? (18)

Hiç **unutmuyor** bunu. (20)

Kendine **ayırarak** zamanı yani. (20)

Sağlıklı ve sağlamdı bu saat. (10)

En son görüşmelerinde böyle **söylemişti** Tomris. (27)

Saçmalıyor bu Tomris canım. (24)

Dün akşamki doğum günü esprilerin **çok hoştu** anne. (28)

Üstelik tek başıma **gittim** oraya. (29)

Ne kadar dalgınım Tanrım! (30)

Ağrıdıkça **bilirim** yüreğimin yerini. (30)

c. *Bir cümlede birden fazla özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf bulunabilir. Ancak yüklem tektir. Bir söz dizisi içindeki yüklem sayısı, cümle sayısını gösterir (Karahan, 2014: 15).*

Yemin **ederim**, o mektubu ben **yazmadım**. (33) (2 cümle)

Benim sonsuzluk kavramımsa hiç **gelişmedi** ve hiç **sürmedi**. (33) (2 cümle)

Borçluluk duygusu insana bir kez bulaşınca, gözlerinin rengi gibi, yaşamı boyunca **değişmez**, asla **peşini bırakmaz, yapışır kalır** gözbebeklerine. (35) (3 cümle)

Hâlâ adının anlamını **öğrenemedi**, ama artık her önüne gelene sormaktan **caydı**, ancak gözünün tuttuklarına **yaklaşıyor** ve gururla **araştırıyor** adını. (37) (4 cümle)

Belki de ikizlerden birinin kendisini düş kırıklığına uğratması, korkak, silik ve başarısız olması annemi **perişan etmiş**, o zamandan beri **hastalanmıştı**. (42) (2 cümle)

Mektubu bulduklarında hepsi çok **telâşlanmış**, **şaşkına dönmüş**, deliler gibi **koşturmuşlardı**. (45) (3 cümle)

Valizini arabada bırakıp, bizimle kahvaltı eden Seçil, babamla **konusuyor**, çantamı son kez kontrol eden Ünzile tatilde nelere dikkat etmem gerektiğine dair uzun bir yasak listesi **veriyordu**. (46) (2 cümle)

ç. *Yüklem yapıları diğer cümle öğelerinin de belirleyicisidir. Meselâ yüklemi geçişsiz fiil veya isim olan bir cümle, nesne almaz (Karahana, 2014: 15).*

Üçünün altı gözü **üzerimdeydi**. (46)

Kaçış ütopyalarının merkezidir ada. (54)

Umut dolu bir sözcüktür ada. (55)

Merter, **ufak tefek, mavi gözlü, kumral bir genç adam**. (59)

Eski bir yazın sevincine **susamış** yüreği. (60)

Öğrenci olan **Emre'ydi** (y) **sanırım**. (y) (63) (2 yüklem; 2 cümle)

Haberleri yolladığı ülke **Yunanistan mı, İsrail miydi**, hiç **emin olamadım**. (2 yüklem; 2 cümle) (65)

Benim varlığımdan ve onları okumakta olduğumdan **habersizler**. (67)

Yaşamdaki her şey **paylaşılamaz**? (76)

d. *Bazı cümlelerde yüklem, kelime veya kelime grubu olarak yer almaz. Böyle cümlelerin anlamı bağlamdan anlaşılır ve cümle, dinleyenin, okuyanın muhayyilesinde tamamlanır. Bu cümleler, kesik cümlelerdir (Karahana, 2014: 15).*

Dinlenirken sevilen, bitince unutulmuş, hiç iz bırakmayan... (9)

Göz kırpar, şimşek çakar gibi... (10)

Ya şimdi, ya da asla/gel, sımsıkı tut beni... (12)

Bir karşı çıkış, bir kafa tutuş, bir karar, hatta terk ediş... (13)

Yitirdiği bir şeyi... Bir şeyi? (16)

Kocası bir bilimsel kongre için yurtdışına giderken, onu da yanında... (17)

Oysa Alp Dağları'na çıkmak için yorulsaydı... (21)

Yıllardır ilk kez, hazır bir kahvaltı masası... (27)

e. *Art arda sıralanmış bazı cümlelerde yüklem veya yüklemün bir parçası ortak olabilir (Karahana, 2014: 17).*

Öbürlerinin sevdiği yemekleri **pişirirdi** hiç üşenmeden, hepsine ayrı ayrı, özenli (**pişirirdi**) (12)

Hem babanızı (**memnun etmeyi iyi biliyor**), hem sizleri(**memnun etmeyi iyi biliyor**) ve Kıtımır'ı, (**memnun etmeyi iyi biliyor**) hem de beni **memnun etmeyi iyi biliyor** kehkeşan. (44)

Okul kitaplarına resimler (**çizerdi**), ünite dergilerine bulmaca resimler **çizerdi**. (22)

f. *İsim veya fiil cinsinden kelime grupları yüklem olabilir (Karahana, 2014: 17).*

Kapıyı **çektik ve çıktık**. (9) (*yüklem: bağlama grubu*)

Kimbilir, **annesiyile babasının dans ederken seçtiği bir şarkının çocukluk anlarına sinmiş resminin sesiydi**. (12) (*yüklem: isim tamlaması*)

Hangi şarkının sözüdür o (18) (*yüklem: isim tamlaması*)

Büyük oğlu Kerem yedi, küçüğü Ferhat **altı yaşındaydı**. (20) (*yüklem: sıfat tamlaması*)

Dayak yemiş gibiyim. (26) (*yüklem: edat grubu*)

Boz-yap çözmeye, boyama kitabı renklendirmeye, Barbie bebek süslemeye bizden daha çok, o **can atardı**. (37) (yüklem: bileşik fiil)

Umut dolu bir sözcüktür ada. (55) (yüklem: sıfat tamlaması)

Haberleri yolladığı ülke Yunanistan mı, İsrail miydi, hiç **emin olamadım**. (65) (yüklem: bileşik fiil)

Gerçek sesler ve kahkahalar, biraz sonraki asıl bölüme **saklanıyor gibiydi**. (76) (yüklem: edat grubu)

Yaşamamış olanlar, yaşlılık yıllarında hep bunun için didinirler ama geç kalanlar için gençliğin taze coşkusu artık **ekşimsi, kekrek, bayat ve hüznülüdür**. (77) (yüklem: bağlama grubu)

1.3.2. Özne

Cümlede yapanı veya olanı karşılayan öge, öznedir. Özne, yüklem gösterdiği kılışı, oluşu ve durumu üzerine alır (Karahan, 2014: 18).

Özellikleri:

a. Özne; yüklemi isim olan cümlelerde, edilgen fiilli cümlelerde ve yüklemi oluş bildiren fiil cümlelerinde “olan”ı, diğer cümlelerde “yapan”ı karşılayan ögedir (Karahan, 2014: 18).

(O) Yüzlerce plastik çiçeği yerlere serpiştirdi. (8) (özne: yapan)

Oysa tek tek bakıldığında, **bütün organlarım** özenilerek yerine yerleştirilmiş, birbirleriyle uyumu gözetilerek renklendirilmişti. (34) (özne: olan)

Ama **ilaçlar** onu iyileştirecekmiş. (41) (özne: olan)

O tatilden sonra **her şey ve herkes** değişti. (47) (özne: yapan)

Sezin ne zaman açsam, ustalıkla konuyu değiştirdi. (48) (*özne: yapan*)

Dikkat etmek, emek isteyen bir iştir. (58) (*özne: olan*)

(O) Türk sinemasının kötü ışık kaderini değiştirecekti. (64) (*özne: yapan*)

Ağabeyi mobilyacılıktan hep nefret etmişti. (67) (*özne: yapan*)

Eşlik etme sanatı, çok incelikli, çetrefil ve adamakıllı güç bir iştir. (76) (*özne: olan*)

b. *Özne, fiile çokluk, iyelik ve aitlik eki dışında çekim eki almadan bağlanır (Karahan, 2014: 19).*

Yazın **intiharlar** azalmış. (17)

Ama **ilaçlar** onu iyileştirecekmiş. (41)

Her ikisi de yeterince hüznü çağrışımlar yüklüyor insana... (59)

c. *Bir cümlede birden fazla özne bulunabilir (Karahan, 2014: 19).*

Mutfağa girdiğinde, **üç oğlu ve kocası** hazırlanmış bir kahvaltı masasında onu bekliyordu. (26)

Babam ve Sezin birbirlerine çok benzerlerdi. (39)

Merter ve Belkız duyuyor. (59)

Aşklar, ateşli sevişmeler, şiddetli geçimsizlikler, doğumlar, ayrılıklar ertelenmişti. (63)

Gerçek sesler ve kahkahalar, biraz sonraki asıl bölüme saklanıyor gibiydi. (76)

ç. *Bazı cümlelerde öznelerden biri, diğerlerinin açıklayıcısıdır (Karahan,2014: 19).*⁵

⁵ Cümleye öznenin açıklayıcısı olarak girmiş cümleler için Vecihe Hatiboğlu, “Açıklayıcıdan Özne: Kendinden önce gelen sözcüğü belirten, açıklayan sözcüklere açıklayıcı denir. Bazı tümcelerde öznenin başka açıklayıcı da özne olarak bulunur” demektedir. Zeynep Korkmaz, “Açıklayıcı özne, bir cümlenin öznesini daha belirgin

‘Büyük Teyze’ dediği, annemizin bir akrabası, yakınlarda, bizim eski evimize tanışmıştı. (42-43)

İşte bu üçü, onlar, şimdi yanımdaki masada oturuyorlar. (67)

d. *Özne, bazı cümlelerde, bir kelime veya kelime grubu olarak yer almaz. Cümlenin öznesi, yüklemın taşıdığı şahıs ekinden anlaşılır. Şahıs ekinin işaret ettiği zamir, cümlenin öznesidir (Karahana, 2014: 20).*

(sen) Peki ama neden ikisini birden istemiyorsun? (24)

(ben) Bir türlü cesur ve özgüvenli olamıyor, korkuyordum. (40)

(ben) Annem hastaneye gittikten sonra da odasına hiç girmedim. (41)

(sen) Saçmalıyorsun ama!..(46)

(ben) Kıtırmir’le vedalaşmak için odadan kaçtım. (46)

(ben) Annem gibi olmak istemiyorum... (47)

(ben) Kuşkuyu da koltuk altlarımdan fişkırana pis bir koku gibi somutlaştıran bir dönem yaşıyordum. (48)

(onlar) Küçük bir barda buluştular. (56)

(ben) Çok da güç değil, o yazı pekâlâ hissedebiliyorum. (61)

(o) Ortaokuldayken kendi başına tıngırdattığı gitarla, lise yıllarında yaz akşamları bahçede küçük konserler vermeye başladı. (65)

(onlar) Nasıl olsunlar ki, gülmekten ve harf oyunundan yorulmuş, bir arada olmanın çok özlenmiş tadıyla sarhoş, bir özel boyutta yaşıyorlar. (67)

(ben) Onların burada, bu küçük barda birkaç saat birlikte olabilmek için, aylardır plan yaptıklarına inanıyordum. (69)

duruma getirmek, vasıflandırmak veya pekiştirmek için kullanılan ve yine özne durumunda olan kelime veya kelimeler” tanım ve terimini kullanmıştır.

(ben) Bilmiyorum ve pek de umursamıyorum. (76)

- *Şahıs zamirleri, öznenin vurgulanması gerektiğinde cümlede yerlerini alırlar (Karahan, 2014: 20).*

Onlar sanki yelkenlilere benzer. (17)

İlk kez kahvaltıyı **onlar** hazırlamıştı. (27)

-Kızlar, okuyup, büyük adam olun da, **siz** öğrenin şu Ünzile'nin anlamını hele!..(37)

e. *Gereklilik kipinin teklik 3. şahsının bazı kullanışlarında ve aynı işlevdeki –mak lazım / gerek kalıplı cümlelerde de özne bulunmaz (Karahan, 2014: 21).*

Ama çabuk **olmalı**, hemen davran, (2)

Bir de size **sormalı**, ya ben nereye gideyim? (3)

Hemen **kalkmalı** ve **yazmalı** şiirler, Yoksa şiir yazmaya kalkacak, (4)

- *Yüklemi birleşik fiil olan bazı cümlelerde özne, yüklem içinde yer alır, **özneli yüklem**ler, yüklem ve öznenin anlamca kaynaşmasından, deyimleşmesinden meydana gelmiştir (Karahan, 2014: 21).*

Azıcık soluk alabilmek için, sıcak olmayan bir nefes serinlik için özlemle **doluyordu gözleri**. (62)

Siz! dedi, **gözleri yuvalarından fırlamış**, üzerime akarak, (69)

f. *Hitap unsurları, yükleme bağlanmadıkları için özne değil cümle dışı ögedir. Bu ögenin anlam bakımından her zaman özne ile örtüşmesi şart değildir (Karahan, 2014: 21).*

“Ne kadar dalgınım **Tanrım!** (30) (özne: ben)

Tanrım sen beni koru! (47) (özne: sen)

Benim büyük aşkım Cessna bu! (59) (özne: bu)

Merter sen gerçekten çok bencilsin!(67) (özne: sen)

g. *Arka arkaya sıralanmış bazı cümlelerde özne ortak olabilir (Karahan, 2014: 22).*

(O) Çorba için krema sosu hazırladı ve ikisini de buzdolabına koydu. (11)

(O) Çantasını kontrol etti, küçük valizini sevgiyle okşadı. (9)

(O) Her yılın kasım ayının ortasına denk düşen gününde mutlaka çikolatalı bir pasta yapar, uzun uzun özenerek pastanın üzerine beyaz kremayla yaşını gösteren rakamları işlerdi. (11)

(O) Her şey hazır olunca, bitişikteki ucuz kuaföre saçlarını taratır, makyajını tazeler, o güne uygun, pek yeni sayılmayan, en yeni elbisesini giyer, yalnızca özel günlerde kullandığı pahalı parfümünü sürerdi. (12)

(O) Sakin ve huzurluydu. (28)

Beğenmediğin o dükkân hepimizi doyurdu, bu günlere getirdi. (67)

Belkız kalkıp bar kasasından bir jeton alıyor ve telefon ediyordu. (68)

Sıcak sinsidir; gülerek yaklaşır, güvenini kazanır insanların. (62)

ğ. *İsim cinsinden kelime grupları özne olabilir (Karahan, 2014: 22).*

Bol kekik, karabiber ve nane katınca, **kan kokusunun çiğ tadı** ölmüş, görünüşü de domates çorbasına benzemişti. (8) (özne: isim tamlaması)

Şarkıların hemen tümü o yılın taze zevkini yansıtırsa da, **doğum günü kokteyli** daima aynı şarkıyla başlardı. (12) (*özne: isim tamlaması*)

Şarkının sonu öyle hüzünlü ki, her keresinde gözyaşlarının yatıştırıcı serinliğini, acımasız bir kırbaç darbesi, yitirdiği bir şeyi geri isteyişini pekiştiriyor sanki... (14) (*özne: isim tamlaması*)

Kongrede tanıştıkları Amerikalı bir bilim kadını salık vermişti. (15) (*özne: sıfat tamlaması*)

h. *Cümle tahlillerinde yükleme sorulan kim, ne soruları, özneyi bulmaya yardım eder (Karahana, 2014: 23).*

(**Ben**) Çok severek yardımcı olurum. (26)

Çocuklar da babaları gibi yorgun görünüyorlardı. (28)

(**Onlar**) Beşi bir yerde, uzun uzun güldüler. (29)

Merter bira ısmarladı. (57)

1. *Cümlede özne ile yüklem arasında her zaman teklik-çokluk bakımından paralellik aranmaz (Karahana, 2014: 23).*

Özne olan çokluk insan isimleri, teklik ve çokluk yükleme bağlanır.

Evdeki cehennem alevleri sokaklara taşmaya, öbür evlere sıçramaya başladığında, hastane dönüşünden bir yıl kadar sonra, **annemle babam boşandılar**. (42)

Mektubu bulduklarında **hepsi** çok **telâşlanmış**, şaşkına dönmüş, deliler gibi **koşturmuşlardı**. (45)

Eski bir YAZ'ın sevincini böyle yürekten özlemelerine bakılırsa, **onlar** ancak has çocukluk arkadaşı **olabilirler**. (61)

- *Öznesi çokluk ekli bitki veya hayvan ismi olan cümlede, yüklem genellikle teklik, bazen de çokluk olur (Karahana, 2014: 23).*

Hay geveze ihtiyar kadın, hay adının mânâsını **kurtlar kuşlar, bilmez**, zevzek
Ünzile seni! (48)

Sıcağı en çok **yılanlar ve akrepler sever**. (62)

- *Özne olan cansız çokluk cansız isimleri genellikle teklik bazen de çokluk yükleme bağlanır (Karahana, 2014: 23).*

Çoraplar çok kirliydiler. (7)

Alp Dağları'nın başı, sıcak, ter içinde bir yazı hiç **yaşamamıştır**. (21)

Anaokulunda yaptığı bütün pencere resimleri sonsuza **bakardı**. (33)

Ama **ilaçlar** onu **iyileştirecekmiş**. (41)

i. *Özne ile yüklem arasında şahıs bakımından bir uygunluk bulunur. Öznesi değişik şahıslardan oluşmuş bir cümlede öznenin yükleme uyumlu olması gerekir (Karahana, 2014: 24).*

Dört günlük tatil boyunca **babam ve Seçil** o kadar üzerime **düştüler**. (45)

Merter ve Belkız duyuyor, kendisi duymaya cesaretsiz henüz. (58)

1.3.3. Nesne

Cümlede yüklem bildirdiği, öznenin yaptığı işten etkilenen öge, nesnedir. Nesne, sadece yüklemi geçişli fiil olan cümlelerde bulunur. Geçişli fiiller, nesneye yönelerek onu etkiler. Nesne, geçişli fiil cümlelerinin zorunlu ögesidir. Yani geçişli

filin gösterdiği hareketin nesne olmadan gerçekleşmesi mümkün değildir. Geçişsiz fiillerde ise kılış ve oluş öznenin üstündedir. Böyle fiiller nesne istemez (Karahana, 2014: 25).

Özellikleri:

a. *Nesne, fiile eksiz veya yükleme hâli eki ile bağlanır (Karahana, 2014: 25).*

Yeniden **saat kollarını ve bacaklarını** unuttu. (10)

Her şey hazır olunca, bitişikteki ucuz kuaföre **saçlarını** taratır, **makyajını** tazeler, **o güne uygun, pek yeni sayılmayan, en yeni elbisesini** giyer, yalnızca **özel günlerde kullandığı pahalı parfümünü** sürerdi. (12)

Yerinden kalktı, **camları** açtı. (29)

Haaa, unutmadan **size getirdiğim şu armağanları** da vereyim. (30)

Kitap okur, **resim** yapar, pencereden **öbür evlerin çatılarını** seyrederdi. (39)

Annem, **hayvanları** sevmezdi. (41)

b. *Yükleme hâli eki taşımayan nesnelere belirtisiz nesnedir, genel bir varlığı, bir türü karşılar (Karahana, 2014: 25).*

Okul kitaplarına **resimler**, ünite dergilerine **bulmaca resimler** çizerdi. (22)

Şarkılar mırıldanırdım böyle zamanlarda sessizce. (35)

c. *Yükleme hâli eki taşıyan nesnelere belirtili nesnedir, bilinen bir varlığı karşılar (Karahana, 2014: 25).*

Yüzlere plastik çiçeği yerlere serpiştirdi. (8)

Buzdolabından **bir gün önce pişirdiği çorbayı** çıkarttı. (8)

Bir hafta sonra, **bütün eşyasını ve anılarını küçük bir bavula doldurup, tüm ısrarla karşın köyüne dönmekte direnen Ünzile'yi** yolcu eden babası sordu. (51)

ç. *Belirtisiz nesne yüklemnin yanında yer alır. Belirtisiz nesne ile yüklem arasında daimî bir ilişki vardır. Bu sebeple yüklemle belirtisiz nesne arasına da / de, dahi, bile gibi kuvvetlendirme edatı ve soru eki dışında genellikle başka bir öge giremez. (Karahana, 2014: 26).*

Hem **kirli ayak**, hem **pislik**, hem de **toz** kokuyorlardı. (7)

(O) Kırmızı sprey boya ile duvarlara **dev çarpı** işaretleri, **şvastikalar** çizdi. (8)

(O) Video banda **Alp Dağları'na tırmanışı gösteren bir belgesel film** kaydetmişti. (8)

d. *Belirtili nesnenin cümle içindeki yeri değişkendir. Yükleme hâli eki, nesneye sadece belirlilik değil aynı zamanda söz dizimi içindeki yeri bakımından bağımsızlık da kazandırır (Karahana, 2014: 26).*

Fotoğraf malzemesi ve kimyasallar satan Karaköy'ün ünlü dükkânından aldığı siyanürü çorbaya boca etti. (8)

Usul usul karıştırarak **zehiri** iyice dağıttı domuz kanında. (8)

Kapıyı çekti ve çıktı. (9)

e. *Bir cümlede birden fazla nesne bulunabilir. Ancak bu nesnelere belirtisiz veya belirtisiz aynı cinsten olmalıdır. Belirtili ve belirtisiz nesnelere aynı cümle içinde yer alamaz (Karahana, 2014: 26).*

Hem **kirli ayak**, hem **pislik**, hem de **toz** kokuyorlardı. (7)

Yeniden **saat kollarını** ve **bacaklarını** unuttu. (11)

Her yıl **en sevdiği şarkıları** hiç üşenmeden tek bir kasete birbiri ardına kaydeder ve o akşam **bu kaseti** çalardı. (12)

f. *Bazı cümlelerde nesnelere biri diğerlerinin açıklayıcısıdır (Karahan, 2014: 27).*

(O) Kırmızı spreyle boya ile duvarlara **dev çarpı işaretleri**, **şvastikalar** çizdi. (8)

g. *Art arda sıralanan bazı cümlelerde nesne ortak olabilir (Karahan, 2014: 27).*

Neden **bu şarkıyı** çok severdi, ilk kez nerede duymuştu, yanında kim vardı o sırada ya da bu şarkıyı gerçekten seviyor muydu? (12)

Beğenmediğin o dükkân **hepimizi** doyurdu, bu günlere getirdi. (67)

ğ. *İsim cinsinden kelime grupları cümlede nesne görevi yapabilir (Karahan, 2014: 28).*

Haaa, unutmadan **size getirdiğim şu armağanları** da vereyim. (30)

Kitap okur, resim yapar, pencereden **öbür evlerin çatılarını** seyrederdi. (39)

1.3.4. Yer Tamlayıcısı

Cümlede yönelme, bulunma ve uzaklaşma bildirerek yüklemi tamamlayan öge, yer tamlayıcısıdır. Bu öge, bazı cümlelerin zorunlu, bazılarının da yardımcı

ögeleridir (Karahana, 2014: 29).

a. *Bu öge, yükleme yönelme (-A), bulunma(-DA), uzaklaşma(-DAN) hâli ekleriyle bağlanan bir kelime veya kelime grubudur. Yer tamlayıcısı mutlaka bu eklerden birini taşımalıdır (Karahana, 2014: 29).*

Aynı barda, küçücük yan masada oturuyor, emek verip, dikkatle izliyorum onları.
(61)

Sait Faik'in o çok sevdiği öykülerinden bir tanesini **adada** çekecekti. (64)

Türk basınında çıkan haberlerden seçmeler yapıp, **İngilizce ve Fransızcaya** çeviriyor, teleks ve telefonla **o yabancı ülkeye** bu haberleri geçiyordu. (64)

Karanlık çökmeye yüz tutarken, onlar **Trio'dan** çıkar, **yakınlardaki büyük havuzlu, yemyeşil, kuğulu parka** yürürlerdi. (72)

b. *Bir cümlede birden fazla aynı veya ayrı cinsten yer tamlayıcısı bulunabilir (Karahana, 2014: 29).*

Kaçacaktı **buradan, mobilya işinden, angaryalardan, başkasının yaşamını prova etmeklerden, 'iyi insan' olmak zorunda kalışlardan...tümünden, tümünden** kaçacaktı. (71)

Yaz tatilinde Efes'te 'Yedi Uyuyanlar Mağarası'nı gezip, dini inançlarından ötürü Roma İmparatoru'ndan saklanan yedi genç adamın efsanesini öğrendikten beri, **sevdiklerini yalnız bırakmamak için onlarla birlikte uyuyan bu köpeğe** tutkusal bir yakınlık duymuştum. (43)

c. *Bazı yer tamlayıcıları, kendilerinden önceki yer tamlayıcılarının açıklayıcısıdır. (Karahana, 2014: 30)*

Onların **burada, bu küçük barda** birkaç saat birlikte olabilmek için, aylardır plan yaptıklarına inanıyordum. (73)

ç. *Yönelme ve uzaklaşma hâli ekli yer tamlayıcıları, isim cümlelerinde çok az kullanılır. Bulunma hâli ekli yer tamlayıcıları ise her cümlede bulunabilir (Karahan, 2014: 30).*

Çok yükseklerde daima kar vardır. (18)

Yazları Alp Dağları'nın dumanlı başında hâlâ kar vardır. (21)

d. *Yönelme, bulunma ve uzaklaşma hâli ekli tarz, zaman ve miktar zarfları yer tamlayıcısı değildir (Karahan, 2014: 30).*

Kocası **çoktan** işinde, çocukları okuldadır ve onun gününü gün edeceği yüzlerce olanağı vardır. (14)

Değişik yaz işleri bulup, **yurt dışına çıktığı yıllarda** bir yol yaratıp, film setlerine gidiyor, yönetmenlerle söyleşiler yapıyor, dergilerde sinema yazıları yazıyor, nerede, ne iş yaparsa yapsın, bütün antenleri sinemaya dönük yaşıyordu. (63)

Ortaokuldayken kendi başına tıngırdattığı gitarla, **lise yıllarında** yaz akşamları bahçede küçük konserler vermeye başladı. (65)

Soluğu tıkanıyor, yüreği alarma geçiyordu **çoşkudan** (70)

e. *İsim cinsinden kelime grupları yer tamlayıcısı olabilir (Karahan, 2014: 31).*

Seni **çaresiz ve bakımsız görmeye** içim elvermez. (20) (*yer tamlayıcısı: isim fiil grubu*)

Tomris'in **gazete ve dergilerde** fotoğraflarını gördü sonraları. (24) (*yer tamlayıcısı: bağlama grubu*)

Ünzile'nin iki yılda aniden yaşlanan yüreği **bu tartışmaya** dayanmıyor, hastalanıyordu. (49) (*yer tamlayıcısı: isim fiil grubu*)

İnşallah, helâl süt emmiş bir kısmetin çıkar da, **çoluk çocuğa** karışır... (49) (*yer tamlayıcısı: tekrar grubu*)

Benim varlığımdan ve onları okumakta olduğumdan habersizler. (68) (*yer tamlayıcısı: bağlama grubu*)

İlk kez, **içlerinde çok sayıda profesyonel müzisyenin de bulunduğu bir kitleye**, (*yer tamlayıcısı: sıfat tamlaması*) ilk kez böyle önemli bir kültür merkezinde vereceği bu resitalin gücü de **'ilk'lerin gizemli albenisinde** saklı olmalıydı. (71) (*yer tamlayıcısı: isim tamlaması*)

Merter, **eşlik etme sanatında usta olacak tüm donanıma, zerâfete, inceliğe** (*yer tamlayıcısı: sıfat tamlaması*) sahipti ve öbür ikisi, o sıralarda tamamen bilinçsizce, **böylesi bir dostun nimetlerinden** yararlanıyorlardı. (73) (*yer tamlayıcısı: isim tamlaması*)

Gönüllerinde taht kurmuş, o yalnızca üçüne özel sıcak yazın anılarını canlandırmak için, yaşadıkları ayrı kentlerden toparlanıp geldikleri bu, başkaları için son derece sıradan barda, sessizce içkilerini içtiler, somurtarak. (76) (*yer tamlayıcısı: sıfat tamlaması*)

f. *Cümle tahlillerinde yükleme sorulan* kime, kimde, kimden, neye, nede, neden, nereye, nerede, nereden *soruları bu ögeyi bulmayı kolaylaştırır* (Karahana, 2014: 31).

Öğleden sonra yalnız kaldı **evde**. (12) (*nerede?*)

Evine gelmem, **dışarıda bir yerde** buluşalım. (20) (*nerede?*)

Seni **çaresiz ve bakımsız görmeye** içim elvermez. (20) (*neye?*)

Kocasına hiç benzemiyordu. (26) (*kime?*)

Sonra da bu kötü ikiz kadar, onu çok seven **Ünzile'den** de soğumuştı, kimbilir...
(42) (*kimden?*)

Karanlık çökmeye yüz tutarken, onlar **Trio'dan** çıkar, yakınlardaki büyük havuzlu, yemyeşil, kuğulu parka yürürlerdi. (72) (*nereden?*)

1.3.5. Zarf

Zaman, tarz, sebep, miktar, yön, vasıta ve şart bildirerek yüklemi tamamlayan cümle ögesi, zarftır. Zarf, cümlenin genellikle yardımcı ögesidir. Seyrek olarak bazı cümlelerde zorunlu öge olabilir (Karahan, 2014: 32).

a. *Zarf görevi yapan kelime ve kelime grupları yüklemi zaman, tarz, sebep, miktar, yön, vasıta ve şart bildirerek tamamlar (Karahan, 2014: 32).*

Sezin'le aynı okulda, **aynı sınıfta okuduğumuz için** yine **her gün** görüşebiliyorduk.
(43) (*sebep, zaman*)

Bazen / yaptığı o ürkünç resimleri göstermek için beni odasına çağırırdı, ama eşikten içeri adım atmaya bile cesaret edemezdin. (41) (*zaman / sebep*)

O sabah erkenden, yola çıkmadan az önce telefon çaldı. (46) (*zaman*)

Annemse **çok** içiyordu. (49) (*miktar*)

Müzik insanın kanına bir kez girerse, hiçbir irade onu oradan sökemez; öz irade dahi... (65) (*şart*)

Blanc tepesi **bulutlara doğru** uzanır falan... (29) (*yön*)

Eliyle bacaklarını ve çarşafı yokladı. (27) (*vasıta*)

Usul usul karıştırarak zehiri **iyice** dağıttı domuz kanında. (8) (*tarz*)

b. *İsimler eksiz veya yön, eşitlik, vasıta hâli ve diğer bazı hâl ekleriyle; fiiller de*

zarf-fiil ekleriyle cümlede zarf görevi yaparlar (Karahan, 2014: 33).

Neden yıllarca Elvis'le demlendiğine de kızdı, öfkeleni **günlerce**. (13)

Ağrılıkça bilirim yüreğimin yerini. (30)

Hem babanızı, hem sizleri ve Kıtımır'i, hem de beni memnun etmeyi **iyi** biliyor keheşan. (45)

Kapanınca yeniden çalışıyordu. (46)

Acı çektirerek, bezdirerek, südürerek yorar insanı. (62)

Duştan **çıkarken** yeniden terliyordu bedenler. (62)

Yaşlanmadan, uzun yaşayamazsınız! (71)

Çok severek yardımcı olurum. (75)

c. Bir cümlede aynı veya ayrı türden birden fazla zarf bulunabilir. Aynı cinsten zarfların bir arada bulunduğu bir cümlede, genellikle zaman zarfı diğer zarfların önünde yer alır. Miktar bildiren zarflar ise yüklem hemen yanındadır (Karahan, 2014: 33).

Sonsuzluğu duyabilmek, hissedip koklayabilmek için /çok uğraştım. (33)

Bütün organlarım **özenilerek** yerine yerleştirilmiş, **birbirleriyle uyumu gözetilerek** renklendirilmişti. (34)

Bazen / yaptığı o ürkünç resimleri göstermek için beni odasına çağırıldı (41)

Mektubu bulduklarında hepsi **çok** telâşlanmış, şaşkına dönmüş, **deliler gibi** koşturmuşlardı. (45)

Kapanınca / yeniden çalışıyordu. (46)

Acı çektirerek, bezdirerek, südürerek yorar insanı. (62)

Asansörlere meydan okumaya bayıldığından beş kat merdiveni **tıkır tıkır** inip, **tıkır tıkır** çıkan oydu. (64)

Babasının aniden rahatsızlanması üzerine / apar topar dönmüştü memlekete. (66)

Hemen, / babası ile işi iyileşir iyileşmez kaçacaktı. (71)

ç. *Bazı zarflar, kendilerinden önceki diğer zarfların açıklayıcısı olabilir (Karahana, 2014: 35).*

Belki de ilk tanıştıklarında, / birbirlerine âşık olduklarında kocasıyla dinlemişti. (12)

Babası iyileşene dek, kısa bir süre için, / yalnızca kısa bir süre için, / kesinlikle geçici olarak / mobilya işine göz kulak olmak üzere ülkeye döndü. (67)

d. *Art arda sıralanan bazı cümlelerde zarf ortak olabilir (Karahana, 2014: 35).*

Mektubu bulduklarında hepsi çok telâşlanmış, şaşkına dönmüş, deliler gibi koşturmuşlardı. (45)

Soluğu tıkanıyor, yüreği alarma geçiyordu **çoşkudan** (70)

e. *Zaman, tarz, sebep, vasıta, miktar, yön ve şart bildiren bütün kelime grupları cümlede zarf görevi yapabilir (Karahana, 2014: 36).*

Yeni eve taşınır taşınmaz, babam, bana yıllardır hep istediğim şahane bir armağan aldı. (42) (zarf: zarf fiil grubu)

Duştan çıkarken yeniden terliyordu... (62) (zarf: zarf fiil grubu)

Emre ve Merter, **Belkız'ı beklerken/ mırıl mırıl** konuşur, **alçak sesle** gülerlerdi. (zarf: zarf fiil grubu, tekrar grubu, sıfat tamlaması)

f. Cümle tahlillerinde yükleme sorulan nasıl, ne zaman, ne ile, kiminle, hangi şartlarda, kim tarafından, niçin, ne kadar, hangi yöne gibi sorular, zarf ögesini bulmayı kolaylaştırır (Karahana, 2014: 36).

Belkız'ın çalıştığı binanın merdivenlerine ilk gelen, **oturup**, öbürlerini bekliyordu. (71) (nasıl)

Müzikle **yıkandıkça** serpildi, **serpildikçe** ilerledi, **ilerledikçe** daha çok sevdi. (65) (nasıl)

Hemen, babası ile işi **iyileşir iyileşmez** kaçacaktı. (71) (ne zaman)

Güçlkle ayağa kalkıp, ayaklarını sürüyerek odadan çıkarken (ne zaman) **yan gözle, ürkerek** karısını izliyordu. (27) (nasıl)

Annemse **çok** içiyordu. (49) (ne kadar)

Blanc tepesi **bulutlara doğru** uzanır falan... (29) (hangi yöne)

1.3.6. Cümle Dışı Unsurlar

Cümlenin herhangi bir yerinde bulunan, ancak kuruluşuna katılmayan ve dolaylı olarak cümlenin anlamına yardımcı olan öğelerdir. Cümle dışı öğeler, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf gibi yüklem tamamlayıcısı değildirler. Bu öğeler, yüklem tamamlayıcısı olan öğelerin aksine açıklama, pekiştirme vb. işlevlerle cümleye yardım eder ve cümleleri çeşitli anlam ilişkileri çerçevesinde birbirine bağlarlar (Karahana, 2014: 36).

Özellikleri:

a. Ünlemler, ünlem grupları, hitaplar, bağlama edatları cümle dışı öğelerdir (Karahana, 2014: 37).

Hem yapacaklarım var daha! (2) (*bağlama edatı*)

Şu bizim romancı ve hikayeciler! **Maazallah**, halimiz ne olacak?' (4) (*hitap-ünlem grubu*)

Hiç değilse bugün kendi seçimini yapabilmeliydi! (11) (*bağlama edatı*)

Hay Allah, ben daha bir hafta var diye biliyordum! (12) (*hitap-ünlem grubu*)

Hâlâ bilmiyorum. **Fakat**, 'tehlikeli' ve/veya 'düşman' kabul edilen bir ülke olduğunu anımsıyorum. (65) (*bağlama edatı*)

b. *Açıklama cümleleri ve ara sözler de cümle dışı ögedir. Açıklama cümlelerine, yazılı anlatımda iki çizgi veya iki virgül arasında, parantez içinde rastlıyoruz. Ki bağlama edatı da açıklama cümlelerinin başında yer alabilmektedir (Karahana, 2014: 37).*

Kaldı ki, bu üçünün kendi dışlarındaki dünyaya kapıları kalmamıştı. (57)

Yaşamı boyunca 'iyi' den başkası olamayacak Merter biliyor ki, **böyle varoluşundan sıkılsa da**, hiç çaresi yok. (60)

c. *Cümle dışı ögeler, cümlenin her yerinde, başında, ortasında; sonunda bulunabilir (Karahana, 2014: 38).*

Dersin **ki**, "Sağır kulağa sözüm yok, köre ne göstereyim (3)

En fenası, bunu babama hiç belli edemedim. (40)

2. CÜMLE ÇEŞİTLERİ

2.1. CÜMLELERİN BAĞLANMA ŞEKİLLERİ

Duygular, düşünceler, olaylar ve durumlar, cümle veya cümlelerden meydana gelen dil birlikleri ile karşılanır. Cümle, dilin en küçük anlatım birimidir. Anlamı bütün boyutlarıyla yansıtmada tek bir cümlenin yeterli olmadığı durumlarda, cümlelerden meydana gelen dil birliklerine başvurulur. Bu birlikler, çok boyutlu bir anlatım için yan yana gelen cümlelerin bağlama edatlarıyla, ortak cümle öğeleriyle, ortak kip /şahıs ekleriyle ya da çeşitli anlam ilişkileriyle birbirlerine bağlanmalarından oluşurlar (Karahan, 2014: 85).

2.1.1. Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler

Türkçede cümleler arasında bağlantıyı sağlayan çok sayıda bağlama edatı vardır. Bu edatlar yardımıyla aralarında anlam ilişkisi olan iki veya daha fazla cümleyi birbirine bağlamak mümkündür. Edatların görevi, sıralama, karşılaştırma, benzetme, açıklama, sebep, sonuç, amaç, karşıtlık, eşitlik, beraberlik vb. anlamlarla cümleleri birbirine bağlamak, aralarındaki ilişkiyi vurgulamak ve ilişkinin yönünü belirlemektir. Bağlantıyı, başka unsurlar da destekler, pekiştirir (Karahan, 2014: 85).

2.1.1.1. “Ki” Bağlama Edatı İle Bağlanan Cümleler

Ki bağlama edatı, cümleler arasında bağlantıyı sağlayan edatların en işlek olanlarından biridir.

Ki, bir cümleyi bir cümleye/cümle topluluğuna, bir cümle topluluğunu da bir başka cümleye/cümle topluluğuna bağlayarak bunlar arasında açıklama, sıralama, karşılaştırma, sebep, sonuç, amaç gibi anlamlar çerçevesinde ilişkiler kurar.

Tanyanlar bilir ki Yahya Kemal ile beraber olmak, onu dinlemek bir lezzettir. AHT (Karahana, 2014: 85)

Dersin **ki**, “Sağır kulağa sözüm yok, köre ne göstereyim” (3)

Kaldı **ki**, bu üçünün kendi dışlarındaki dünyaya kapıları kalmamıştı. (57)

Ki'nin bağladığı cümle topluluklarında iç bağlantı, aşağıdaki örneklerde olduğu gibi başka edatlarla, diğer ortak unsurlarla veya anlam ilişkisi ile sağlanır:

Medeniyet öyle kuvvetli bir ışıktır ki ona bigâne olanları yakar, mahveder. A (Karahana, 2014: 86)

Şarkının sonu öyle hüznü **ki**, her keresinde gözyaşlarının yatıştırıcı serinliğini, acımasız bir kırbaç darbesi, yitirdiği bir şeyi geri isteyişini pekiştiriyor sanki... (14)

Nasıl olsunlar **ki**, gülmekten ve harf oyunundan yorulmuş, bir arada olmanın çok özlenmiş tadıyla sarhoş, bir özel boyutta yaşıyorlar. (67)

Bu yapıda, ki edatı ile bağlanan dil birliklerinden biri ana cümle / cümleler, diğeri de ana cümle/cümleleri zaman, tarz, nesne vb. bakımlardan tamamlayan yardımcı cümle/cümlelerdir. Bunların söz dizimi içindeki yerleri değişkendir.

Ana cümle/cümlelerin başta, yardımcı cümle/cümlelerin sonda bulunduğu yapılar, Türkçenin söz dizimi kurallarına uygun değildir. Bu sıralanışta Farsçanın etkisi görülmektedir. Bilindiği gibi Türkçede ana unsur sonda bulunur (Karahana, 2014: 86).

Her bedeninin ayrı bir dili, ayrı bir tarzı vardır **ki** bu, konuşan dilden daha güçlüdür çoğu kez. (57)

Paris, Londra'ya o kadar uzak sayılmaz **ki**... (22)

Romanı defalarca okuyup, hatmettikçe küçük kızla öylesine özdeşleşmiş, onunla birlikte Alp Dağları'nda öyle gizler paylaşmıştı **ki**, o yaz okullar açılana dek elinden çizgi roman, dilinden Alp Dağları düşmemiş, aklı ve düşleri Alper'de yaşanacak o serüvenle dolmuştu. (22)

Ne bilsin **ki** o! (23)

Ana cümle / cümlelerin sonda, yardımcı cümle / cümlelerin başta bulunduğu yapılar ise cümlelerin sıralanışı bakımından Türkçeye uygunluk gösterir (Karahan, 2014: 87).

Keyfin keyfini unutmamış, unutmuyor insan demek **ki**... (26)

Öyle **ki**, olmayan şeylere inanır, ardından sanrılar içinde kıvrınır, kendini yer bitirirdi. (42)

Öyle **ki**, hazır triko giymemin bana annesizliği çağrıştıracaklarını düşünerek, rengârenk el örgüleri sardı o kış boynuma. (43)

Dört günlük tatil boyunca babam ve Seçil o kadar üzerime düştüler, bana öyle bebek muamelesi yaptılar **ki**, onlarla gittiğime, gideceğime bin pişman oldum. (47)

Vallahi anneni bile korkutmuşsun, bak seni ne çok seviyormuş **ki**, perperişan oldu kadın. (49)

Annemin odasına hiç girmezdim **ki**... (49)

Çünkü gerçekten her uçağı tanıyorsa, bu konuya çok emek vermiş, tanımadan uyduruyorsa, öğrenmeye nice hevesli olduğu anlaşılıyor **ki**, her ikisi de yeterince hüznü çağrışımlar yüklüyor insana... (59)

Yaşamı boyunca 'iyi'den başkası olamayacak Merter biliyor **ki**, böyle varoluşundan sıkılsa da, hiç çaresi yok. (60)

Turizmcilik, saatlerini aylar önceden eğlenmeye ve dinlenmeye kurmuş insanlara başlama zili çalmaktan başka neydi **ki**? (67)

Ama o YAZ öyle sıcaktı **ki**, âşıklar da umursuyordu. (69)

Demek **ki**, evlâtlarından umudu kesmekte aceleci davranmıştı belki de artık yavaş yavaş çalışmadan yaşamayı öğrenmeli, biraz evlât-günü görmeliydi... (70)

Neyse **ki** üçü bir aradaydılar. (71)

Bir arada o denli eğleniyorlardı **ki**, dargınlığa hiç dayanamıyorlardı. (75)

2.1.1.2. “Ve” Bağlama Edatı İle Bağlanan Cümleler

Ve edatı, iki veya daha fazla cümleyi/cümle topluluğunu sıralama, sebep, sonuç vb. anlam ilişkileri ile birbirine bağlar. Ve ile bağlı cümlelerde, bağlantıyı gösteren başka ortak unsurlar da bulunabilir (Karahan, 2014: 87).

Ama ya duyanlar, ya görenler **Ve** seni pek sevenler? (3)

Hemen kalkmalı **ve** yazmalı şiirler, Yoksa şiir yazmaya kalkacak,

Şu bizim romancı **ve** hikayeciler! (4)

Çok işi vardı **ve** saat beşte her şey hazır olmalıydı. (7)

İnsan yaşayamaz, mutlu olamaz, sevinç duyamaz bir koku oluştu **ve** çabucak dağıldı evin içine, bütün köşe ve kıvrımlara sindi, tamamen çöreklendi. (8)

Çorba için krema sosu hazırladı **ve** ikisini de buzdolabına koydu. (9)

Kapıyı çekti **ve** çıktı. (9)

Her yıl en sevdiği şarkıları hiç üşenmeden tek bir kasete birbiri ardına kaydeder **ve** o akşam bu kasedi çalardı. (12)

Kocasını çoktan işinde, çocukları okuldadır **ve** onun gününü gün edeceği yüzlerce olanağı vardır. (14)

Çaresiz ve bakımsız! (20)

Çaresiz ve bakımsız mı? (20)

Paris, Paris'tir **ve** o kadın, çok istemesine karşın otuz yedi yaşına dek oraya gidememiştir... (22)

Hâlbuki biyolog olsaydı **ve** kızını alıp, Alp Dağları'na araştırma gezisine götürseydi meselâ... (22)

Sanki bilerek, isteyerek, kızını üzme için biyolog olmamıştı **ve**... (22)

Sen kendini önemsemez **ve** saygı göstermezsen, hiç kimse seni... (22)

Hâlâ adının anlamını öğrenemedi, ama artık her önüne gelene sormaktan caydı, ancak gözünün tuttuklarına yaklaşıyor **ve** gururla araştırıyor adını. (37)

Daima kendi evinde yaşadı **ve** bunun kendi seçimi olduğunu ince ince vurguladı. (45)

İşini gücünü bırakıp, ivedilikle öbür ikisine telefon etti **ve** Hikmet'in aslında gerçek bir kokoreççi, anlattığı özyaşam öyküsünün tamamen doğru olduğunu haber verdi. (74-75)

Yaşamamış olanlar, yaşlılık yıllarında hep bunun için didinirler ama geç kalanlar için gençliğin taze coşkusu artık ekşimsi, kekrek, bayat **ve** hüznüldür. (77)

Gözlerini kısıp iyice baktılar **ve** sonra dehşetle donup kaldılar. (77)

2.1.1.3. Diğer Bazı Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler

Cümleler arasında birbirinden farklı anlam bağlantıları kuran farklı yapılarda pek çok bağlama edatı vardır (Karahana, 2014: 89).

Sizin için de kolay olmayacağını biliyorum, **ama** başaracağız. (30)

Dedim ya, insanlar tuhaftır diye, **ama** bazıları daha çok tuhaftır. (66)

Tomris hep böyleydi, hâlâ **da** böyledir. (19)

Hem babanızı, **hem** sizleri ve Kıtırmir'i, **hem de** beni memnun etmeyi iyi biliyor kehkeşan. (45)

Ne doğru dürüst baş başa kaldılar, **ne** doya doya eğlendiler, **ne de** birlikte uyudular. (47)

Herhangi bir yerde, saatte ve ruh durumunda, içinde şeker olan herhangi bir yiyeceği hayal etmesi ve onun hakkında **ya** çevresindekileri acındıracak bir özlem baladı **ya da** hemen herkesi tahrik edecek bir lezzet şaheseri yaratması onu tanıyanları hiç şaşırtmıyor. (60)

Dertlerini, içinde biriktirdiği boşluğu mu, **yoksa** çocuklarının ve kocasının plânlarını mı? (24)

2.1.2. Ortak Cümle Öğeleriyle Bağlanan Cümleler

Art arda sıralanan cümleler arasındaki anlam ilişkisi, ortak cümle öğeleri ile de sağlanabilir. Bağlantıyı, gerektiğinde başka unsurlar destekler, pekiştirir (Karahana, 2014: 91).

2.1.2.1. Ortak Yüklemler

Eliyle bacaklarını (yokladı) ve çarşafını **yokladı**. (27)

Hepinizi **seviyorum**, tek tek her birinizi. (29)

O tatilden sonra her şey (değişti) ve herkes **değişti**. (47)

2.1.2.2. Ortak Özneller

Tomris hep böyleydi, hâlâ da böyledir. (19)

(**O**) Ama hiç beklemediği bir acıyla yüzünü buruşturdu, elini sırtına dayadı, inleyerek konuştu: (26)

İnsancıl (dır) ve şefkatlidir **o**. (28)

Onlara sunduklarının tümü, o istediği için vardı, istemezse olmazdı. (28)

Evi **biz** temizleriz, birilerini tutarız. (29)

Sen istirahat et, dinlen, gez, alışveriş yap... (29)

Yemin ederim, o mektubu **ben** yazmadım. (33)

(**O**) Hâlâ adının anlamını öğrenemedi, ama artık her önüne gelene sormaktan caydı, ancak gözünün tuttuklarına yaklaşıyor ve gururla araştırıyor adını. (37)

Mektubu bulduklarında **hepsi** çok telâşlanmış, şaşkına dönmüş, deliler gibi koşturmuşlardı. (45)

Merter, mobilya işinin bir ucundan tutmuş, isteksizce ortama alışmaya çalışıyor, bir yandan da babasının iyileşip, işin başına döneceği saat takvimini, terhis bekleyen asker gibi gün gün sayıyordu. (70)

(**Ben**) Bilmiyorum ve pek de umursamıyorum. (76)

2.1.2.3. Ortak Nesneli Cümleler

Neden **bu şarkıyı** çok severdi, ilk kez (**bu şarkıyı**) nerede duymuştu, yanında kim vardı o sırada ya da **bu şarkıyı** gerçekten seviyor muydu? (12)

Galiba küçümsüyor **eski okul arkadaşını** ve hiç anlamıyor, hiç, hiç hiç!.. (24)

Keyfin keyfini unutmamış, unutmuyor insan demek ki... (26)

Beğenmediğin o dükkân **hepimizi** doyurdu, bu günlere getirdi. (67)

2.1.2.4. Ortak Yer Tamlayıcılı Cümleler

Reçelli ekmekten ısırıldı, (reçelli ekmekten) çıtır çıtır bir lezzet aktı ağzına; vişne reçelinin ekşiyle tatlısının aykırı lezzeti. (27)

Sonsuzluk, bu denli açık, anlaşılır, bu kadar yakındı **Sezin'e**. (34)

2.1.2.5. Ortak Zarflı Cümleler

Neden yıllarca Elvis’le demlendiğine de kızdı, (Neden yıllarca Elvis’le demlendiğine) öfkeleni günlerce. (13)

Mektubu bulduklarında hepsi çok telâşlanmış, (**Mektubu bulduklarında**) şaşkına dönmüş, deliler gibi koşturmuşlardı. (45)

Soluğu tıkanıyor(**çoşkudan**), yüreği alarma geçiyordu **çoşkudan**. (70)

2.1.2. Ortak Kip / Şahıs Ekleriyle Bağlanan Cümleler

Cümleler arasındaki anlam ilişkisini sağlamada ortak kip / şahıs eklerinin de rolü vardır. Bu ekler her cümlede tekrarlanabilir. Ancak tekrardan gerektiğinde kaçmak üzere bu eklerin bir kısmı son cümleye kaydırılabilir. Yükleme isim olan cümlelerde kip ekinin, tek kipli fiillerde şahıs ekinin, birden fazla kipli fiillerde ise ikinci veya üçüncü kip eki ile şahıs fiilinin son cümlede kullanılması, cümleler arasındaki anlam ilişkisini pekiştirir (Karahan, 2014: 92).

Çocukken de böyle oturur(du), düşler kurardı yatağında. (26)

“Evet ya, çok değişik(ti) ve... ve ilginçti hayatım.” (28)

İnsancıl (dır) ve şefkatlidir o. (28)

Cümleler, birden fazla cümle ögesi ve kip ekiyle de birbirine bağlanabilirler (Karahan, 2014: 93).

Nefeslerini tutmuş(lardı), onu dinliyor(lardı), anlamaya çalışıyorlardı. (29) (ortak nesne / ortak kip eki)

Sonsuzluk, bu denli açık(tı), anlaşılır(dı), bu kadar yakındı Sezin’e. (34) (ortak özne / ortak yer tamlayıcısı / ortak kip eki)

Değişik yaz işleri bulup, yurt dışına çıktığı yıllarda bir yol yaratıp, film setlerine gidiyor(du), yönetmenlerle söyleşiler yapıyor(du), dergilerde sinema yazıları yazıyor(du), nerede, ne iş yaparsa yapsın, bütün antenleri sinemaya dönük yaşıyordu. (ortak kip eki / ortak özne)

Merter, mobilya işinin bir ucundan tutmuş(tu), isteksizce ortama alışmaya çalışıyor(du), bir yandan da babasının iyileşip, işin başına döneceği saat takvimini, terhis bekleyen asker gibi gün gün sayıyordu. (70) (ortak özne / ortak kip eki)

2.1.3. Anlam İlişkisiyle Bağlanan Cümleler

Bir metin, art arda sıralanan ve aralarında çeşitli anlam ilişkileri bulunan cümlelerden meydana gelir. Cümleler arasındaki bu ilişkiler sadece bağlama edatları, ortak cümle öğeleri, ortak kip / şahıs ekleri ile sağlanmaz; şahıs, zaman, mekân, nesne ve harekete ait kavramlarda karşılaştırma, açıklama, büyüklük-küçüklük, azlık-çokluk, genellik-özellik vb. bakımlardan sıralama, dereceleme; zıt veya benzer kelimelerle oluşturulan anlam paralelizmi, aynı kavram alanına giren kelimeler, iyelik ekleri ve genel olarak bazı içerik özellikleri de cümleler arasındaki anlam ilişkisini sağlamada yeterli olabilmektedir (Karahana, 2014: 94).

Yazacak ilginç bir şey yoktu yaşamında; yazmadı! (24)

Yatakta doğruldu, yatak bambaşkaydı. (26)

Sulukları hızlandı, elleri titredi, saat çoktan öğleyi geçmiş, saatin takvimi 17 Kasım'ı gösteriyordu. (30)

Yemin ederim, o mektubu ben yazmadım. (31)

Biraz sinirleri bozukmuş, düşüncelerini toparlayamıyormuş, anneannemizden geçen kalıtsal bir hastalığı varmış, o kadar. (41)

Müzikle yıkandıkça serpildi, serpildikçe ilerledi, ilerledikçe daha çok sevdi, yeniden keşfetti, gelişti. (65)

Merter bekliyordu, bir an önce bu sıkıntıdan kurtulmaya ve yeniden kaçıp, uzaklara, çok uzaklara gitmeye ayarlamıştı iç saatlerini. Çekip gidecekti. Kaçacaktı. (70-71)

2.2. YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

Cümlenin yüklemi, ekle veya eksiz olarak yargı yüklenmiş bir fiil veya isimdir. Yüklemın isim veya fiil oluşu, sadece anlamı değil cümle öğelerinin türünü ve cümle içindeki yerini de etkiler (Karahana, 2014: 96).

2.2.1. Fiil Cümleleri

Yüklemi çekimli bir fiil veya birleşik fiil olan cümlelerdir. Kip ve şahıs bildiren bütün fiiller yargı taşır. Bu yargı, emir kipinin 2. şahsı dışında daima ekle yapılıır. Her türlü kılış ve oluş, fiil cümleleri ile karşılanır (Karahana, 2014: 96).

Özellikleri:

a. *Geçişli fiil cümlelerinde, cümle öğelerinin hepsi bulunabilir (Karahana, 2014: 96).*

(O)(ö) Uzun ağlama nöbetleri, günler süren iştahsızlık dönemleri, anımsamaktan ürktüğüm o ‘çocukluğumun soğuk geceleri’nde (z), beni (n) sevgisi, sabrı ve şefkatinden dokuduğu yorgana (yt) sarıp sarmalıyor(y), göğsüne, tam yüreğinin üzerine(yt) bastırıyordu. (y)(40)

b. *Geçişsiz fiil cümlelerinde nesne bulunmaz (Karahana, 2014: 96).*

İnsan yaşayamaz, **mutlu olamaz**, sevinç duyamaz bir koku **oluşturdu** ve çabucak **dağıldı** evin içine, bütün köşe ve kıvrımlara **sindi**, tamamen **çörelendi**. (8) (geçişsiz fiil)

Bir türlü cesur ve özgüvenli **olamıyor**, **korkuyordum**. (40) (geçişsiz fiil)

Gülümsedim. (72) (geçişsiz fiil)

c. *Geçişsiz-edilgen fiilli cümlelerde özne yoktur (Karahan, 2014: 96).*

Ya da böyle olduğu sanılır. (56)

Hep böyle olması beklenir. (56)

Oysa tek tek bakıldığında, bütün organlarım özenilerek yerine yerleştirilmiş, birbirleriyle uyumu gözetilerek renklendirilmişti. (34)

2.2.2. İsim Cümleleri

Yüklemi bir isim veya isim grubu olan cümlelerdir. İsim ve isim grupları, "i-" ekfili ile görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kipinde çekime girerek yüklem görevi yaparlar. İsim cümlelerinde, kip eki taşımayan yüklem, geniş zaman kipindedir. Bu ve diğer bazı kiplerde, anlamı pekiştirmek veya yükleme ihtimal anlamı katmak üzere -Dlr eki de kullanılır (Karahan, 2014: 96).

Aslında isim unsuru yüklem olurken mutlaka bir fiille olur. Ancak bu fiillerin bir kısmı yüzey yapıda gözükmez. Örneğin: İyiyim ifadesi Eski Türkçede er->>i- fiili ile yüklemleşir. Dolayısıyla bazı araştırmacılar isim cümlesini kabul etmezler (Bk. Uğurlu, 2009: 399-412).

Özellikleri:

a. *İsim cümleleri, genellikle iki ögeden, özne ve yüklemden meydana gelir (Karahan, 2014: 97).*

Hiçbir zaman genç olmamış, hep orta yaşlı görünen, sopa gibi sıska, katır denli inatçı, boğa kadar da güçlü bir Anadolu köylüsüydü Ünzile. (36)

Sezin'in hiç suçu yoktu. (38)

Hem hayvanlara insan adı vermek günahdır! (43)

Üçünün altı gözü üzerimdeydi. (46)

Kolay mı anasız büyümek? (49)

Tek belirleyici ve baskın etken sıcaktı o YAZ. (63)

İnsanlar tuhaftır. (65)

b. *İsim cümlelerinde zarf ve bulunma hâli ekli yer tamlayıcıları da sık kullanılır (Karahan, 2014: 97).*

Ama **Alpler'de** kışın tadı başkadır. (18)

Hâlâ öyledir. (36)

Mektubu bulduklarında on altı yaşımıydım. (44)

Tersinden okununca; herkesin hemen ulaşamayacağı uzak ve ırak bir adrestir ada. (56)

Merter sen **gerçekten çok** bencilsin! (64)

Sait Faik'e bir Strauss daha çok yakıştırdı belki ama, **Emre'nin gönlünde** yerli bir bestenin başarısı için açık bırakılmış sayfalar vardı. (64)

c. *İsim cümlelerinde genellikle nesne bulunmaz (Karahana, 2014: 98).*

Gençlik mevsimi yazdır! (16)

Evet, yanılmıyorsam, o Belkız'dı. (64)

Birinin ailesi yazlıktaydı, öbürünükiler hasta babayla ilgiliydiler. (74)

ç. *İsim cümlelerinde yönelme ve uzaklaşma hâli ekli yer tamlayıcıları da seyrek bulunur (Karahana, 2014: 98).*

Ayakkabılara hep düşkündür o. (23)

Mektuptan hiç haberim yoktu. (33)

Sonsuzluk, bu denli açık, anlaşılır, bu kadar yakındı **Sezin'e**. (34)

Babam, **işine** çok düşkündü. (39)

O mektuptan bir tek benim haberim yoktu! (46)

Sıcağın insafsızlığı, **soğuktan** daha sadistçedir. (62)

d. *Yapısında bulunma hâli ekli yer tamlayıcısı bulunan isim cümlelerinde özne, genellikle yüklem önünde bulunur (Karahana, 2014: 99).*

Yolun sonunda, **küçük, dikkat edilmezse pek ayırmsanmayacak, iddiasız bir bar-kafe** vardı. (72)

e. *En çok kullanılan isim cümleleri, çeşitli kiplerdeki "var", "yok" isimlerinin yüklem olduğu cümlelerdir (Karahana, 2014: 99).*

Ünzile'nin bizi birbirimize karıştırma şansı **yoktu**. (38)

Ama aralarında buzdan, gözle görülür bir sessizlik duvarı **vardı**. (39)

Ama o lanet olası mektuptan haberim **yok!** (41)

2.3. YÜKLEMİN YERİNE GÖRE CÜMLELER

Yüklem, genellikle cümlenin sonunda yer alır. Bu, Türkçe söz diziminin karakteristik özelliğidir. Ancak diğer cümle ögeleri gibi yüklem de söz dizimi içindeki yeri çeşitli sebeplerle değişebilmektedir. Cümlelerin kurallı (düz) veya devrik oluşlarında ölçü, diğer ögelerin değil yüklem yeridir (Karahana, 2014: 100).

2.3.1. Kurallı (Düz) Cümleler

Yüklemi sonda bulunan cümleler, kurallı (düz) cümlelerdir. Cümlenin ana ögesi olan yüklem, genellikle cümlenin sonunda yer alır. Yardımcı ögeden ana ögeye doğru diziliş, Türk cümle yapısının temel özelliğidir. Yüklemi tamamlayan ögeler, yüklemden önce gelir. Yükleme en yakın öge, genellikle belirtmek istenen ögedir (Karahana, 2014: 100).

Sezin'in hiç suçu yoktu. (38)

İşte bu üçü, onlar, şimdi yanımdaki masada oturuyorlar. (67)

Tam o sırada, içlerinden biri dehşetle irkildi. (68)

2.3.2. Devrik Cümleler

Yüklemi sonda bulunmayan cümleler, devrik cümlelerdir. Bir anlamı öne çıkarma, belirtme, vurgulama ihtiyacı, özellikle şiirde ahenk endişesi diğer ögelerin olduğu gibi yüklem de yerini değiştirebilmektedir. Devrik cümleler, sözlü dilde

yazılı dile oranla daha fazla kullanılmıştır. Şiir dilinde de devrik cümle çok görülür (Karahana, 2014: 100).

O ürkünç mektubu ben yazmadım.

En sevdiğimin başı üzerine yemin ederim.

Sezin'in.., Babamın... Ünzile'nin...

Ben yazmadım o Allahın cezası mektubu!

Ünzile'nin başı üzerine... (40)

Devrik cümlelerde cümlenin diğer öğelerinden biri, birkaçı veya hepsi yüklemden sonra gelebilir (Karahana, 2014: 101).

a. *Öznenin yüklemden sonra geldiği devrik cümleler (Karahana, 2014: 101).*

Sağlıklı ve sağlandı **bu saat.** (10)

Duştan çıkarken yeniden terliyordu **bedenler.** (62)

Bitişik masada tek başına oturup, kırmızı şarap yudumlayan, yaşlı birisiyim **ben.** (68)

b. *Nesnenin yüklemden sonra geldiği devrik cümleler (Karahana, 2014: 101).*

Ağrımasa bilir miydim **Yüreğimin yerini...**" (7)

Köydeyken ölen küçük kızı kadar, belki onun yerine severdi **beni.** (40)

'Soğuk duş' kavramı kötü bir şaka gibi 'hıh'latarak güldürüyordu **insanı.** (62)

c. *Yer tamlayıcısının yüklemden sonra geldiği devrik cümleler (Karahana, 2014: 101).*

Aynı endişeli sessizlik yeniden yayıldı **geniş mutfağa**. (29)

Bir tek Ünzile yakın olabiliyordu **bana**. (40)

Erkekler, tekdüze ev-iş yolculuklarının, havaların serinlemesiyle renklenip, şenleneceğine dair işaretler yakalıyorlardı **boşlukta**. (63)

ç. Zarfın yüklemden sonra geldiği devrik cümleler

Sıcak, iri pençeleriyle tüm beklenti ve düşleri boğmaktaydı **hiç ayırım yapmadan**. (62)

Sedef kakmalı Divrik bastonuma, köstekli saatime, egzotik fularıma, gümüş yüzüğüme, süet botlarıma baktılar **beğeniyle**. (68)

Dört-beş yıl oralarda yaşadıkdan sonra, ‘eve dönünce’ geçirilen kültür şokundan çıkamamıştı **henüz**. (66)

d. *Birden fazla ögenin yüklemden sonra geldiği devrik cümleler (Karahan, 2014: 102).*

Yaktın **ciğirimizi/ en derinden/ ceylân bebem**. (48)

Güçtür, **adadan bir yerlere ulaşmak/ çabucak**. (55)

Yoruluyor bedeni yalnızlıktan, sıkılıyor, küsüyor **ruhu,/ yerde kalan bedenine**. (59)

2.4. CÜMLELERİN ANLAM ÖZELLİKLERİ

Her cümle, yapısında bulunan kelime ve eklerin yönlendirdiği soru, bildirme, emir, istek, ünlem vb. anlam özelliklerinden birine sahiptir. Bir cümle hangi anlam özelliğine sahip olursa olsun, mutlaka ya olumlu ya da olumsuz bir anlam taşır. O hâlde cümlelerin temel anlam özelliği olumluluk veya olumsuzluktur. Olumlu ve olumsuz cümleler, ayrıca soru, bildirme, emir, istek, ünlem vb. anlamlar taşıyabilir. Burada, temel anlam özelliklerinden olmaları ve kullanım sıklığı dikkate alınarak

sadece olumlu ve olumsuz cümlelerle soru cümleleri üzerinde durulmuştur (Karahan, 2014: 103).

2.4.1. Olumlu ve Olumsuz Cümleler

2.4.1.1. Olumlu Cümleler

Yargının gerçekleştiğini anlatan cümleler, olumlu cümlelerdir. Böyle cümlelerin yüklemi yapma, yapılma veya olma bildirir (Karahan, 2014: 103).

Annesi bile **karşı çıktı** bu kez. (20)

İyice şaşırın kocası yattığı yerden doğrulmaya **çalıştı**. Ama hiç beklemediği bir acıyla yüzünü **buruşturdu**, elini sırtına **dayadı**, inleyerek **konuştu**: (26)

Yalnızca kokular **vardı**. (27)

Ne anlatacak ilginç bir konum, ne güldürecek fikram, ne de baygın bakışlarla, şirin görünmeye çalışacak cesaretim **vardı**. (34)

Bazı cümleler, yapılarında olumsuzluk bildiren gramatikal unsurlar taşımalarına rağmen anlamca olumludurlar. Yapısında herhangi bir olumsuzluk unsuru taşıyan cümleler, "değil" edatı veya "yok" ismi ile birleşince olumlu bir anlam kazanırlar. İki olumsuz unsur, bir cümlenin anlamını olumlu yapar (Karahan, 2014: 104).

İnsanlar "emeklerini daha degecek bir/ine/şeye sağlamak için de **dikkatsiz değildirler**. (58)

Aslında Spielberg'in serüvenci kamerası da ilgisini **çekmiyor değildir** ama, Amerikan Sineması'na karşı kontrol edemediği bir öfkesi vardı. (64)

Yapısında herhangi bir olumsuzluk unsuru bulunan bazı cümleler soru yoluyla olumlu bir anlam kazanırlar. (Karahan, 2014: 104)

Sahi Amerikalı **değil miydi?** (14)

Hem Sezin’le beni birbirimizden hiç ayırmadığımı sık sık adlarımızı karıştırarak kanıtlayan da bir tek Ünzile **değil miydi?** (40)

Artık çok geç bile olsa, kızımın kapalı dünyasından bir ışık yakalamak istiyorum, anlıyorsun **değil mi?** (51)

2.4.1.2. Olumsuz Cümleler

Yargının gerçekleşmediğini anlatan cümleler, olumsuz cümlelerdir. Böyle cümleler, yapmama, yapılmama, olmama bildirir.

mA-" olumsuzluk eki, "değil" "ne...ne..." edatı ve "yok" ismi cümlelerin anlamını olumsuz yapan unsurlardır (Karahan, 2014: 104).

“mA-“ eki ile kurulan olumsuz cümleler:

-mA- olumsuzluk eki, fiil cümlelerini olumsuz yapar (Karahan, 2014: 105).

Hiç **düşünmemişti** o sıralar. (15)

Evine **gelmem**, dışarıda bir yerde buluşalım. (20)

Paris, Paris’tir ve o kadın, çok istemesine karşın otuz yedi yaşına dek oraya **gidememiştir**. (22)

Sezin’i daha önce hiç böyle hüznü **görmemiştim**. (47)

Kıpırdayan tek bir yaprak **görülmemiştir**. (69)

“Değil” edatı ile kurulan olumsuz cümleler:

“Değil” edatı, hem isim, hem de fiil cümlelerini olumsuz yapar (Karahan, 2014: 105).

Ticari bir sinema **değildi** gittikleri. (14)

Onun suçu **değildi**. (40)

Kimse kimseye bilinen anlamda **âşık değildi**. (69)

Müzikle arasına giren tek engel ekonomik kaygılar **değildi**. (71)

“Ne... ne ...” edatı ile kurulan olumsuz cümleler:

“Ne ... ne... ” edatı, kelimeleri, kelime gruplarını veya cümleleri birbirine bağlayarak isim ve fiil cümlelerini olumsuz yapar. Böyle cümlelerde yüklem genellikle olumlu anlam taşırlar (Karahan, 2014: 105).

Ne doğru dürüst baş başa kaldılar, **ne** doya doya eğlendiler, **ne** de birlikte uyudular. (47)

O mektubu annen odasında bulalıberi, bizde **ne** iştah kaldı, **ne** de şevk. (48)

Artık bilseniz **ne** yazar, bilmeseniz **ne** yazar? (51)

Onlarsa kendi dışlarına tamamen kapalı, ama **ne** içki **ne** harf cimnastiği, **ne** de kahkaha tempolarını hiç düşürmeden sürdürüyorlardı oyunu. (58)

Ama **ne** kravatı **ne** de gömleği hoşnut Emre'den. (59)

“Yok” ismi ile kurulan olumsuz cümleler:

“Yok” isminin yüklem olarak görev yaptığı cümlelerde anlam olumsuzdur (Karahan, 2014: 106).

Dersin ki; “Sağır kulağa sözüm yok, köre ne göstereyim,

Duymazlıktan, görmezlikten gelenler,

Bir de size sormalı, ya ben nereye gideyim?” (3)

Yok öyle bir şey! Kesinlikle yok! (20)

Başka yolu yok! (30)

Ama o lanet olası mektuptan haberim yok! (41)

Hayır, yemin ederim haberim yok, hiç bilmiyordum. (49)

Yaşamı boyunca ‘iyi’den başkası olamayacak Merter biliyor ki, böyle varoluşundan sıkılsa da, hiç çaresi yok. (60)

“Yok” kelimesinin “değil” anlamı ile kullanıldığı meselâ “Genç adam yerinde yoktu.” gibi bir cümlede, özne yüklem yanına yer almaz. Böyle cümlelerde “yok” kelimesi ile yanındaki kelime veya kelime grubu cümlenin yüklemidir.

Yapı bakımından olumlu olan bazı cümleler anlamca olumsuzdur. Soru eki veya soru kelimesi, olumlu bir cümleye olumsuz bir anlam kazandırabilir. Böyle cümlelerin soru mu, olumsuzluk mu ifade ettiği bağlamdan anlaşılabilir (Karahan, 2014: 106).

Ateşle yanar **mi** şairler? (3)

Çaresiz ve bakımsız **mi**? (20)

Yoksa Paris, Londra’da bir mahallenin, bir içki evinin ya da diskonun adı **mi**?.. (22)

Bir insan çaresiz ve bakımsız çıkmazına ulaşmak için böyle çok yorulur, bunalır ve çalışır **mi** hiç? (23)

Kolay **mi** anasız büyümek? (49)

Ben **mi** yazmışım o mektubu? (49)

Yakında, kaçmayı umut edecek bir ada kalacak **mi** yeryüzünde? (56)

Babamızın işi batsın **mi** yani? (67)

2.4.2. Soru Cümleleri

Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümleler, soru cümleleridir. Soru eki -mI ile soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları ve soru edatları bir cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır. Konuşma dilinde vurgu yoluyla da soru cümlesi yapılmaktadır (Karahan, 2014: 107).

2.4.2.1. Soru Eki -mI İle Kurulan Soru Cümleleri

Soru eki -mI, yüklemden veya diğer cümle öğelerinden sonra gelerek soru cümleleri yapar. Bu cümleler genellikle onay veya ret cümleleridir. Soru ekinin yeri, aynı zamanda sorulan ögeyi de gösterir.

Soru ekinin yüklemden sonra kullanıldığı cümlelerde kılış, oluş veya durumun gerçekleşip gerçekleşmediği sorulmaktadır (Karahan, 2014: 107).

Gençlik mevsimi gerçekten de yalnızca **yaz mıdır?** (17)

Oysa 'Grand Ganyon filminde Los Angeles'ın karanlık yüzünü dehşet içinde **izlememiş miydi?** (18)

Sahi bu kadar bilgece **düşünebilmiş miydi** o sıralar? (19)

'İdeal Aile' **tek başına bir ideal olabilir mi** sahi? (20)

Çaresiz ve bakımsız mı? (20)

Peki hiç **olmuş muydu?** (24)

Dertlerini, **içinde biriktirdiği boşluğu mu**, yoksa **çocuklarının ve kocasının planlarını mı?** (24)

Yakında, kaçmayı umut edecek bir ada **kalacak mı** yeryüzünde? (56)

Acaba onları masama **davet etsem mi?** (69)

Oldu mu? Yeter mi? Yoksa biraz daha bayağılık **ister misiniz?** (13)

Soru eki, sadece yüklemde değil diğer cümle öğelerinin sonunda da yer alabilir. Böyle cümlelerde soru yoluyla özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısının bildirdiği şahıs, nesne, yer, zaman, tarz vb. anlamların onaylanması istenmektedir. Bağlama göre bu yapıların bir kısmı olumsuzluk bildirir (Karahana, 2014: 107).

“Bir disko falan mı bu Alpler? **Tomris’le mi** gittiniz?” (29)

“**Üniversiteye mi** dönüyorsun?” dedi kocası şaşkınlıkla. (30)

Yoksa **annem gibi kuruntulu, sanrılı biri mi** oluyordum ben de?.. (47)

Ben mi yazmışım? Kimin ölümü?.. (48)

Soru eki, bazen öğelerin sonunda değil içinde de yer alabilmekte ve o ögenin parçalarından birinin sorusunu hazırlamaktadır (Karahana, 2014: 108).

Acaip, tuhaf, kaba, **dehşet verici mi** demeye getirmişti yani? (15)

-mI eki ile yapılan soru cümlelerinde cevap, genellikle “evet” veya “hayır”dır. Cevap, sorulan öğeye bağlı olarak da verilebilir. Meselâ “Kitabı okudun mu?” cümlesinin cevabı “evet / hayır” olabileceği gibi “okudum / okumadım ” da olabilir (Karahana, 2014: 108).

Çaresiz ve bakımsız mı?

Hiç de değil! Yok öyle bir şey! Kesinlikle yok! (20)

İyi misin sen?”

“Evet, iyiyim. Çok iyiyim. Çok fazla.” (26)

“Bizi terk mi ediyorsun anneee...!” diye ağlamaya başladı Emre.

“Hayır. Ben sizi terk etmiyorum,” dedi. (29)

Oldu mu? Yeter mi? Yoksa biraz daha bayağılık ister misiniz?

Hayır yeterince mideniz bulanmadıysa devam edebilirim, hem de zevkle... (13-14)

“Okudun mu, okumadın mı?” gibi iki seçenekli, “*Elbise mi, ayakkabı mı, çanta mı alacaksın?*” gibi ikiden fazla seçenekli cümlelerde “*evet*” veya “*hayır*” cevabı kullanılmaz. Çünkü bu cümleler, *onay* veya *ret* cümleleri değildir. (Karahana, 2014: 108)

Ailesinin sessiz baskısı mı, çevresi mi, yoksa kemli koşullanmışlığı mı? Bu sorular yanıtızsadı, önce sorunun sorulması gerekir! (70)

2.4.1.2. Soru Kelimeleri İle Kurulan Soru Cümleleri

Soru sıfatları, soru zarfları, soru zamirleri ve soru edatları ile yapılan soru cümlelerinde, yüklemi tamamlayan ögeler veya bu ögelerle ilgili bir ayrıntı hakkında bilgi alma amaçlanmaktadır (Karahana, 2014: 108).

Bir de size sormalı, ya ben **nereye** gideyim? (3)

Neden bu şarkıyı çok severdi, ilk kez **nerede** duymuştu, yanında **kim** vardı o sırada ya da bu şarkıyı gerçekten seviyor muydu? (12)

Karar ve terk? **Neden** yıllarca bu şarkıyı dinledi ısrarla, **neden, neden?**.. (13)

Hem **neden** Londra, New York, Madrid değil de Paris? (14)

Ne kötülük var sanki düğün yapmakta? **Neden** böyle hevesini kırar bu Tomris de yani?.. (19)

Nasıl da dökülmüştü o sıcak, fokur fokur kahve öyle? (23)

“Peki lokantalarda yediklerini **kim** pişiriyor?” (23)

O zaman ev işleri ve çocukların bakımını **kim** üstlenecek? (24)

“**Nereden** buldun bu kürkü, çok pahalı olmalı? İyi misin sen?” (26)

Sezen o mektubu **niçin** ‘ikizlerden biri’ diye imzalamış acaba? (51)

Niçin mühendislik diploması bu denli önemliydi ve film çekmek için önüne konmuş ölümcül bir engeldi? (70)

Böyle bir yazı, o yaşlarda yaşamayı **kim** istemez? (76)

Yapısında soru eki veya soru kelimesi bulunan bazı cümlelerde soru unsuru, cümleye beklenmezlik, küçümseme, çaresizlik, sitem, şikâyet, rica vb. anlamlar katar. Bu anlamlar, bağlam içinde ortaya çıkar (Karahan, 2014: 109).

“Peki lokantalarda yediklerini **kim** pişiriyor?” (23)

Ne varmış yaşında yani? (24)

Değil **mi** baba? (28)

“Vişne reçelini **nerden** buldunuz böyle?” (27)

Yoksa annem gibi kuruntulu, sanrılı biri **mi** oluyordum ben de? (47)

Annem **mi** bulmuş? Benim hiç görmediğim, tek satırından haberim olmayan, intihar mektubumu annem **mi** bulmuş? (48)

Kolay **mi** anasız büyümek? (49)

Artık bilseniz **ne** yazar, bilmeseniz **ne** yazar? (51)

Böyle bir yazı, o yaşlarda yaşamayı **kim** istemez? (76)

“Ah.. O, siz **misiniz?**” derler çoklukla. (77)

Aman Tanrım, **nasıl** olur? (77)

3. CÜMLE TAHLİLLERİ

1. Yakında/, kaçmayı umut edecek bir ada/ kalacak mı /yeryüzünde? (56)

Cümlenin Öğeleri:

kalacak mı: yüklem

kaçmayı umut edecek bir ada: özne

yakında: zarf

yeryüzünde: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

kaçmayı umut edecek(s) bir ada(i): sıfat tamlaması

bir(s) ada(i): sıfat tamlaması

kaçmayı(bln) umut edecek(y): sıfat-fiil grubu

umut (i) et(yf): birleşik fiil

2. Sedef kakmalı Divrik bastonuma,/ köstekli saatime,/ egzotik fularıma,/ gümüş yüzüğüme,/ süet botlarıma/ baktılar/ beğeniyle. (68)

Cümlenin Öğeleri:

baktılar: yüklem

sedef kakmalı Divrik bastonuma: yer tamlayıcısı

köstekli saatime: yer tamlayıcısı

egzotik fularıma: yer tamlayıcısı

gümüş yüzüğüme: yer tamlayıcısı

süet botlarıma: yer tamlayıcısı

beğeniyle: zarf

Kelime Grupları:

sedef kakmalı(s) Divrik bastonu(i): sıfat tamlaması

sedef (s) kakmalı(i): sıfat tamlaması

divrik(ty) bastonu(tn): belirtisiz isim tamlaması

köstekli(s) saat(i): sıfat tamlaması

gümüş(s) yüzük(i): sıfat tamlaması

süet(s) botlar(i):sıfat tamlaması

3. Aynı endişeli sessizlik/ yeniden/ yayıldı/ geniş mutfağa. (29)

Cümlenin Öğeleri:

yayıldı: yüklem

aynı endişeli sessizlik: özne

yeniden: zarf

geniş mutfağa: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

aynı endişeli(s) sessizlik(i): sıfat tamlaması

aynı(s) endişeli(i): sıfat tamlaması

geniş(s) mutfak(i): sıfat tamlaması

4. Erkekler,/ tekdüze ev-iş yolculuklarının, havaların serinlemesiyle renklenip, şenleneceğine dair işaretler /yakalıyorlardı/ boşlukta. (63)

Cümlenin Öğeleri:

yakalıyorlardı: yüklem

erkekler: özne

tekdüze ev-iş yolculuklarının, havaların serinlemesiyle renklenip, şenleneceğine dair işaretler: belirtisiz nesne

boşlukta: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

tekdüze ev-iş yolculuklarının, havaların serinlemesiyle renklenip, şenleneceğine dair(s) işaretler(i): sıfat tamlaması

tekdüze ev-iş yolculuklarının, havaların serinlemesiyle renklenip, şenleneceğine(iu) dair(ç.e): edat grubu

tekdüze ev-iş yolculuklarının(ty), havaların serinlemesiyle renklenip, şenleneceği(tn): belirtili isim tamlaması

tekdüze(s) ev-iş yolculukları(i): sıfat tamlaması

ev(ty)-iş(ty) yolculukları(tn): belirtisiz isim tamlaması

havaların serinlemesiyle renklenip(z), şenleneceği(y): sıfat-fiil grubu

havaların serinlemesiyle(z) renklenip(y): zarf-fiil grubu

havaların serinlemesi(iu) - (i)yle(çe): edat grubu

havaların(ty) serinlemesi(tn): belirtili isim tamlaması

5. Uzun ağlama nöbetleri, günler süren iştahsızlık dönemleri, anımsamaktan ürktüğüm o ‘çocukluğumun soğuk geceleri’nde /, beni / sevgisi, sabrı ve şefkatinden dokuduğu yorgana / sarıp sarmalıyor,/ göğsüne, tam yüreğinin üzerine/ bastırıyordu. (40)

Bu metinde iki cümle vardır:

1. Uzun ağlama nöbetleri,/ günler süren iştahsızlık dönemleri,/ anımsamaktan ürktüğüm o ‘çocukluğumun soğuk geceleri’nde /, beni / sevgisi, sabrı ve şefkatinden dokuduğu yorgana / sarıp sarmalıyor,

Cümlelerin Öğeleri:

sarıp sarmalıyor: yüklem

(O): özne

uzun ağlama nöbetleri(nde): zarf

günler süren iştahsızlık dönemleri(nde): zarf

anımsamaktan ürktüğüm o ‘çocukluğumun soğuk gecelerinde: zarf

beni: belirtili nesne

sevgisi, sabrı ve şefkatinden dokuduğu yorgana: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

sarıp(f) sarmalıyor(f): birleşik fiil

uzun(s) ağlama nöbetleri(i): sıfat tamlaması

ağlama(ty) nöbetleri(tn): belirtisiz isim tamlaması

günler süren(s) iştahsızlık dönemleri(i): sıfat tamlaması

iştahsızlık(ty) dönemleri(tn): belirtisiz isim tamlaması

günler(z) süren(y): sıfat-fiil grubu

anımsamaktan ürktüğüm(s) o 'çocukluğumun soğuk geceleri(i): sıfat tamlaması

o (s) 'çocukluğumun soğuk geceleri' (i): sıfat tamlaması

çocukluğumun (ty) soğuk geceleri (tn): belirtili isim tamlaması

soğuk(s) geceler(i): sıfat tamlaması

anımsamaktan(yt) ürktüğüm(y): sıfat-fiil grubu

2. göğsüne,/ tam yüreğinin üzerine/ bastırıyordu.

Cümlelerin Öğeleri:

bastırıyordu: yüklem

(O): özne

göğsüne: yer tamlayıcısı

tam yüreğinin üzerine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

tam(s) yüreğinin üzeri(i): sıfat tamlaması

yüreğinin(ty) üzeri(tn): belirtili isim tamlaması

6. Beğenmediğin o dükkân /hepimizi /doyurdu, /bu günlere /getirdi. (67)

Bu metinde iki cümle vardır:

1. Beğenmediğin o dükkân /hepimizi /doyurdu.

Cümlenin Öğeleri:

doyurdu: yüklem

beğenmediğin o dükkân: özne

hepimizi: belirtili nesne

Kelime Grupları:

beğenmediğin(s) o dükkân(i): sıfat tamlaması

o(s) dükkân(i): sıfat tamlaması

2. bu günlere /getirdi.**Cümlenin Öğeleri:**

getirdi: yüklem

(beğenmediğin o dükkân): özne

bu günlere: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

beğenmediğin(s) o dükkân(i): sıfat tamlaması

o(s) dükkân(i): sıfat tamlaması

bu(s) günler(i): sıfat tamlaması

7. Gerçek sesler ve kahkahalar,/ biraz sonraki asıl bölüme /saklanıyor gibiydi.

(72)

Cümlenin Öğeleri:

biraz sonraki asıl bölüme saklanıyor gibiydi: yüklem

gerçek sesler ve kahkahalar: özne

Kelime Grupları:

biraz sonraki asıl bölüme saklanıyor (iu) gibi (çe): edat grubu

biraz sonraki asıl bölüme (yt) / saklanıyor (y): cümle

biraz sonraki(s) asıl bölüm(i): sıfat tamlaması

asıl(s) bölüm(i): sıfat tamlaması
biraz(s) sonra(i): sıfat tamlaması
gerçek sesler(i) ve kahkahalar(i): bağlama gurubu
gerçek(s) sesler(i): sıfat tamlaması

8. Her yıl en sevdiği şarkıları hiç üşenmeden tek bir kasete birbiri ardına kaydeder/ ve o akşam bu kaseti çalardı. (12)

Bu metinde “ve” ile bağlanmış iki cümle vardır:

1. Her yıl/ en sevdiği şarkıları/ hiç üşenmeden/ tek bir kasete /birbiri ardına /kaydeder.

Cümlelerin Öğeleri:

kaydeder: yüklem
(o): özne
en sevdiği şarkıları: belirtili nesne
tek bir kasete: yer tamlayıcısı
her yıl: zarf
hiç üşenmeden: zarf
birbiri ardına: zarf

Kelime Grupları:

en sevdiği(s) şarkılar(i): sıfat tamlaması
en(z) sevdiği(y): sıfat fiil grubu
tek(s) bir(s) kaset(i): sıfat tamlaması
her(s) yıl(i): sıfat tamlaması
hiç(z) üşenmeden(y): zarf-fiil grubu
birbiri(ty) ardı(tn): belirtisiz isim tamlaması

2. o akşam /bu kaseti /çalardı.

Cümlenin Öğeleri:

çalardı: yüklem

(*o*): özne

bu kaseti: belirtili nesne

o akşam: zarf

Kelime Grupları:

bu(s) kaset(i): sıfat tamlaması

o(s) akşam(i): sıfat tamlaması

9. Fotoğraf malzemesi ve kimyasallar satan Karaköy'ün ünlü dükkânından aldığı siyanürü/ çorbaya/ boca etti. (8)

Cümlenin Öğeleri:

boca etti: yüklem

(*o*): özne

fotoğraf malzemesi ve kimyasallar satan Karaköy'ün ünlü dükkânından aldığı

siyanürü: belirtili nesne

çorbaya: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

boca(i) et-(yf): birleşik fiil

fotoğraf malzemesi ve kimyasallar satan Karaköy'ün ünlü dükkânından aldığı(s) siyanür(i): sıfat tamlaması

fotoğraf malzemesi ve kimyasallar satan Karaköy'ün ünlü dükkânından(yt) aldığı(y): sıfat-fiil grubu

fotoğraf malzemesi ve kimyasallar satan(s) Karaköy'ün ünlü dükkânı(i): sıfat tamlaması

Karaköy'ün (ty) ünlü dükkânı(tn): belirtili isim tamlaması

Ünlü (s) dükkân(i): sıfat tamlaması

fotoğraf malzemesi ve kimyasallar(ö) satan(y): sıfat-fiil grubu

fotoğraf malzemesi(i) ve kimyasallar(i): bağlama grubu

fotoğraf (ty) malzemesi(tn): belirtisiz isim tamlaması

10. İnşaatlardan ve çöplerden topladığı eskimiş, delik deşik, pis, kullanılmaz olduktan sonra bile kullanılmış erkek çoraplarını/ evin bütün odalarına,/ mutfak ve banyoya boydan boya gerdiği ipin üzerine/ mandalladı. (7)

Cümlenin Öğeleri:

mandalladı: yüklem

(o): özne

inşaatlardan ve çöplerden topladığı eskimiş, delik deşik, pis, kullanılmaz olduktan sonra bile kullanılmış erkek çoraplarını: belirtili nesne

evin bütün odalarına: yer tamlayıcısı

mutfak ve banyoya boydan boya gerdiği ipin üzerine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

İnşaatlardan ve çöplerden topladığı(s) eskimiş,(s) delik deşik,(s) pis,(s) kullanılmaz olduktan sonra bile kullanılmış(s) erkek çoraplarını(i): sıfat tamlaması

Erkek(ty) çoraplarını(tn): belirtisiz isim tamlaması

inşaatlardan ve çöplerden(i) topladığı (y): sıfat-fiil grubu

inşaatlardan(i) ve çöplerden(i): bağlama grubu

delik(i) deşik(i): tekrar grubu

kullanılmaz olduktan sonra bile(iu) kullanılmış(i): sıfat fiil grubu

kullanılmaz olduktan sonra(i) bile(be): bağlama grubu

kullanılmaz olduk(i)tan sonra(çe): edat grubu

kullanılmaz(z) olduk(y): sıfat fiil grubu

evin(ty) bütün odaları(tn): belirtili isim tamlaması

bütün (i) odalar(i): sıfat tamlaması

mutfak ve banyoya boydan boya gerdiği ipin(ty) üzeri(tn): belirtili isim tamlaması

mutfak ve banyoya boydan boya gerdiği(s) ip(i): sıfat tamlaması

mutfak ve banyoya(yt) boydan boya(z) gerdiği(y): sıfat-fiil grubu

boydan(i) boya(i): tekrar grubu

mutfak(i) ve banyo(i): bağlama grubu

11. Seçil,/ babamla meslektaş, kırmızı saçlı, gözlüklü bir kadındı. (44)

Cümlenin Öğeleri:

babamla meslektaş, kırmızı saçlı, gözlüklü bir kadındı: yüklem

Seçil: özne

Kelime Grupları:

babamla meslektaş(s), kırmızı saçlı(s), gözlüklü(s) bir kadın(i): sıfat tamlaması

bir(s) kadındı(i): sıfat tamlaması

babamla(z) meslektaş(ö) (olan [y]): kısaltma grubu

kırmızı(s) saçlı(i): sıfat tamlaması

12. Babasının aniden rahatsızlanması üzerine / apar topar/ dönmüştü memlekete. (66)

Cümlenin Öğeleri:

dönmüştü: yüklem

(o): özne

apar topar: zarf

babasının aniden rahatsızlanması üzerine: zarf

memlekete: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

apar(i) topar(i): tekrar grubu

babasının aniden rahatsızlanması(i) üzeri(çe): edat grubu

babasının(ty) aniden rahatsızlanması(tn): belirtili isim tamlaması

aniden(z) rahatsızlanma(y): isim fiil grubu

13. Her şey hazır olunca,/ bitişikteki ucuz kuaföre/ saçlarını /taratır,/ makyajını tazeler,/ o güne uygun, pek yeni sayılmayan, en yeni elbisesini /giyer, /yalnızca özel günlerde kullandığı pahalı parfümünü /sürerdi. (12)

Bu metinde dört cümle vardır:

1. Her şey hazır olunca,/ bitişikteki ucuz kuaföre/ saçlarını/ taratır.

Cümlenin Öğeleri:

taratır: yüklem

(o): özne

saçlarını: belirtili nesne

her şey hazır olunca: zarf

bitişikteki ucuz kuaföre: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

her şey(ö) hazır olunca(y): zarf-fiil grubu

hazır(i) ol(f): birleşik fiil

her(s) şey(i): sıfat tamlaması

bitişikteki(s) ucuz kuaför(i): sıfat tamlaması

ucuz(s) kuaför(i): sıfat tamlaması

2. makyajını /tazeler.

Cümlenin Öğeleri:

tazeler: yüklem

(o): özne

makyajını: belirtili nesne

3. o güne uygun, pek yeni sayılmayan, en yeni elbisesini /giyer.

Cümlenin Öğeleri:

giyer: yüklem

(o): özne

o güne uygun, pek yeni sayılmayan, en yeni elbisesini: belirtili nesne

Kelime Grupları:

o güne uygun(s), pek yeni sayılmayan(s), en yeni(s) elbise(i): sıfat tamlaması

(*en (z) yeni[s]*)

pek yeni(z) sayılmayan(y): sıfat fiil grubu

(*pek [z] yeni[s]*)

o güne (yt) / uygun (olan) (y): kısaltma grubu

o(s) gün(i) : sıfat tamlaması

4. yalnızca özel günlerde kullandığı pahalı parfümünü /sürerdi.

Cümlenin Öğeleri:

Sürerdi: yüklem

(o): özne

yalnızca özel günlerde kullandığı pahalı parfümünü: belirtili nesne

Kelime Grupları:

yalnızca özel günlerde kullandığı(s) pahalı parfüm(i): sıfat tamlaması

pahalı(s) parfümünü(i): sıfat tamlaması

yalnızca(z) özel günlerde(z) kullandığı(y): sıfat-fiil grubu

özel(s) günlerde(i): sıfat tamlaması

14. Marianne Faithfull adında sapsarışın, yabanıl, seksi bir kadın,/ derin bir yarığı andıran yorgun ağzını örten iri dudaklarını koyu kırmızı bir krema gibi saran rujuyla/ gülümsüyor. (13)

Cümlenin Öğeleri:

gülümsüyor: yüklem

Marianne Faithfull adında sapsarışın, yabanıl, seksi bir kadın: özne

derin bir yarığı andıran yorgun ağzını örten iri dudaklarını koyu kırmızı bir krema gibi saran rujuyla: zarf

Kelime Grupları:

Marianne Faithfull adında(s) sapsarışın(s), yabanıl(s), seksi(s) bir kadın(i): sıfat tamlaması

bir(s) kadın(i): sıfat tamlaması

Marianne Faithfull(ty) adında(tn): belirtisiz isim tamlaması

Marianne (i) Faithfull (i): birleşik isim grubu

derin bir yarığı andıran yorgun ağzını örten iri dudaklarını koyu kırmızı bir krema gibi saran ruj (iu) ile (çe): edat grubu

derin bir yarığı andıran yorgun ağzını örten iri dudaklarını koyu kırmızı bir krema gibi saran(s) ruj(i): sıfat tamlaması

derin bir yarığı andıran yorgun ağzını örten iri dudaklarını(bln) koyu kırmızı bir krema gibi(z) saran(y): sıfat-fiil grubu

koyu kırmızı bir krema(i) gibi(çe): edat grubu

koyu kırmızı(s) bir krema(i): sıfat tamlaması

bir(s)krema(i): sıfat tamlaması

koyu(s) kırmızı(i): sıfat tamlaması

derin bir yarığı andıran yorgun ağzını örten (s) iri dudaklar (i): sıfat tamlaması

iri(s) dudaklar(i): sıfat tamlaması

derin bir yarığı andıran yorgun ağzını(bln) örten(y): sıfat-fiil grubu

derin bir yarığı andıran(s) yorgun ağız(i): sıfat tamlaması

yorgun(s) ağız(i): sıfat tamlaması

derin bir yarığı(bln) andıran(y): sıfat-fiil grubu

derin(s) bir yarık(i): sıfat tamlaması

bir(s) yarık(i): sıfat tamlaması

15. Düşünmezdi. (15)

Cümlenin Öğeleri:

düşünmezdi: yüklem

(*o*): özne

16. Yalnızca yaz mevsimi yaşayan ülkelerde/ herkes /her zaman mutlu ve genç mi yani? (18)

Cümlenin Öğeleri:

mutlu ve genç mi: yüklem

herkes: özne

yalnızca yaz mevsimi yaşayan ülkelerde: yer tamlayıcısı

her zaman: zarf

yani: cümle dışı unsur

Kelime Grupları:

mutlu(i) ve genç(i): bağlama grubu

her (s) zaman (i): sıfat tamlaması

yalnızca yaz mevsimi yaşayan(s) ülkeler(i): sıfat tamlaması

yalnızca(z) yaz mevsimi(bsn) yaşayan(y): sıfat-fiil grubu

yaz(ty) mevsimi(tn): belirtisiz isim tamlaması

17. Peynirin yerini,/ zevkle süslenmiş meyve tabakları/ aldı/ masada. (58)

Cümlenin Öğeleri:

aldı: yüklem

zevkle süslenmiş meyve tabakları: özne

peynirin yerini: belirtili nesne

masada: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

zevkle süslenmiş(s) meyve tabakları(i): sıfat tamlaması

meyve(ty) tabakları(tn): belirtisiz isim tamlaması

zevkle(z) süslenmiş(y): sıfat-fiil grubu

peynirin(ty) yeri(tn): belirtili isim tamlaması

18. Borçluluk duygusu / insana bir kez bulaşınca, / gözlerinin rengi gibi yaşamı boyunca değişmez, / asla / peşini / bırakmaz, / yapışır kalır / gözbebeklerine. (35)

Bu metinde üç cümle vardır: (“gözlerinin rengi gibi yaşamı boyunca değişmez” ara sözdür, bu ara söz, incelediğimiz bu cümlede cümle dışı unsurdur.)

1. Borçluluk duygusu / insana bir kez bulaşınca / asla / peşini / bırakmaz.

Cümlenin Öğeleri:

bırakmaz: yüklem

borçluluk duygusu: özne

insana bir kez bulaşınca: zarf

asla: zarf

peşini: belirtili nesne

Kelime Grupları:

borçluluk(ty) duygusu(tn): belirtisiz isim tamlaması

bir kez(z) bulaşınca(y): zarf-fiil grubu

bir(s) kez(i): sıfat tamlaması

2. Gözlerinin rengi gibi / yaşamı boyunca / değişmez.

Cümlenin Öğeleri:

değişmez: yüklem
yaşamı boyunca: zarf
gözlerinin rengi gibi: zarf

Kelime Grupları:

yaşamı boyu: belirtili isim tamlaması
gözlerinin rengi (iu) gibi (ç. e.): edat grubu
gözlerinin(ty) rengi(tn): belirtili isim tamlaması

3. yapışır kalır/ gözbebeklerine.

Cümlenin Öğeleri:

yapışır kalır: yüklem
borçluluk duygusu: özne
gözbebeklerine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

yapışır(f) kalır(f): birleşik fiil
borçluluk(ty) duygusu(tn): belirtisiz isim tamlaması

19. Gönüllerinde taht kurmuş, o yalnızca üçüne özel sıcak yazın anılarını canlandırmak için, / yaşadıkları ayrı kentlerden toparlanıp geldikleri bu, başkaları için son derece sıradan barda, / sessizce / içkilerini / içtiler / somurarak. (76)

Cümlenin Öğeleri:

İçtiler: yüklem
(onlar): özne
içkilerini: belirtili nesne
gönüllerinde taht kurmuş, o yalnızca üçüne özel sıcak yazın anılarını canlandırmak için: zarf

sessizce: zarf

somurtarak: zarf

yaşadıkları ayrı kentlerden toparlanıp geldikleri bu, başkaları için son derece sıradan barda: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

gönüllerinde taht kurmuş, o yalnızca üçüne özel sıcak yazın anılarını canlandırmak(i) için(çe): edat grubu

gönüllerinde taht kurmuş, o yalnızca üçüne özel sıcak yazın anılarını(bln) canlandırmak(y): isim-fiil grubu

gönüllerinde taht kurmuş, o yalnızca üçüne özel sıcak yazın(ty) anılarını(tn): belirtili isim tamlaması

gönüllerinde taht kurmuş(s), o yalnızca üçüne özel(s) sıcak yaz(i): sıfat tamlaması

sıcak(s) yaz(i): sıfat tamlaması

o yalnızca üçüne (i) özel (i): kısaltma grubu

(o yalnızca üçüne [yt] özel [olan] (y): sıfat fiil grubu)

o (s) yalnızca (s) üç(üne): sıfat tamlaması

gönüllerinde taht kurmuş: sıfat-fiil grubu

gönüllerinde (gönülde) (i) taht (i) kur- (f): birleşik fiil grubu

yaşadıkları ayrı kentlerden toparlanıp geldikleri(s) bu(s), başkaları için son derece sıradan(s) bar(i): sıfat tamlaması

başkaları için son derece sıradan (olan): kısaltma grubu

(başkaları için [z] son derece [z] sıradan[z] olan [y]: sıfat fiil grubu)

sıradan ol: birleşik fiil grubu

son (s) derece (i): sıfat tamlaması

başkaları(i) için(çe): edat grubu

yaşadıkları ayrı kentlerden(yt) toparlanıp(z) geldik(leri)(y): sıfat-fiil grubu

yaşadıkları(s) ayrı kentler(i): sıfat tamlaması

ayrı(s) kentlerden(i): sıfat tamlaması

20. O ürkünç mektubu /ben /yazmadım. (40)

Cümlenin Öğeleri:

yazmadım: yüklem

ben: özne

o ürkünç mektubu: belirtili nesne

Kelime Grupları:

o(s) ürkünç mektup(i): sıfat tamlaması

ürkünç(s) mektup(i): sıfat tamlaması

21. Haydi/ şair/ kalk,

Birazdan/ güne/ varır /gece, /

Aydınlık şiirlerde / hece hece. /

Bayramlıklar giymiş / bekliyor, /

Seni / yeni şiirler,/

Zaten / hiç / yakışmıyor /

Şairlere / ölümler./ (3)

Bu metinde dört cümle vardır:

1. Haydi/ şair/ kalk,

Cümlenin Öğeleri:

kalk: yüklem

şair: özne

haydi: cümle dışı unsur

2. Birazdan/ güne/ varır /gece,

Aydınlık şiirlerde/ hece hece. /

Cümlenin Öğeleri:

varır: yüklem

gece: özne

birazdan: zarf

hece hece: zarf

güne: yer tamlayıcısı

aydınlık şiirlerde: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

hece(i) hece(i): tekrar grubu

aydınlık(s) şiirler(i): sıfat tamlaması

3. Bayramlıklar giymiş/ bekliyor,/

Seni/ yeni şiirler,/

Bu metinde iki cümle vardır:

Cümlenin Öğeleri:

bekliyor: yüklem

yeni şiirler: özne

seni: belirtili nesne

bayramlıklar: belirtisiz nesne

giymiş: yüklem

Kelime Grupları:

Yeni şiirler: sıfat tamlaması

4. Zaten/ hiç /yakışmıyor

Şairlere/ ölümler./

Cümlenin Öğeleri:

yakışmıyor: yüklem

ölümler: özne

zaten: zarf

hiç: zarf

şairlere: yer tamlayıcısı

22. Soğuktan korunmanın bir yolu bulunur/ da,/ karanlık daraltır insanın yüreğini. (57)

Bu metinde “de” ile bağlanmış iki cümle vardır:

1. Soğuktan korunmanın bir yolu/ bulunur.

Cümlenin Öğeleri:

Bulunur: yüklem

Soğuktan korunmanın bir yolu: özne

Kelime Grupları:

Soğuktan korunmanın(ty) bir yolu(tn): belirtili isim tamlaması

Bir(s) yol(i): sıfat tamlaması

Soğuktan(yt) korunma(y): sıfat-fiil grubu

2. Karanlık/ daraltır/ insanın yüreğini.

Cümlenin Öğeleri:

daraltır: yüklem

karanlık: özne

insanın yüreğini: belirtili nesne

Kelime Grupları:

İnsanın(ty) yüreği(tn): belirtili isim tamlaması

23. Bir hafta sonra, / bütün eşyasını ve anılarını küçük bir bavula doldurup, tüm ısrarlara karşın köyüne dönmekte direnen Ünzile'yi yolcu eden babası / sordu. (51)

Cümlenin Öğeleri:

sordu: yüklem

bütün eşyasını ve anılarını küçük bir bavula doldurup, tüm ısrarlara karşın köyüne dönmekte direnen Ünzile'yi yolcu eden babası : özne

bir hafta sonra: zarf

Kelime Grupları:

bütün eşyasını ve anılarını küçük bir bavula doldurup, tüm ısrarlara karşın köyüne dönmekte direnen Ünzile'yi yolcu eden(s) babası(i) : sıfat tamlaması

bütün eşyasını ve anılarını küçük bir bavula doldurup,(z) tüm ısrarlara karşın köyüne dönmekte direnen Ünzile'yi(bln) yolcu eden(y): sıfat-fiil grubu
yolcu(i) et(yf): birleşik fiil

tüm ısrarlara karşın köyüne dönmekte direnen(s) Ünzile(i): sıfat tamlaması

tüm ısrarlara karşın(z) köyüne dönmekte(yt) direnen(y): sıfat-fiil grubu

köyüne(yt) dönmek(y): isim-fiil grubu

tüm ısrarlara(i) karşın(çe): edat grubu

tüm(s) ısrarlar(i): sıfat tamlaması

bütün eşyasını ve anılarını(bln) küçük bir bavula(yt) doldurup(y): zarf-fiil grubu

küçük(s) bir bavul(i): sıfat tamlaması

bir(s) bavul(i): sıfat tamlaması

bütün(s) eşyasını ve anılarını(i): sıfat tamlaması

eşyasını(i) ve anılarını(i): bağlama grubu

bir hafta(i) sonra(çe): edat grubu

bir(s) hafta(i): sıfat tamlaması

24. Kongrede tanıştıkları Amerikalı bir bilim kadını / salık vermişti. (15)

Cümlenin Öğeleri:

salık vermişti: yüklem

kongrede tanıştıkları Amerikalı bir bilim kadını: özne

Kelime Grupları:

salık(i) ver(yf): birleşik fiil

kongrede tanıştıkları(s) Amerikalı bir bilim kadın(i): sıfat tamlaması

Amerikalı(s) bir bilim kadını(i): sıfat tamlaması

bir(s) bilim kadını(i): sıfat tamlaması

bilim(ty) kadını(tn): belirtisiz isim tamlaması

kongrede (yt) tanıştık(ları) (y): sıfat fiil grubu

25. Alp Dağları'nın asi, dikbaşı Mont- Blanc tepesi / hep / kar / yüklüdür. (21)

Cümlenin Öğeleri:

yüklüdür : yüklem

alp dağları'nın asi, dikbaşı Mont- Blanc tepesi: özne

kar: belirtisiz nesne

hep: zarf

Kelime Grupları:

Alp Dağları'nın(ty) asi, dikbaşı Mont- Blanc tepesi(tn): belirtili isim tamlaması

asi(s), dikbaşı(s) Mont- Blanc tepesi(i): sıfat tamlaması

Mont- Blanc(s) tepesi(i): belirtisiz isim tamlaması

Alp (i) Dağları (i): birleşik isim grubu

26. Parktan çıktıklarında uzun uzun yürür, batan güneşin beraberinde götürmediği o berbat sıcak vıcık vıcık bulaştığı gecenin içinde, bol kahkahalı, cıvı cıvı sohbetlerini sürdürürlerdi. (73)

Bu metinde iki cümle vardır:

1. Parktan çıktıklarında/ uzun uzun/ yürür(lerdi).

Cümlenin Öğeleri:

yürür(lerdi): yüklem

(onlar): özne

parktan çıktıklarında: zarf

uzun uzun: zarf

Kelime Grupları:

parktan (yt) çıktık(y): sıfat-fiil grubu

uzun(i) uzun(i): tekrar grubu

2. batan güneşin beraberinde götürmediği o berbat sıcak vıcık vıcık bulaştığı gecenin içinde, / bol kahkahalı, cıvı cıvı sohbetlerini / sürdürürlerdi.

Cümlenin Öğeleri:

sürdürürlerdi: yüklem

(onlar): özne

bol kahkahalı, cıvı cıvı sohbetlerini: belirtili nesne

batan güneşin beraberinde götürmediği o berbat sıcak vıcık vıcık bulaştığı gecenin içinde: zarf

Kelime Grupları

(onların [ty]) bol kahkahalı, cıvı cıvı sohbetleri (tn): tamlayanı düşmüş belirtili isim tamlaması

bol kahkahalı(s), cıvıl cıvıl(s) sohbet(i): sıfat tamlaması

cıvıl(i) cıvıl(): tekrar grubu

bo(s)l kahkahalı(i): sıfat tamlaması

batan güneşin beraberinde götürmediği o berbat sıcakın vıcık vıcık bulaştığı gecenin(ty) içi(tn): belirtili isim tamlaması

batan güneşin beraberinde götürmediği o berbat sıcakın vıcık vıcık bulaştığı(s) gece(i): sıfat tamlaması

batan güneşin beraberinde götürmediği o berbat sıcakın(ty) vıcık vıcık bulaştığı(tn): belirtili isim tamlaması

vıcık vıcık(z) bulaştık(y): sıfat-fiil grubu

vıcık(i) vıcık(i): tekrar grubu

batan güneşin beraberinde götürmediği(s) o berbat sıcak(i): sıfat tamlaması

berbat(s) sıcak(i): sıfat tamlaması

batan güneşin(ty) beraberinde götürmediği(tn): belirtili isim tamlaması

beraberinde(z) götürmedik(y): sıfat-fiil grubu

batan(s) güneş(i): sıfat tamlaması

27. Kokoreç-ekmek satan gizli polis Hikmet'le sohbet etmeye / bayılıyordu. (73)

Cümlelerin Öğeleri:

bayılıyordu: yüklem

(o): özne

kokoreç-ekmek satan gizli polis Hikmet'le sohbet etmeye: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

kokoreç-ekmek satan gizli polis Hikmet'le(z) sohbet etme(y): isim-fiil grubu

sohbet(i) et(yf): birleşik fiil

kokoreç-ekmek satan(s) gizli polis(s) Hikmet(i): sıfat tamlaması

gizli(s) polis(i): sıfat tamlaması

kokoreç-ekmek(n) satan(y): sıfat-fiil grubu

kokoreç (i)-ekmek(i): bağlama grubu

28. Aslında Spielberg'in serüvenci kamerası da ilgisini çekmiyor değildi/ ama,/ Amerikan Sineması'na karşı kontrol edemediği bir öfkesi vardı. (64)

Bu metinde ama ile bağlanmış iki cümle vardır:

1. Aslında/ Spielberg'in serüvenci kamerası/ da ilgisini/ çekmiyor değildi.

Cümlenin Öğeleri:

çekmiyor değildi: yüklem

spielberg'in serüvenci kamerası: özne

ilgisini: belirtili nesne

aslında: zarf

Kelime Grupları:

çekmiyor(iu) değil(çe): edat grubu

spielberg'in(ty) serüvenci kamerası(tn): belirtili isim tamlaması

serüvenci(s) kamera(i): sıfat tamlaması

2. Amerikan Sineması'na karşı kontrol edemediği bir öfkesi/ vardı.

Cümlenin Öğeleri:

vardı: yüklem

Amerikan Sineması'na karşı kontrol edemediği bir öfkesi: özne

Kelime Grupları:

Amerikan Sineması'na karşı kontrol edemediği(s) bir öfkesi(i): sıfat tamlaması

bir(s) öfkesi(i): sıfat tamlaması

Amerikan Sineması'na karşı(z) kontrol edemediği(y): sıfat-fiil grubu

Kontrol(i) et(yf): birleşik fiil

Amerikan Sineması(i) 'na karşı(çe): edat grubu

Amerikan(ty) Sineması(tn): belirtisiz isim tamlaması

29. Oysa/ 'Grand Ganyon' filminde/ Los Angeles'ın karanlık yüzünü/ dehşet içinde/ izlememiş miydi? (18)

Cümlenin Öğeleri:

izlememiş miydi: yüklem

(o): özne

Los Angeles 'ın karanlık yüzünü: belirtili nesne

dehşet içinde: zarf

'Grand Ganyon filminde: yer tamlayıcısı

oysa: cümle dışı unsur

Kelime Grupları:

Los Angeles 'ın(ty) karanlık yüzünü(tn): belirtili isim tamlaması

karanlık(s) yüz(i): sıfat tamlaması

'Grand Ganyon '(ty) filmi(tn): belirtisiz isim tamlaması

dehşet(ty) içi (tn): belirtisiz isim tamlaması

30. Bu yemekleri yemek için,/ senin her gün doğum gününü kutlamaya/ hazırım/ vallahi! (12)

Cümlenin Öğeleri:

hazırım: yüklem

(ben): özne

senin her gün doğum gününü kutlamaya: yer tamlayıcısı

bu yemekleri yemek için: zarf

vallahi: cümle dışı unsur

Kelime Grupları:

Senin / her gün(z) doğum gününü(bln) kutlama(y): isim-fiil grubu
senin(ty) doğum günün(tn): belirtili isim tamlaması
doğum(ty) günü(tn): belirtisiz isim tamlaması
her(s) gün(i): sıfat tamlaması
bu yemekleri yemek(i) için(çe): edat grubu
bu yemekleri(bln) yemek(y): isim-fiil grubu
bu(s) yemekler(i): sıfat tamlaması

**31. Yüksek sesli, bol kahkahalı bir yürüyüşle yolun sonuna dek inerken,
birbirlerini pek dinlemeden,/ aynı anda,/ koro halinde,/ biten günün sıkıntı ve
angaryalarını/ anlatırlardı. (72)**

Cümlenin Öğeleri:

anlatırlardı: yüklem
(onlar): özne
biten günün sıkıntı ve angaryalarını: belirtili nesne
koro halinde: zarf
aynı anda: zarf
birbirlerini pek dinlemeden: zarf
yüksek sesli, bol kahkahalı bir yürüyüşle yolun sonuna dek inerken: zarf

Kelime Grupları:

biten günün (ty) sıkıntı ve angaryalarını (tn): belirtili isim tamlaması
biten (s) gün (i): sıfat tamlaması
sıkıntı(i) ve angaryalar(i): bağlama grubu
koro(ty) hali(tn): belirtisiz isim tamlaması
aynı(s) an(i): sıfat tamlaması
birbirlerini(bln) pek(z) dinlemeden(y): zarf-fiil grubu
yüksek sesli, bol kahkahalı bir yürüyüşle(z) yolun sonuna dek(z) inerken(y):
zarf-fiil grubu
yolun sonuna(i) dek(çe): edat grubu
yolun(ty) sonu(tn): belirtili isim tamlaması

yüksek sesli, bol kahkahalı bir yürüyüş(iu) ile (çe) : edat grubu
yüksek sesli(s), bol kahkahalı(s) bir yürüyüş(i): sıfat tamlaması
bir(s) yürüyüş(i): sıfat tamlaması
bol(s) kahkahalı(i): sıfat tamlaması
yüksek(s) sesli(i): sıfat tamlaması

32. Alp Dağları'nda araştırma yapan Amerikalı bir biyolog,/ on yaşlarındaki kızını da/ o şahane serüven dünyasına/ birlikte /götürmüştü. (22)

Cümlelerin Öğeleri:

götürmüştü: yüklem
Alp Dağları 'nda araştırma yapan Amerikalı bir biyolog: özne
on yaşlarındaki kızını da: belirtili nesne
birlikte: zarf
o şahane serüven dünyasına: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

Alp Dağları 'nda araştırma yapan (s) Amerikalı bir biyolog(i): sıfat tamlaması
Amerikalı (s) bir biyolog(i): sıfat tamlaması
bir(s) biyolog(i): sıfat tamlaması
Alp Dağları 'nda(yt) araştırma(bsn) yapan(y): sıfat tamlaması
Alp(ty) Dağları(tn): belirtili isim tamlaması
o(s) şahane serüven dünyası(i): sıfat tamlaması
şahane(s) serüven dünyası(i): sıfat tamlaması
serüven(ty) dünyası(tn): belirtisiz isim tamlaması

33. Benim hiç görmediğim, tek satırından haberim olmayan, intihar mektubumu/ annem/ mi/ bulmuş? (48)

Cümlelerin Öğeleri:

bulmuş: yüklem

annem mi: özne

benim hiç görmediğim, tek satırından haberim olmayan, intihar mektubumu:
belirtili nesne

Kelime Grupları:

Benim(ty) hiç görmediğim, tek satırından haberim olmayan, intihar mektubum(tn): belirtili isim tamlaması

hiç görmediğim(s), tek satırından haberim olmayan(s), intihar mektubu(i):
sıfat tamlaması

intihar(ty) mektubu (tn): belirtisiz isim tamlaması

tek satırından(yt) haberim olmayan(y): sıfat-fiil grubu

haberi(i) ol(ma)- (yf): birleşik fiil grubu

tek(s) satır(i): sıfat tamlaması

hiç(z) görmedik(y): sıfat-fiil grubu

34. Her bedeninin ayrı bir dili, ayrı bir tarzı/ vardır ki bu,/ konuşan dilden/ daha/ güçlüdür/ çoğu kez. (57)

Bu metin ki ile bağlanmış iki cümleden oluşur:

1. Her bedeninin ayrı bir dili, ayrı bir tarzı/ vardır.

Cümlenin Öğeleri:

vardır: yüklem

her bedeninin ayrı bir dili, ayrı bir tarzı: özne

Kelime Grupları:

her bedeninin(ty) ayrı bir dili(tn), ayrı bir tarzı(tn): belirtili isim tamlaması

ayrı(s) bir tarz(i): sıfat tamlaması

bir(s) tarzı(i): sıfat tamlaması

ayrı(s) bir dil(i): sıfat tamlaması

bir(s) dil(i): sıfat tamlaması

her(s) beden(i): sıfat tamlaması

2. bu, konuşan dilden/ daha/ güçlüdür/ çoğu kez.

Cümlenin Öğeleri:

güçlüdür: yüklem

bu: özne

konuşan dilden: yer tamlayıcısı

daha: zarf

çoğu kez : zarf

Kelime Grupları:

konuşan(s) dil(i): sıfat tamlaması

çoğu (iu) kez (çe): edat grubu

35. Uyandı. (10)

Cümlenin Öğeleri:

uyandı: yüklem

(o): özne

SONUÇ

Türkiye’de söz dizimi ile ilgili yapılan çalışmalarda, kelime gruplarının tasnifinde ve kullanılan terimlerde tam birlik sağlanamamış, kelime gruplarına verilen isimler ve sınıflandırmalarda farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte kelime gruplarının yapısı konusunda dilciler; genellikle aynı görüşü benimsemiş, kelime gruplarının bir bütün olduğu ve cümlede tek kelime gibi görev yaptıkları hususunda birleşmişlerdir.

Cümlenin tanımında da tüm dilcilerin aynı görüşte olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmamızda kelime grupları, cümle ve cümle türlerini tespit ettiğimiz örneklerle değerlendirerek, onların yapıları, işlevleri ve cümlelerde kullanımlarının zenginliğini ortaya koymaya çalıştık.

Bu incelemeler sonucunda eserde yer alan kelime grupları, cümle ve cümle tahlilleri hakkında şu sonuçlara varılmıştır:

“Karayel Hüznü”ndeki kelime gruplarının kullanımları incelendiğinde isim ve sıfat tamlamalarının oldukça yoğun kullanıldığı, kelime grubu şeklinde kullanımın yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında diğer kelime grupları içerisinde isim ve sıfat tamlamalarına sıklıkla rastlanılmaktadır.

Eserde fiilimsi kullanımı da oldukça yaygındır. Fiilimsiler; söz dizimi içinde; isim, sıfat ve zarf görevinde kullanılmaktadır. Fiile dayalı sıfat-fiil, isim-fiil ve zarf-fiil gruplarında yüklem görevi yapan fiilimsinin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanmıştır. Eserde, fiilimsiler içerisinde zarf-fiil kullanımının diğer fiilimsilere oranla daha çok olduğunu söyleyebiliriz.

Eserde tekrar grubuna bakılacak olursa; farklı kuruluşlarda tekrar gruplarının kullanıldığı söylenebilir. Bunlar içerisinde aynı kelimenin tekrarıyla oluşanların yoğunluğu göze çarpmaktadır.

Edat grubu içerisinde “gibi” edatının sık kullanıldığını söyleyebiliriz. Bunun yanında “için” edatı da “gibi” edatından sonra diğer edatlara oranla daha çok kullanılmıştır. Bağlaçlar arasında da “ve” bağlacının çok sık kullanıldığını söyleyebiliriz. Bağlaçlar çoğunlukla sözcükleri bağlama görevinde kullanılmıştır.

Unvan, birleşik isim, ünlem ve sayı gruplarına az rastlanmaktadır. Birleşik fiil grubu bunlara nazaran daha sık kullanılmıştır. Yardımcı eylemlerle yapılan birleşik fiillerin ve deyimleşmiş birleşik fiillerin kullanımının diğer birleşik fiillere oranla daha çok göze çarptığı söylenebilir.

Çalışmamızın “Cümle Unsurları” bölümünde; yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarfın cümlede yer alış şekilleri ile birlikte bu öğeler arasındaki ilişki incelenmiştir. Tek sözcükten oluşan yüklemelerin kelime grubu şeklinde oluşan yüklemelere nazaran, sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Cümlenin temel öğelerinden biri olan özne ise eserde tek kelime ya da sözcük grubu şeklinde kullanılmıştır. Eserde; belirtili nesnenin belirtisiz nesneye nazaran daha sık kullanıldığını söyleyebiliriz. Nesnelere hem kelime şeklinde hem de sözcük grubu şeklinde yer almıştır.

Yer tamlayıcılarının cümle içerisinde daha çok sözcük grubu şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Yer tamlayıcıları; bağlama grubu, sıfat ve isim tamlamaları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Zarf görevindeki öğeler hem kelime hem de kelime grubu şeklinde bulunmaktadır. Çoğunlukla yüklemi zaman ve durum açısından tamamlamaktadır.

Karayel Hüznü’ndeki cümleler yapılarına göre incelendiğinde bazı cümlelerin tek, bazılarının ise birden fazla yargı bildirdiği görülmektedir. Cümlelerin bağlanma şekilleri de incelenmiştir. Bazı cümlelerde “ve” bağlama edatıyla “ki” bağlama edatının yoğun kullanıldığı görülmüştür. Bunun yanında “çünkü” “fakat” “ama” bağlama edatları da kullanılmaktadır.

Ortak yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarfla birbirine bağlanan art arda sıralanmış cümlelerde daha çok ortak özneye oluşturulanlar öne çıkmaktadır. Ortak kip ve şahıs ekleriyle bağlanan cümlelerde de “görülen geçmiş zaman” eki öne çıkmaktadır. Çalışmamızda, anlam ilişkisiyle bağlanan cümleler de örneklerle gösterilmiştir.

Yüklemlerinin türünü göre isim ve fiil cümlesi olarak ele aldığımız eserde daha çok fiil cümleleri göze çarpmaktadır. Kurallı cümleler çok olmakla birlikte, yazarın şiirsel bir üslubu tercih etmesi nedeniyle yazar, devrik cümlelere de yer vermiştir. Olumlu ve olumsuz cümlelerin dışında soru ve ünlem cümleleri eserde farklılık oluşturmuştur.

Tezimizin son bölümünde yer alan “Karayel Hüznü’nden” seçilmiş örnekler, söz dizimi çalışmasına uygun olarak verilen bilgiler yoluyla tahlil edilmiştir. Kelime gruplarının cümle ve diğer kelime grupları içerisinde hangi unsur olarak ve hangi görevde kullanıldıkları eserden uygun örnekler alınarak gösterilmiştir.

Netice olarak sözcük türlerinin dilimizdeki kullanım çeşitliliği ve anlatıma kattığı zenginlik söz dizimi ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda ele alındığı gibi ortaya konulmuştur.

Çalışmamızda, bu eserin söz dizimini tüm detaylarıyla (kelime grupları, cümle ve cümle çeşitleri) inceleyerek yazarın, dili nasıl kullandığını göstermeye çalıştık. Çalıştığımız tez, bizden sonra da bu konu hakkında inceleme ve bilgi sahibi olmak isteyenlere kaynaklık edecektir.

KAYNAKÇA

- BANGUOĞLU, Tahsin. *Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara, 1998.
- BİLGEGİL, M. Kaya. *Türkçe Dilbilgisi*, Güzel İstanbul Matbaası, İstanbul, 1963.
- DELİCE, H. İbrahim. *Türkçe Sözdizimi*, Kitabevi Yayınevi, İstanbul, 2007.
- DEMİR, Nurettin ve Emine Yılmaz. *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2003.
- EDİSKUN, Haydar. *Türk Dilbilgisi: Dil-Ses Bilgisi,-Biçim Bilgisi-Cümle Bilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.
- ERGİN, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1998.
- GENCAN, T. Nejat. *Dilbilgisi*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2001.
- GÜNEŞ, Sezai. *Türk Dili Bilgisi*, D.E.Ü. Rektörlük Matbaası, İzmir, 1997.
- GÜZEL, Abdurrahman, Nurettin Demir vd., *Üniversiteler İçin Türk Dili Ders Kitabı*, Başkent Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2008.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin. *Türk Dilinde Edatlar*, MEB., İstanbul, 1984.
- HATİPOĞLU, Vecihe. *Türkçenin Sözdizimi*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1972.
- HATİPOĞLU, Vecihe. *Türk Dilinde İkileme*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1981.
- HENGİRMEN, Mehmet. *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınları, Ankara, 1998.
- KALELİ Betül. *Buket Uzuner'in Hikâye Ve Romanları Üzerine Bir İnceleme*, (Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi), Elazığ Üniversitesi, Elazığ, 2005.
- KARAAĞAÇ, Günay. *Özel Ad Bilgisi*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C:2001/I, s.520-525.
- KARAHAN, Leyla. *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014.
- KOÇ, Nurettin, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1996.

- KORKMAZ, Zeynep. *Türkiye Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara, 2003.
- KORKMAZ, Zeynep. *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 1992.
- ŞİMŞEK, Rasim. *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi A.Ş. Trabzon, 1987.
- TOPALOĞLU, Ahmet. *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, 1994.
- UĞURLU, Mustafa. “Birleşik Fiil” Üzerine, Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi 2007, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 2009.
- USTA, H. İbrahim. *Kelime Gruplarını Nasıl Tasnif Edelim?* Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi 2007, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 2009.
- UZUNER, Buket. *Gümüş Yaz Gümüş Kız*, Everest Yayınları, İstanbul, 2002.
- UZUNER, Buket. *Karayel Hüznü*, Everest Yayınları, İstanbul, 2009.
- [http: // www. buketuzuner com.](http://www.buketuzuner.com)